

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĀZIJAS STUDIJU NODAĻA

**Senču kults mūsdienu Japānā – pastāvošās pretrunas reliģiskajā
un laicīgajā sfērā**

MAĢISTRA DARBS

Autore: **Edīte Ziverte**

Stud. apl. nr.: **ez12024**

Darba vadītāja: **asoc. Prof.**

Agnese Haijima

Rīga, 2017

KOSAVILKUMS

Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Āzijas studiju nodaļas Orientālistikas maģistra studiju programmas studentes Edītes Zīvertes izstrādātā maģistra darba nosaukums ir “Senču kults mūsdienu Japānā – pastāvošās pretrunas reliģiskajā un laicīgajā sfērā”.

Šis darbs sevī ietver Japānas lielāko reliģiju – šintō, budisma un kristietības – attīstības, tajā skaitā šo reliģiju sinkrētisma, aprakstu. Tajā ir iekļauts kami un senču garu attiecību skaidrojums, kā arī bucodana attīstības vēstures un šintō, budisma un kristietības attiecību ar valdošajiem spēkiem izklāsts.

Darba galvenajā daļā ir veikta statistikas datu analīze, lai noteiktu aptuveno budistu un šintō sekotāju skaitu, tādējādi nosakot iespējamo senču kulta piekritēju apjomu. Pēc tam senču kulta idejas tiek aplūkotas no mūsdienu politiskā, ekonomiskā un sociālā skatupunkta, uzsvāru liekot uz reliģisko brīvību un imperatora atteikšanos no dievišķā statusa pēc Otrā pasaules kara beigām, kā arī ģimenes dinamikas izmaiņām, kuras ietekmē senču kulta praktizēšanu.

Darba izvirzītie mērķi ir iepazīties ar Japānā pastāvošās reliģiskās vides vēsturi un senču kulta lomu tajā, kā arī noskaidrot vai un kādas pretrunas pastāv starp mūsdienu Japānas reliģisko un laicīgo sfēru senču kulta jautājumā.

Darba galvenie secinājumi ir: Jasukuņi un tai līdzīgo svētnīcu veiktā cilvēku iesvētīšana kami kārtā ir pretrunā gan ar Japānas konstitūciju, gan ar senču kultu; nav iespējams pierādīt, ka senču kulta pastāvēšana var ietekmēt dzimstības koeficientu, lai gan zems koeficients ir pretrunā ar senču kultu; sabiedrības straujā novecošanās un gados veco budistu īpatsvars apdraud turpmāko senču kulta pastāvēšanu.

Maģistra darbs “Senču kults mūsdienu Japānā – pastāvošās pretrunas reliģiskajā un laicīgajā sfērā” ir sadalīts 2. daļās, 6. nodaļās un 8. apakšnodaļās, un tā garums ir 84 lapaspuses, tajā skaitā pielikums uz 10 lapaspusēm.

SUMMARY

This is the Master's thesis "Ancestor Worship in Modern-day Japan: The Existing Inconsistencies in the Religious and Secular Spheres" written by Edīte Zīverte who is a student of University of Latvia Faculty of Humanities Asian Studies and Oriental Studies Master's program.

This thesis contains an outline of the three major religious movements in Japan – *Shintō*, Buddhism and Christianity - as well as their syncretism. Accounts of the relations between *kami* and ancestral spirits, as well as a brief history of the *butsudan*, and an exposition of the relations between Shintō, Buddhism and Christianity with the ruling classes in Japan is also included.

The main part of this thesis contains an analysis of statistical data to find out the approximate number of Buddhists and *Shintō* followers in Japan and in turn to make out a rough number of people who could be following the ideology of ancestor worship. This is followed by a look at how modern day political and socioeconomical stands affect ancestral worship, the main emphasis being put on freedom of religion and emperor's declaration of humanity after World War II, as well as the changing family dynamics.

The goal of this paper is to get acquainted with the history of the religious scene in Japan and the part of ancestor worship within it, as well as to find out if and what kind of inconsistencies lie between the religious and secular spheres in modern-day Japan, when it comes to ancestor worship.

The main conclusions are as follows: the practice of enshrining people in the Yasukuni shrine and those like it goes against both the constitution of Japan and the ancestor worship rites; it is impossible to prove that low or high birth rates can be traced back to ancestor worship, although low birth rates do go against the ideas held by such practice; aging society and the percentage of older Buddhists is threatening the future existence of ancestor worship.

This is the Master's thesis "Ancestor Worship in Modern-day Japan: The Existing Inconsistencies in the Religious and Secular Spheres" consists of 2 parts, 6 chapters, 8 subchapters and is 84 pages long, including an appendix with 10 pages.

SATURS

SATURS	4
IEVADS	5
1. JAPĀNAS RELIĢIJAS UN SENČU KULTS	7
1.1. <i>ŠINTŌ</i> – JAPĀNAS IEZEMIEŠU RELIĢIJA	7
1.1.1. <i>ŠINTŌ</i> PIRMSĀKUMI UN ATTĪSTĪBA LĪDZ MŪSDIENĀM	8
1.1.2. <i>KAMI</i> UN SENČU KULTS	15
1.2. BUDISMA IENĀKŠANA JAPĀNĀ UN TĀ ATTĪSTĪBA	21
1.2.1. JAPĀNAS BUDISMA IZVEIDE	24
1.2.2. SENČU KULTS JAPĀNAS BUDISMĀ	31
1.2.2.1. <i>BUCUDANA</i> VĒSTURE UN IZMANTOŠANA	31
1.2.2.2. ĢIMENES UN SENČU STRUKTŪRAS PRINCIPS	35
1.2.2.3. <i>OBON</i> UN <i>OHIGAN</i>	38
1.3. KRISTIETĪBAS IENĀKŠANA JAPĀNĀ UN TĀS ATTIECĪBAS AR SENČU KULTU ...	40
2. SENČU KULTA PROBLEMĀTIKA MŪSDIENU JAPĀNĀ	45
2.1. RELIĢISKĀ BRĪVĪBA JAPĀNĀ.....	45
2.1.1. 1945. GADS UN RELIĢISKĀ BRĪVĪBA – IEMESLI UN SEKAS	45
2.1.2. JASUKUŅI SVĒTNĪCA	48
2.2. SENČU KULTA PRAKSE MŪSDIENĀS	52
2.2.1. MŪSDIENU <i>BUCUDANS</i> – SENČI KULTS VAI INTERJERA DIZAINS	54
2.2.2. ĢIMENES DINAMIKAS IZMAIŅAS	57
2.2.2.1. SENČU KULTS UN ZEMĀIS DZIMSTĪBAS KOEFICIENTS	58
2.2.2.2. VECIE CILVĒKI UN SENČU KULTS.....	61
2.3. NĀKOTNES PROGNOZES	65
NOBEIGUMS	66
LITERATŪRAS SARAKSTS	69
PIELIKUMS	I

IEVADS

Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Āzijas studiju nodaļas Orientālistikas maģistra studiju programmas studentes Edītes Zīvertes izstrādātā maģistra darba nosaukums ir “Senču kults mūsdienu Japānā – pastāvošās pretrunas reliģiskajā un laicīgajā sfērā”.

Šis darbs sevī ietver Japānas lielāko reliģiju – *šintō*, budisma un kristietības – attīstības, tajā skaitā šo reliģiju sinkrētisma, aprakstu. Tajā ir iekļauts *kami* un senču garu attiecību skaidrojums, kā arī *bucudana* attīstības vēstures un *šintō*, budisma un kristietības attiecību ar valdošajiem spēkiem izklāsts. Darba galvenajā daļā ir veikta statistikas datu analīze, lai noteiktu aptuveno budistu un *šintō* sekotāju skaitu, tādējādi nosakot iespējamo senču kulta piekritēju apjomu. Pēc tam senču kulta idejas tiek aplūkotas no mūsdienu politiskā, ekonomiskā un sociālā skatupunkta, uzsvāru liekot uz reliģisko brīvību un imperatora atteikšanos no dievišķā statusa pēc Otrā pasaules kara beigām, kā arī ģimenes dinamikas izmaiņām, kuras ietekmē senču kulta praktizēšanu.

Darba autore šo tēmu ir izvēlējusies, jo uzskata, ka modernajā Japānā senču kults vairs nav spējīgs turpināt pastāvēt tādā pašā veidolā kādā tas ir oficiāli pastāvējis līdz šim. Pretrunīgie statistikas dati reizē apraksta Japānu kā nereliģiozu valsti un japāņus kā vienu no reliģiozākajām tautām attīstīto valstu starpā. Tāpat jaunā sociālekonomiskā vide, kuras rezultātā ir vērojama dzimstības samazināšanās un vecu cilvēku skaita neproporcionāls pieaugums (少子高齢化 *shōshikōreika*), pēc darba autores domām, ir pilnīgi nesavienojams ar senču kulta ideoloģiju un praksi.

Šī maģistra darba izvirzītie uzdevumi ir:

- iepazīties ar *šintō* un senču kulta un *kami* un senču garu attiecībām,
- iepazīties ar japāņu budismu un tā skolām,
- noskaidrot *bucudanu* attīstības vēsturi, to rašanās iemeslus un modernās variācijas,
- iepazīties ar kristietības ienākšanu Japānā un tās attiecībām ar senču kultu,
- noskaidrot reliģijas izplatību Japānā ar statistikas datu palīdzību,
- pētīt kā politiskie un sociālekonomiskie aspekti ietekmē senču kultu modernajā Japānā,
- prognozēt senču kulta tālāko attīstību.

Darba izvirzītie mērķi ir iepazīties ar Japānā pastāvošās reliģiskās vides vēsturi un senču kulta lomu tajā, kā arī noskaidrot vai un kādas pretrunas pastāv starp mūsdienu Japānas reliģisko un laicīgo sfēru senču kulta jautājumā.

Šī maģistra darba izstrādē ir izmantotas salīdzināšanas, problēmu analīzes un datu analīzes metodes.

Maģistra darbs “Senču kults mūsdienu Japānā – pastāvošās pretrunas reliģiskajā un laicīgajā sfērā” ir sadalīts 2. daļās, 6. nodaļās un 8. apakšnodaļās, un tā garums ir 84 lapaspuses, tajā skaitā pielikums uz 10 lapaspusēm. Darba pirmajā daļā ir pētīta un skaidrota Japānas trīs lielāko reliģiju ienākšana valsts teritorijā un to attīstība līdz Otrā pasaules kara beigām 1945. gadā. Tajā tiek apskatīta un analizēta senču garu un *kami* attiecību dinamika, bucušanu rašanās vēsture un ģimenes un senču garu attiecības. Darba otrajā daļā tiek veikta statistikas datu analīze, lai noskaidrotu reliģiozitātes izplatību Japānā un japāņu procentuālo piederību kādai no galvenajām reliģijas organizācijām mūsdienās. Tāpat tiek veikta imperatora dievišķības noliegšanas un reliģijas brīvības pasludināšanas iemeslu un seku izpēte, uzsvāru liekot uz Jasukuņi svētnīcu, kurā veiktā kritušo karavīru iesvētīšana *kami* kārtā nonāk pretrunā ar tradicionālo *shintō* un budismu, kā arī senču kulta praksi. Tiek pētīts jautājums par *bucudanu* attīstību mūsdienās un tā attālināšanos no budisma reliģijas, kā arī izvērtēts kādā veidā mūsdienu sociālekonomiskā vide ir izmainījusi ģimenes dinamiku, liekot tai nonāk pretrunās ar senču kulta ideoloģiju.

Maģistra darba izstrādē ir izmantots Viljama Džordža Astona (William George Aston)¹ 1896. gadā izdotā “Nihongi” tulkojuma fragmenti, kā arī 1889. gadā sarakstītā Meidži konstitūcija un 1947. gadā sarakstītā Japānas konstitucionālās monarhijas konstitūcija. Darbā izmantotie statistikas dati ir ņemti no tādām organizācijām kā PEW izpētes centrs², Amerikas Savienoto Valstu Centrālās Izlūkošanas pārvaldes datu bāze, Pasaules Banka un Tirdzniecības ekonomikas (Trading Economics) datu bāze.

Deivida Plata *Where the Family of God Is the Family: The Role of the Dead in Japanese Households*, Fabio Rambelli *Home Buddhas: Historical Processes and Modes of Representation of the Sacred in the Japanese Buddhist Family Altar (Butsudan)*, Stjuarta Pikena *Picken, Stuart. Kami And Ancestors: Death In The Japanese Tradition*. Ernesta Francisa Penrouza *The Increase of Population. Population Theories and Their Application: With Special Reference to Japan* un Džona Nelsona *Household Altars in Contemporary Japan Rectifying Buddhist “Ancestor Worship” with Home Décor and Consumer Choice* ir dažas no svarīgākajām darbā izmantotajām grāmatām.

---

¹ Viljams Džordžs Astons (William George Aston) (1841. – 1911.) ir bijis britu diplomāts un autors, kā arī Japānas vēstures un valodas eksperts, vislabāk pazīstams ar savu “Nihongi” tulkojumu un japāņu valodas gramatikas grāmatām.

² PEW pētījumu centrs ir fakto glabātuve, kas informē cilvēkus par notikumiem, attieksmēm un prognozēm, kas ietekmē ASV un visu pasauli. Viņi nodarbojas ar aptauju veikšanu, demogrāfijas pētniecību, darbu analīzi un citām ar datu vākšanu un analizēšanu saistītām sociālās zinātnes nozarēm.

1. JAPĀNAS RELIĢIJAS UN SENČU KULTS

Statistikas dati liecina, ka mūsdienās trīs dominējošās reliģijas Japānā ir *šintō* (神道 *shintō*), budisms un kristietība. Pēc Amerikas Savienoto Valstu Centrālās izlūkošanas pārvaldes datiem 2012. gadā 79,2% no Japānas populācijas kā savu reliģisko piederību norādīja *šintō*, 66,8% budismu, 1,5% kristietību un 7,1% citas reliģiskās organizācijas.³ Reliģijas un reliģiozitātes faktu apkopojošā datubāze, kuras dati tika atjaunoti 2016. gadā, norāda nedaudz atšķirīgas proporcijas – *šintō* sekotāju skaitu norādot kā 83,9%, budisma kā 71,4%, kristietības kā 2% un piederību citām reliģijām kā 7,8% no populācijas.⁴ Nedaudz iedziļinoties šajos statistikas datos ir iespējams pamanīt, ka abos avotos norādītās procentuālās vērtības pārsniedz 100% vērtību. Tas ir skaidrojams ar Japānā pastāvošo reliģiju sinkrētismu jeb saplūšanu un pārklāšanos. Reliģiju sinkrētisms tieši ietekmē arī senču kulta tradīciju izmaiņas un attīstību.

Tomēr dati ir pretrunīgi. Pēc *Šintō* svētnīcu asociācijas⁵ datiem uz 2012. gada decembri *šintō* sekotāju skaits bija 90 255 682 cilvēki, jeb aptuveni 70% no Japānas populācijas.⁶ Savukārt Statistiskās Matemātikas Institūta “Japāņu nacionālajā aptaujā”, kura tiek veikta reizi piecos gados, uz jautājumu “Vai Jūs esat reliģiozi?” piekrītoši atbildošo cilvēku skaits ir nokrities no 35% 1958. gadā līdz 29% 2013. gadā.⁷

1.1. ŠINTŌ – JAPĀNAS IEZEMIEŠU RELIĢIJA

Bijušais Starptautiskās *šintō* zinātniskās sabiedrības⁸ priekšsēdētājs Jošimi Umeda (梅田善美 Umeda Yoshimi) savā runā Pirmajā Starptautiskajā “Eremīts un Ceļš”⁹ akadēmiskajā konferencē (2009. gads, Korejas Universitāte) *šintō* ir raksturojis kā

“Japānas pirmiedzīvotāju reliģiju. No seniem laikiem līdz pat mūsdienām tā ir reliģija, kas ir raksturīga tikai japāņu tautai, un ir pilnībā saplūdusi ar viņu ikdienas dzīves

³ Japan. Central Intelligence Agency [US]. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html> [skatīts 10.01.2017.]

⁴ Japan. ReligionFacts.com. 28 Oct. 2016. www.religionfacts.com/japan [skatīts 10.01.2017.]

⁵ *Šintō* svētnīcu asociācija (神社本庁 džindža hončō) tika dibināta 1946. gadā un sevī ietver vairāk nekā 80 000 svētnīcu. Tās galvenais mērķis ir *šintō* rituālu un svētnīcu labklājības veicināšana, kā arī Japānas kultūras un tradīciju saglabāšana.

⁶ Nihon no sō džinkō ņi šimeru, džindža hončō no šindža hiricu 日本の総人口に占める、神社本庁の信者比率. SougouData.net. <https://goo.gl/141R4X> [skatīts 10.01.2017.]

⁷ Nihon no šūkijō šindža va 2 okuri o koete 日本の宗教信者は2億人を超えて. SougouData.net. <https://goo.gl/Faz3vy> [skatīts 10.01.2017.]

⁸ Starptautiskā *šintō* zinātniskā sabiedrība (神道国際学会 *šintō kokusai gakkai*) ir bezpeļņas organizācija, kuras mērķis ir veicināt internacionālu *šintō* izpratni, jo *šintō* ir japāņu garīgumam un kultūras stūrakmens.

⁹ “Eremīts un ceļš” – oriģināli 仙 & 道 (sen & tō). *Sen* tulkojumā nozīmē eremīts vai burvis, un tiek izmantots arī kā centa apzīmētājs dēļ vārda izrunas. *Tō* ir tulkojams kā ceļš un var būt izmantots arī kā mācības apzīmējums.

ritmu. Vēl vairāk, tai piemīt enerģija sevī uzņemt svešu zemju kultūru un pārvērst to japāņiem raksturīgā kultūrā. Tās pirmsākumi ir meklējami senā pagātnē, tautas reliģijas un ceremoniju kopībā, un tāpat kā animisms, arī *šintō* saskata dievības un svētumu dzīvniekos un augos, kā arī nedzīvās būtnēs, piemēram, akmeņos vai ūdenskritumos.”¹⁰

1.1.1. ŠINTŌ PIRMSĀKUMI UN ATTĪSTĪBA LĪDZ MŪSDIENĀM

Ieskatoties dažās Japānas nepierakstīto reliģiju fāzēs, ir iespējams atrast šamanismu, mītisko zooloģiju, fetišismu, falicismu, kā arī koku un čūsku pielūgšanu. Šamanismā un animismā var pastāvēt, bet nav obligāti nepieciešams, koncepts par kādu vienu visspēcīgu radītāju. Parasti šādas pārliecības nav, bet pat tādos gadījumos, kad tā patiešām varētu pastāvēt, pār fizisko pasauli un visu kas to aptver atbildību uzņemas vairāki gari un dievi, kuri var būt gan labvēlīgi, gan ļaunprātīgi.¹¹ Šo konceptu ir iespējams skaidri saskatīt *šintō* idejās par *kami* (神), to lomu cilvēku dzīvēs un nepieciešamībā tiem ziedot, lai tie turpinātu būt miermīlīgi un labvēlīgi.

Šintō (神道 shintō) ir vārdu dievs un ceļš savienojums un burtiskā tulkojumā varētu veidot nosaukumu “dievu ceļš” vai “ceļš pie dieviem”, tomēr tulkojot šo nosaukumu ir nepieciešams pievērst uzmanību arī kulturāliem un leksiskiem elementiem. Hieroglifs *šin* 神, rakstot to ārpus vārdu savienojuma, tiek lasīts kā *kami*, un tā nozīme ir tuvāka Rietumnieku izpratnei par svētajiem gariem nekā dieviem, savukārt *tō* 道 var tikt tulkots arī kā mācība. Tādēļ šo vārdu savienojumu būtu iespējams tulkot arī kā “garu sniegtā mācība”. Arī Viliams E. Griffis¹² (William E. Griffis) runā par nepilnībām nosaukumā, norādot, ka pats nosaukums var nozīmēt arī vienkārši teoloģiju.¹³

Tas, vai *šintō* ir pilnībā radies Japānā, vai arī tā pamatidejas ir nākušas no tai kaimiņos esošā Āzijas kontinenta un vairāk vai mazāk saistītas ar primitīvo Ķīnas reliģiju ir vēl neatrisināts jautājums. Tomēr argumenti sliecas par labu *šintō* pirmsākumam kā importētai reliģijai, jo vairāk nekā tikai daži notikumi, kuri tiek ieskicēti Japānas mitoloģijā, šķietami

---

¹⁰ Šintō to va 神道とは. International shintō foundation. http://www.shinto.org/wordjp/?page_id=2 [skatīts 10.01.2017.]

¹¹ Griffis, William E. *The religions of Japan: from the dawn of history to the era of Meiji*. New York: C. Scribner's Son, 1895., 15. lpp.

¹² Viliams Eliots Griffis (1843.09.17. – 1928.02.05.) bija Amerikāņu izcelsmes orientālists, autors un lektors. Viņš bija viens no Japānas izglītības modernizatoriem 19. gadsimta beigās. Saņēmis divus Lecošās saules apbalvojumus un publicējis vairākus desmitus grāmatu, tajā skaitā pasaku apkopojumus no vairākām valstīm un grāmatas par Japānas kultūru.

¹³ Griffis, William E. *The religions of Japan: from the dawn of history to the era of Meiji*. New York: C. Scribner's Son, 1895., 38. lpp

liek atcerēties Koreju vai Āzijas kontinentu. Tomēr, savā attīstībā šī reliģija ir raksturīga lielākoties tikai Japānai.¹⁴

Ir sarežģīti atpazīt, kuras agrīnās *šintō* mācības ir radušās Japānā, jo tai tuvumā vienmēr ir bijusi jūtama neatlaidīgā budisma un Ķīnas kultūras ietekme. Visskaidrāk saskatāmā *šintō* iezīme ir *kami*, kuri apdzīvo konkrētas svētvietas Japānas teritorijā. Dažas no tām ir tik senas, ka neapšaubāmi ir uzskatītas par svētām vēl pirms budisma ietekmes. tomēr svētnīcu kā ēku, no kurām daudzas atgādina budistu tempļus, celšana, iespējams ir tikusi ieviesta vēlāk. Teiksmas par rašanos, kuras skaidro svētvietu izcelšanos var būt nākušas gan no vietējiem avotiem, gan no ķīniešu budisma vai citiem avotiem.¹⁵

Griffis piebilst, ka arī Japāņu arhaiskie teksti, kurus mūsdienās ir iespējams izlasīt tikai pateicoties īpašiem speciālistiem, lai gan vairāk vai mazāk ir pakļāvušies Ķīnas ietekmei, idejām un veidoliem, tomēr galvenokārt uzticīgi atspoguļo Japānas pirmiedzīvotāju dzīvi, pirms viņu primitīvā ticība tika iztraucēta vai ielikta sistēmas robežās, kad tā saskārās ar importētu reliģiju. Šie vēstures, dzejas un liturģijas stūrakmeņi ir “Kodžiki”, “Manjōšu” un “Norito”.¹⁶

“Kodžiki” (古事記 kojiki) jeb “Seno lietu pieraksti” sniedz ieskatu seno japāņu teoloģijā, kosmoloģijā, mitoloģijā, un pēdējās nodaļās ieskicē arī senās Japānas vēsturi.¹⁷ “Kodžiki” tika sastādīta 712. gadā un galvenokārt runā par *kami*, cilvēkus pieminot tikai kā *kami*-cilvēkus, t.i., cilvēkus, kuri ir saistīti ar *kami* vai smēlušies iedvesmu no tiem, lai rakstītu dzeju. Gandrīz gadsimtu iepriekš 620. gadā bija ticis sastādīts līdzvērtīgs darbs, bet tas bija sadedzis. Pēc tam šis darbs bija saglabājies tikai apmācītu atstāstītāju prātos, kuri pārzināja senās leģendas vārdu pa vārdam, līdz vislabākais no atstāstītājiem tika oficiāli uzaicināts stāties ķīniešu rakstnieka Jasumaro (保磨 Yasumaro) priekšā, kurš pārrakstīja šos atstāstītos stāstus.¹⁸

“Kodžiki” teksts ir sadalīts trīs daļās. Pirmā daļa ir veltīta pasaules un Japānas radīšanas aprakstam, pieminot vairākus debesu *kami*, no kuriem divi – Idzanami (伊弉冉 Izanami) un Idzanagi (伊弉諾 Izanagi) – tika norīkoti radīt Japānu un tās iedzīvotājus.

---

¹⁴ Ibid., 38. lpp

¹⁵ *Japanese traditions*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria.

<http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/indjap.html> [Skatīts 11.01.2017.]

¹⁶ Griffis, William E. *The religions of Japan: from the dawn of history to the era of Meiji*. New York: C. Scribner's Son, 1895., 39. lpp

¹⁷ Ibid., 40. lpp

¹⁸ Horne, Charles F. *The Sacred Books and Early Literature of the East*. New York: Parke, Austin, and Liscomb, 1917., 3., 11. – 12. lpp

Idzanagi ir vīrietis un Idzanami sieviete, un kopā viņi pasaulē laiž neskaitāmus *kami*, kuriem ir noteikts valdīt pār atsevišķiem pasaules elementiem, kā debesīm, gaismu, uguni, ūdeni, mežiem, upēm u.c. Šie *kami* rodas ne tikai piedzimstot, bet arī no Idzanagi un Idzanami asarām un sviedriem, tomēr tie visi tiek uzskatīti par viņu bērniem (Skatīt 1. attēlu pielikumā). Šajā daļā ir atrodama arī leģenda par Saules dievieti Amaterasu (天照大神 Amaterasu ōkami) (Skatīt 2. attēlu pielikumā), kuras mazdēls kļuva par Japānas pirmo imperatoru.¹⁹ Otrajā un trešajā daļā seko stāsti par Japānas imperatoriem, līdz 33. imperatorei Suiko (推古天皇 Suiko Tennō).

Astoņus gadus vēlāk, 720. gadā, tika sastādīta “Nihon Šoki” (日本書紀 nihon shoki) jeb “Japānas hronika”, kas bieži tiek saīsināta kā “Nihongi” (日本紀 nihongi). Gan “Kodžiki”, gan “Nihongi” ir sarakstīti izmantojot Ķīnas hieroglifus, tomēr, kā norāda Čārlzs Horns:

“[] ne tikai izmanto ķīniešu valodu, bet arī tā gars ir ticis pakļauts Ķīnas filozofijai un pieklājības normām. Tas lasās kā kāda Ķīnas inteliģences pārstāvja darbs, kurš pakalpojot viņaprāt barbariskās Japānas valsts galmam, pārrakstījis to senās teikas viņiem glaimojošā veidā, tādējādi pārvēršot japāņu vēsturi neiespējamā Ķīnas elegances un konfūciāņu pareizības redzējumā. Viņš liek vecajam barbaru dievišķotajam karalim Džimmu veikt krāšņas uzrunas ķīniešu gaumē, kamēr karaļa padotie citē konfūciāņu autoru darbus, par kuriem tie nekad nebija pat dzirdējuši.”²⁰

“Nihongi”, lai gan tiek uzskatīts par svarīgāku Japānas vēstures un folkloras atspoguļošanā nekā “Kodžiki”, tomēr nav uzskatāms par uzticamu vēstures avotu. Dažas no šīm neprecizitātēm tiks apskatītas arī šī darba turpinājumā, runājot par budisma ieviešanu Japānā.

“Manjōšu” (万葉集 manyōshu) jeb “Tūkstoš lapu kolekcija” ir senākā un grandiozākā Japānas dzejas antoloģija. Tā tika sastādīta 8. gadsimta beigās, bet tajā ir iekļauti materiāli arī no daudz senākas vēstures, kuru vecumu nav iespējams precīzi noteikt. “Manjōšu” sevī ietver apmēram 4500 dzejoļus, kuri formas un tematikas dažādībā izkonkurē jebkuru citu dzejas antoloģiju.²¹

---

¹⁹ Ar Bazila Hala Čamberlaina tulkojumu angļu valodā var iepazīties <http://www.sacred-texts.com/shi/kj/index.htm>

²⁰ Horne, Charles F. *The Sacred Books and Early Literature of the East*. New York: Parke, Austin, and Lispcomb, 1917., 65. lpp

²¹ Keene, Donald (ed.). *Anatholy of Japanese Literature: From the Earliest Era to the Mid-Nineteenth Century*. New York: Grove Press, 1955., 33. lpp

Norito (祝詞) jeb rituālā lūgšana ir *kami* veltīti vārdi senajā japāņu valodā (skatīt 3. attēlu pielikumā). Tos skaita galvenais priesteris ticīgo vārdā. Pastāvēja uzskats, ka skaisti un pareizi vārdi spēja piesaistīt veiksmi, un tiem pretēji vārdi – neveiksmi. Šī iedoma nāk no ticības *kotodamai* (言霊 *kotodama*) jeb ticībai tam, ka vārdos slēpjas garīgs spēks. Vārdi un izruna ir sistematizēti pēc *norito* parauga, kas ir pierakstīts “Engi šiki”, (延喜式 *engi shiki*) - 10. gadsimtā apkopotā galma norišu pierakstā. *Norito* sevī iekļauj slavinājuma vārdus *kami*, ziedošanu sarakstu, to cilvēku vārdus, no kuriem nāk šī lūgšana, kā arī priesteru vārdu, un lūgšanas iemeslu. Tomēr tajā nav didaktisko elementu.²²

Dažas no “Engi šiki” pierakstītajām *norito* lūgšanām ir datējamas ar daudz senāku laiku un atspoguļo *shintō*, kas vēl nav sācis sajaukties ar budisma rituāliem. Šie rituāli ir vienkārši savā būtībā, izsaucot jeb uzrunājot lietu garus, labus vai ļaunus, lai tie atbildētu uz cilvēku jautājumiem, kā, piemēram, par to ko šie gari vēlas un vai lūdzējs ir tiem nodarījis pāri, vai arī spējīgs kādā veidā tiem izdabāt.²³

Līdz ar budisma ienākšanu Japānā 6. gadsimta vidū, *shintō* ne tikai ieguva savu nosaukumu, lai iezemiešu reliģiju būtu iespējams nošķirt no budisma, bet bija vērojams arī *shinbucu šūgō* (神仏習合 *shinbutsu shūgō*) jeb *shintō* un budisma apvienošanās process, kurš lielākoties turpinājās līdz 17. gadsimtam, kad Japānas vadošais klans nolēma sākt abu reliģiju nodalīšanu politisku apsvērumu dēļ. Viens no pirmajiem veidiem kā *shintō* un budisms spēja apvienot savas mācības bija budismam pārņemot un radot apbedīšanas rituālus, kā arī pārņemot rituālu veikšanu priekš jau aizgājušajām dvēselēm.

Abu reliģiju sinkrētisms radīja vidi, kurā Japānā izveidojās ne tikai vairākas budisma skolas, gan ienākot no Ķīnas, gan japāņu mūku darbošanās rezultātā, bet arī vairāki *shintō* iedalījumi, kuri zināmā mērā veidojās atkarībā no tās budisma skolas ar kuru tika veikta nosacīta apvienošanās.

12. gadsimtā tika izveidota Rjōbu *shintō* (りよぶ神道 *ryōbu shintō*) sekta, kuru uzturēja Šingon budisma skola līdz pat Meidži periodam. Sektas nosaukums runā par duālo *shintō* – japāņu *kami* asociācijām ar ezotērisko budismu un tradīcijām, kas radās to iespaidā. Sektas sekotāji uzskatīja, ka saules *kami* Amaterasu, kuras uzturēšanās vieta bija Ises svētnīca, bija ezotēriskās *dharmakayas* budas Daiņiči jeb Lielās saules manifestācija. Daiņiči bija

²² *Norito*. Basic Terms of Shinto. Encyclopedia of Shinto. Kokugakuin University. http://www2.kokugakuin.ac.jp/ijcc/wp/bts/bts_n.html#norito [skatīts 11.01.2017.]

²³ Horne, Charles F. *The Sacred Books and Early Literature of the East*. New York: Parke, Austin, and Liscomb, 1917., 164. lpp

Šingon budisma centrālā buda. Arī citi lokālie *kami* un senču gari tika iecelti budu un bodisatvu²⁴ stāvoklī.²⁵

Savukārt 14. gadsimtā parādījās Vatarai *shintō* (渡会新党 watarai shintō) sekta, kas bija viduslaiku Japānas garīdzniecības kustība, kuru vadīja Vatarai ģimene. Šī ģimene nodarbojās ar ārējo Ises svētnīcu popularizēšanu, laikā kad imperiālā ģimene, kuras īpašumā bija šī svētnīca, bija iekļuvusi finansiālās grūtībās un vairs nespēja atbalstīt tempļi. Sākotnēji šī ģimene organizēja svētceļojumus sadarbojoties ar reģionālajiem priesterim, vēlāk izveidojoties jaunam reliģijas veidam. Lai gan tās pirmsākumos bija pamanāmas budisma un *in* un *jan* idejas, kā arī Ises svētnīcā esošās dievības tika dēvētas par budisma apgaismības cēloni. 17. gadsimtā Vatarai *shintō* pārņēma neo-konfuciānisma ideoloģiju un svētceļojumi ieguva jaunu nozīmi - cilvēka tuvināšanos kosmiskajam principam.²⁶

Juicu (唯一 yuitsu) jeb Jošida(吉田 yoshida) *shintō* bija *shintō*, budisma, konfuciānisma un *daoisma* apvienojums, kas uzvaru galvenokārt lika uz tradicionāliem japāņu elementiem. To 15. gadsimtā dibināja Urabe (占部) ģimene. Sektas nosaukums nozīmē “vienas esences *shintō*” jeb “viens vienīgais *shintō*” un tās mērķis bija atjaunot *shintō* pozīciju sabiedrībā, stājoties pretī budisma augošajam spēkam, kā arī mācīt tādu *shintō*, kurš būtu pietiekami izsmalcināts, lai spētu turēties pretī budismam. Sektas veidotāju mērķis bija demonstrēt *shintō* kā Japānas kultūras pamatelementu.²⁷

Sektas dibinātājs Jošida Kanetomo (吉田兼俱 Yoshida Kanetomo) skaidroja *kami*, *rei* (靈) jeb *garu* un *shin* (心) jeb cilvēka sirdi kā fundamentāli vienotas parādības, kas ir pastāvējušas pirms debesīm un zemes, kad visi *kami* sastādīja vienu vienīgu fenomenu, nevis vairākas atdalītas tā daļas. Viņš arī uzsvēra, ka visu *kami* apvienotā būtne, tajā skaitā Amaterasu, ir jāpielūdz tikai Jošidas svētnīcā.²⁸

17. gadsimtā Yamadzaki Ansai (山崎闇齋 Yamazaki Ansai), bijušais Zen mūks un neo-konfuciānisma sekotājs, kā arī Jošida *shintō* piekritējs, nodibināja Suika *shintō* (垂加神道

---

²⁴ Par bodisatvu kļūst cilvēks, kurš ir sasniedzis apgaismību, bet izvēlas palikt uz Zemes un palīdzēt to sasniegt arī citiem.

²⁵ *Ryobu shinto*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/ryobu.html> [Skatīts 10.03.2017.]

²⁶ *Watar shinto*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/watar.html> [Skatīts 10.03.2017.]

²⁷ Picken, Stuart. *Yoshida shinto*. Sourcebook In Shinto. Shinto Thought To The Meiji Restoration. Westport: Greenwood Publishing Group, 2004., 165. lpp

²⁸ *Yui-itsu Shinto*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/yui.html> [Skatīts 10.03.2017.]

suika shintō) sektu. Sektas nosaukums tika izvēlēts pēc viņa “*kami vārda*”, kas tika piešķirts kļūstot par Jošida *shintō* sekotāju un nozīmē “dāvāt aizsardzību”, lai gan sekta nosaukums tiek tulkots arī kā “graciozais un sargājošais *shintō*”.²⁹ Šī *shintō* sekta pamatidejas smēlās no Vatarai sekta, pievienojot neo-konfuciānisma idejas, liels uzsvars tika likts uz imperatora dievišķumu.

Jau kopš 17. gadsimta vidus bija pastāvējusi *šinbucu bunri* (神仏分離 *shinbutsu bunri*), kas burtiskā tulkojumā nozīmē *shintō* un budisma nodalīšanu, versija, kuru Tokugava Micukuņi (徳川光圀 Tokugawa Mitsukuni) ieviesa sev piederošajā Mito lēnī, slēdzot aptuveni 1000 budistu tempļus un pavēlot, lai katrā ciematā tiktu uzcelta svētnīca. Līdzīgi mēģinājumi Tokugava periodā tika veikti arī citviet ar mērķi ierobežot budisma ietekmi vietās, kur cilvēki sliecās turēties pie konfuciānisma vai *kokugaku* iespaidā radītām pret budismu vērstām mācībām.³⁰

Valsts mēroga *šinbucu bunri* norisinājās 1868. gada martā un aprīlī, kad Meidži valdība pavēlēja katrai svētnīcai iesniegt svētnīcas vēstures pārskatu un identificēt tās piederību kādai no tradicionālajām budistu skolām, kā arī atbrīvoties no visiem budisma elementiem, kā piemēram, zvaniem, gleznām un statujām. Tā paša gada maijā budistu priesteriem, kuriem bija kādas saistības ar svētnīcām, tika pavēlēts atteikties no budistu priesteru statusa un tikt iesvētītiem kā *shintō* priesteriem. 1869. gadā viņiem tika pavēlēt izaudzēt garus matus kā budisma nolieguma simbolu.³¹

Šie pasākumi tika veikti, lai jaunais Meidži imperators, kurš bija pirmais imperators 800 gadu laikā, kura rokās bija ne tikai simboliska, bet arī izpildvara, tiktu godāts kā dievs. Tā kā *shintō* tradīcijā Japānas imperatori bija tieši Amaterasu pēcteči, tad *shintō* pasludināšana par valsts reliģiju ļāva Japānas imperatoram baudīt neierobežotu varu publikas acīs. Meidži dievināšana palīdzēja cilvēkus labvēlīgi noskaņot industriālās revolūcijas, kā arī karadarbības veikšanā, kas viss tika veikts imperatora vārdā.

Imperatora sencis, kurš, kā vēsta leģendas, ir bijis Amaterasu mazdēls ir Mikado. Lai gan viņa vārds neparādās bieži, runājot par mūsdienu ikdienas *shintō* rituālu veikšanu vai domāšanu, viņš ir iemesls, kādēļ Japānas imperatori ir tikuši dievišķoti un kādēļ vienmēr ir bijis svarīgi saglabāt asinsradniecību nododot troni. Agrīno iekarotāju gars un drošsirdība ir

---

²⁹ Breen, John, Teeuwen, Mark. *A New History of Shinto*. West Sussex: Wiley – Blackwell Publishing, 2010., 220.lpp

³⁰ *Shinbutsu bunri*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/shin.html> [skatīts 11.01.2017.]

³¹ Ibid.

atstājusi lielu iespaidu uz nācijas valodu un domāšanu ar frāzi *Jamato Damaši* (大和魂 Yamato damashi)– dievišķās un neiekarojamās Japānas garu.³²

“Jamato iekaroja un saliedēja zemes ne tikai ar pārāku stratēģiju, taktikām un ieročiem, bet arī ar augstāk attīstītiem fetišiem un dogmām. Viņi sagūstīja gan ienaidnieku reliģiju, gan viņu ķermeņus, zemi un resursus. Viņi apgalvoja, ka nāk no Saules cilts, ka viņu līderis Mikado ir nācis no dieviem, bet tie, kurus viņi iekaroja, bija cēlušies no zemes vai būtnēm, kas to apdzīvoja.”³³

Valsts *shintō* kults sevī ietvēra gan valdības finansiālu atbalstu un regulācijas svētnīcās, jaunu *shintō* doktrīnu un rituālu radīšanu, svētnīcu celšanu Japānas Impērijas kolonijās, kā arī piespiedu piedalīšanos svētnīcu organizētos pasākumos un *shintō* mītu pārvēršanu vēstures faktos. Tā kā termins valsts *shintō* liecina par *shintō* izmantošanu politisku mērķu kopš modernās Japānas veidošanas sākuma līdz pat Otrā pasaules kara beigām, tas netiek uzskatīts par dabisku *shintō* reliģijas attīstības posmu, t.i., valsts *shintō* nav īsta reliģija un daudzi tai sekoja piespiedu kārtā.³⁴

“ 1. Japānas Impēriju pārvaldīs un vadīs imperatoru dzimta, kuras līnija nekad nav tikusi pārtraukta.

1. Imperiālo troni mantos imperiālās dzimtas vīriešu kārtas pēcnācēji, saskaņā ar Imperiālo Likumu.

2. Imperators ir svēts un neaizskarams.

3. Imperatoram pieder tiesības uz suverenitāti, kuras Viņš var izmantot saskaņā ar pašreizējo konstitūciju.

4. Imperatoram pieder leģislatīvā vara, kuru Viņš drīkst izmantot ar Imperiālās valdības atļauju.”³⁵

Meidži perioda laikā bieži imperatora portreta priekšā tika veikti imperatora pielūgšanas rituāli. Sākot ar 1890. gadu tika veikts rituāls, kura laikā imperatora portreta priekšā tika atkārtoti “Imperiālā edikta par izglītību” vārdi, kuri sevī ietvēra tādas konfuciānisma vērtības kā lojalitāte un paklausība. Un publiskās sanāksmēs, tajā skaitā budistu tempļos un kristiešu baznīcās, tika noturēts tā saucamais sabiedrības rituāls, kurš sākās ar klusuma brīdi veltītu karā mirušajiem, un līdz 1945. gadam bija attīstījies līdz

³² Griffis, William E. *The religions of Japan: from the dawn of history to the era of Meiji*. New York: C. Scribner's Son, 1895., 44. lpp

³³ Ibid.

³⁴ Bary, Theodore de, Bluck Carol. *State Shinto. Japan, Asia And the Rest. Sources of Japanese Tradition, Abridged: Part 2: 1868 to 2000*. Columbia University Press: New York, 2006., 118. lpp

³⁵ 大日本帝国憲法. <http://www.ndl.go.jp/constitution/etc/j02.html> [Skatīts 10.05.2017.]

rituālam, kas sevī ietvēra pagriešanos imperiālās pils virzienā, himnas dziedāšanā un imperiālo pavēļu lasīšanā.³⁶

Neskatoties uz valsts *shintō* pastāvēšanu, neilgi pēc budisma un *shintō* nodalīšanas parādījās jauna *shintō* sekta, kura pastāv arī mūsdienās. *Džindža šintō* (神社神道 jinja shintō) jeb svētnīcu *shintō*. Tā galvenā mītne atrodas Meidži *džingu* (明治神宮 Meiji jingu) un tiek dēvēta par *Šintō* svētnīcu asociāciju. Tā galvenā iezīme ir norādīta tā nosaukumā – svētnīca un uzsvars tiek likts uz rituālu veikšanu svētnīcās un to apmeklēšanu svarīgos datumos un gadskārtās.

Šintō un budisma nošķiršana turpinājās līdz pat 1945. gadam, *shintō* definējot kā nereliģisku kustību, lai tā kontrastētu tādām reliģijām kā budismam, kristietībai un sektu *shintō*. Lai gan pēc 1945. gada *šinbucu bunri* vairs nav formālas nozīmes, *shintō* svētnīcas un budistu tempļi tikai retos gadījumos nododas kopīgiem rituāliem.³⁷

1.1.2. KAMI UN SENČU KULTS

Čārlzs Horns³⁸ ir piedāvājis *shintō* tulkot kā “ceļu, kuru visuvarenie ir nolikuši cilvēku priekšā”, minot, ka tas sastāv no diezgan priecīgas senču pielūgšanas ar svinībām un dejām. Tomēr sākotnēji šīs svinības ir bijušas paredzētas nevis senču pielūgšanai, bet gan dabas, saules, vēja un pērkona spēku pielūgšanai.³⁹

Iepriekšējā nodaļā tika apskatīta *shintō* nozīme, izcelšanās un izmaiņas, kuras šī reliģija tika piedzīvojusi jaunu reliģiju, varas maiņu un jaunu likumu iespaidā, no tautas reliģijas kļūstot par valsts reliģiju. Savukārt šajā nodaļā uzmanība tiks vērsta uz senču un *kami* pielūgšanas rituāliem, t.i. senču kulta pirmsākumiem un tradīcijām, kas ir kalpojušas par pamatu mūsdienu Japānā pastāvošajam senču kultam. Nodaļas galvenie jautājumi ir viedokļi par senču kulta rašanās iemesliem un pastāvošajām vai nepastāvošajām atšķirībām starp *kami* kā dievībām un *kami* kā senču gariem jeb dvēselēm.

Eiropā un Amerikā senču kults, pat ja kādreiz ir pastāvējis, vairs netiek aktīvi praktizēts, bet Japānā, kurā šobrīd darbojas konstitucionāla valdība, kurā likumi ir sastādīti pēc Rietumvalstu piemēriem, īsumā sakot, valstī, kurā ir iesakņojušās gandrīz visas civilizācijai nepieciešamās prasmes un spējas, senču pielūgšana joprojām ieņem svarīgu lomu

³⁶ State Shinto. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/state.html> [Skatīts 10.03.2017.]

³⁷ Shinbutsu bunri. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/shin.html> [skatīts 11.01.2017.]

³⁸ Čārlzs Francis Horns (Charles Francis Horne) (1870. – 1942.) ir amerikāņu autors, kurš sarakstījis vairāk nekā 260 darbus, to skaitā vairākas vēstures grāmatas un kritikas darbus, kā arī fantastikas romānus.

³⁹ Horne, Charles F. *The Sacred Books and Early Literature of the East*. New York: Parke, Austin, and Liscomb, 1917., 163. lpp

un spēj ietekmēt gan likumus, gan tradīcijas. Kulta pastāvēšana ir datējama līdz ar mums pazīstamās vēstures pirmsākumiem un ir pārdzīvojusi vairākus simtus paaudžu, neskatoties uz vairākām politiskām un sociālām revolūcijām, kuras ir notikušas kopš Japānas apvienošanās un kļūšanas par impēriju. Ķīnas kultūras ienākšana Japānā ir uzskatāma par labvēlīgu senču kulta attīstībai, jo Ķīnas kultūras morāle, likumi un pārvaldīšanas veids arī ir balstīts senču pielūgšanas tradīcijā.⁴⁰

Janagita Kuņio⁴¹ un viņa sekotāji uzsver, ka nodalījums starp senās mitoloģijas *kami* dvēselēm un senču dvēselēm nepastāv, jo tās visas tiek kopīgi pielūgtas un uzskatītas par svētām. Tomēr, lai gan parasti cilvēki saskartos ar grūtībām cenšoties definēt šo dvēseļu atšķirības, tiem, kuri studē šo fenomenu, būtu jābūt spējīgiem ieraudzīt to iedalījumu, jo tieši tas ir ļāvis budismam iegūt savu specifisko lomu Japānā. Protams, budismam un par to senākajai tradīcijai *šintō* ir bijušas garas un sarežģītas attiecības, bet to darba jomu pamata iedalījums ir samērā skaidri saskatāms.⁴²

Neiekļaujot budisma rituālus, kuri sevī ietver senču pielūgšanu, ir iespējams izšķirt 3 domāšanas veidus, kas ir radušies tieši Japānā, un kas laika gaitā ir izmainīti Ķīnas ietekmes un ceremoniju ieturēšanas rezultātā. Šie trīs rituāli tad arī sastāda *šintō* senču kultu un tos var izdalīt kā mājas kultu, sabiedrības kultu un valsts kultu, citiem vārdiem sakot, ir iespējams izdalīt ģimenes senču pielūgšanu, klana vai cilts senču pielūgšanu un imperatora senču pielūgšanu.⁴³ Pēdējā jeb imperatora senču pielūgšana ir uzskatāma par valsts reliģiju.

Lafkadio Hearn⁴⁴ piebilst, ka mājas kults, lai gan uzskatāms par pašu senāko no trim, ir cēlies no vēl senākiem rituāliem, kurus ģimenes veica tikai un vienīgi kapsētās, vēlāk attīstoties par jau daudz plašāku rituālu – patriarhālās ģimenes senču pielūgšanu.

“Nevienam stabili pastāvošu senču pielūgšanas veidu nevar saukt par primitīvu. Katrs izveidotais mājas kults ir tapis no neregulāriem un pie mājas nepiesaistītiem ģimenes kultiem, kuri atkal ir izveidojušies no vēl senākiem apbedīšanas rituāliem.”⁴⁵

---

⁴⁰ Hozumi Nobushige. *Ancestor-worship and Japanese law*. Tokyo: Z.P. Maruya & co., ltd., 1901., 1. lpp

⁴¹ Janagita Kuņio (柳田国男 Yanagita Kunio) (1875. – 1962.) ir japāņu pētnieks un autors, kurš vislabāk ir pazīstams ar savu darbu Japānas folkloras pierakstīšanā un popularizēšanā. Viņa populārākais darbs ir “Tono leģendas.”

⁴² Picken, Stuart. *Kami And Ancestors: Death In The Japanese Tradition*. Cultural & Area Studies, Ethics, Religion & Philosophy, History. April 14, 2016. <https://think.iafor.org/kami-ancestors-death-japanese-tradition/> [Skatīts 10.01.2017.]

⁴³ Hearn, Lafcadio. *Japan: An Attempt At Interpretation*. New York: The Macmillan Company, 1904., 22. lpp

⁴⁴ Lafkadio Hearn (Lafcadio Hearn) (1850. – 1904.) ir amerikāņu autors un tulkotājs, kurš lielākoties ir nodarbojies ar Japānas vēstures un garu kultūras pētīšanu un pierakstīšanu. Populārajā kultūrā viņš ir pazīstams ar tādiem spoku stāstiem kā “Kvaidan” un “Sniega sieviete”.

⁴⁵ Hearn, Lafcadio. *Japan: An Attempt At Interpretation*. New York: The Macmillan Company, 1904., 23. lpp

Hodzumi⁴⁶ pauž ideju, ka senču kulta rašanās iemesls ir bijusi mīlestība pret mirušajiem priekšgājējiem, kuru ir jutuši cilvēki, nevis bailes no to spokiem.

“Es nespēju saprast kādēļ gan primitīvie cilvēki, kuri noteikti bija mīļējuši savus vecākus tiem dzīviem esot, būtu jutuši bailes no tiem, pēc to nāves. Respekts pret saviem vecākiem atsevišķos gadījumos varēja kļūt par ko līdzīgu godbijībai, tomēr tā bija mīlestība nevis bailes, kas radīja šo godbijības izjūtu.”⁴⁷

“Engi šiki” pierakstos atrodamās lūgšanas jeb *kami* uzrunas acīmredzami ir bijušas veltītas *kami* kā augstākām dievībām, kuras ir bijušas atbildīgas ne tikai par tādām dabas stihijām kā uguns, ūdens un zeme, bet arī par drošu ceļošanu, kā arī ļauno garu atbaidīšanu. Kā šo lūgšanu piemērs tiks sniegta lūgšana par bagātu ražu (uz angļu valodu tulkojis E.M. Satovs⁴⁸):

“Valdošo labības *kami* klātbūtnē es pasludinu, ka, ja tām labpatiksies dāvēt daudzas krāšņas un saišķos ievīstītas vēlās ražas vārpas, tās vēlās ražas vārpas, kuras būs tikušas dāvētas un kuras būsīm ieguvuši ar no rokām pilošām putām un starp ciskām saspīestiem dubļiem, tad es apsolos slavēt šīs dievības un tām dāvēt pirmo tūkstoš vārpu nestos augļus un pacelt alus kausus, tos pildīt un kārtot rindās – es tos pildīšu ar sulu un graudiem. Un par tām lietām, kas aug lielajā laukā, saldajām zālēm un rūgtajām zālēm, un tām lietām, kas savu dzīvi aizvada jūras zilajā platībā – tām ar platajām spurām, tām ar šaurajām spurām, līdz pat atklātajā jūrā augošajām zālēm, un tām kas aug tās krastos. Un par drēbēm, gan tām no košiem audumiem, gan tām no spīdošiem audumiem, maigiem audumiem un raupjiem audumiem – par to visu es teikšu slavas vārdus. Un valdošo ražas *kami* klātbūtnē es apseglojot baltu zirgu, baltu kuili un baltu gaili, un vairākas citas lietas, teikšu tiem slavas vārdus un pasniegšu dāsnās valdošā mazbērna dāvanas.”⁴⁹

Šajā lūgšanā ir iespējams novērot divas svarīgas lietas. Pirmkārt laba raža tiek lūgta vairākām dievībām jeb *kami*, nevis lūdzēja senčiem. Otrkārt, tā kā valdošais mazbērns Mikado tika uzskatīts par Saules dievietes Amaterasu mazbērnu, un ziedojums tiek pasniegts *kami* viņa vārdā, ir iespējams redzēt skaidru nodalījumu starp Mikado kā *kami* pēcteci un pašiem *kami*. Tātad, pastāv atšķirība starp Mikado senci un *kami*, kuram tiek izteikts lūgums.

---

⁴⁶ Hodzumi Nobushige ((穂積 陳重 Hozumi Nobushige) (1855. – 1926.) bija valdības darbinieks Meidži periodā, kā arī Jurisprudences profesors Imeriālajā Tokijas Universitātē.

⁴⁷ Hozumi Nobushige. *Ancestor-worship and Japanese law*. Tokyo: Z.P. Maruya & co., ltd., 1901. 5. lpp

⁴⁸ Ernest Mason Satovs (Ernest Mason Satow) (1843. – 1929.) ir britu izcelsmes diplomāts un japanologs, un ir izdevis grāmatu “Diplomāts Japānā”, kas ir lielākoties sakomplektēta no viņa dienasgrāmatu ierakstiem.

⁴⁹ Horne, Charles F. *The Sacred Books and Early Literature of the East*. New York: Parke, Austin, and Lispcomb, 1917., 165. lpp

Profesors Stjuarts Pikens⁵⁰ skaidro:

“Ir interesanti novērot to, ka *kami* ir spējīgi mirt fiziskā nāvē un ka to dvēseles ir spējīgas turpināt dzīvot. Tas ir izšķirošais faktors runājot par šīm divejādajām dvēselēm – ir cilvēki, kuri ir dzīvojuši un miruši, un ir *kami*, kuri ir dzīvojuši un miruši. Tā tad arī ir atšķirība starp tām dvēselēm, kas piemīt fiziskām būtēm un tām, kas piemīt *kami*. *Šintō* kultū un rituāli ir saistīti ar *kami* un to dvēselēm, nevis ar mirušo cilvēku dvēselēm, izņemto atsevišķus gadījumus, kur valsts politisku iemeslu dēļ ir nolēmusi kādu cilvēku dvēseles “ievietot” svētnīcā. Tāpat ir sastopami arī reti gadījumi, kur cilvēka dvēsele ir tikusi iesvētīta svētnīcā vēl pirms viņa nāves, bet tikai gadījumos, kad šis cilvēks ir paveicis kādu ļoti slavējamu darbu. Pārējos gadījumos šo divu dvēseļu tipu nodalījums ir ļoti skaidri saprotams.”⁵¹

No tā izriet, ka *šintō* kā reliģija pielūdz un darbojas ap *kami* nevis cilvēku dvēselēm. Šo faktu apstiprina arī *šintō* uzskati par nāves un nelaiķu netīrību jeb piesārņojumu, jautājums kuru vēlāk atrisinās budisma ienākšana Japānā. Tomēr, senču kults ir pastāvējis vēl pirms jaunās reliģijas ierašanās, kas nozīmē, ka kādā brīdī izpratne par *kami* un cilvēku dvēselēm ir pārklājusies tiešā vai netiešā veidā, t.i., *kami* un cilvēku dvēseļu izpratne ir tikusi apzināti vai neapzināti sapludināta.

Gan Hodzumi Nobušige, gan Lafkadio Hearn par senču kulta pirmsākumu dēvē ticību spokiem, t.i., mirušo cilvēku garu pastāvēšanai mūsu pasaulē. Tas nav pārsteidzoši, ņemot vērā joprojām populāros vairākus simtus nostātu par cilvēku, dzīvnieku un pat priekšmetu garu viesošanos vai pastāvīgu līdzās pastāvēšanu cilvēkiem, kā arī par to kā panākt šo garu labvēlību.

Hearn apgalvo, ka garu kults ir sācis pastāvēt tajā brīdī, kad cilvēks ir bijis spējīgs izstrādāt ideju par savu ēnas pusi jeb dubultnieku. Savukārt šī pirmatnējā spoku pielūgšana noteikti ir notikusi vēl pirms tā laika, kad cilvēka saprāts bija attīstījies tik tālu, lai spētu izveidot abstraktas idejas. Primitīvie senču pielūdzēji nav bijuši spējīgi izveidot domu par kādu pārāko dievību, un visi pierādījumi liecina, ka sākotnēji nav pastāvējušas nekādas atšķirības starp spoku un dievu konceptiem. No tā izriet, ka nav pastāvējušas arī konkrētas idejas par kādu pēcnāves atalgojumu vai sodu – debesīm vai elli.⁵²

---

⁵⁰ Stjuarts Pikens (Stuart Picken) (1942. – 2016.) ir skotu filozofs un akadēmiķis, ar padziļinātu interesi japāņu domas un ētikas jautājumos. Viņš ir saņēmis Japānas “Lielā dārguma” apbalvojumu 2007. gadā par viņa ieguldījumiem japonoloģijā.

⁵¹ Picken, Stuart. *Kami And Ancestors: Death In The Japanese Tradition*. Cultural & Area Studies, Ethics, Religion & Philosophy, History. April 14, 2016. <https://think.iafor.org/kami-ancestors-death-japanese-tradition/> [Skatīts 10.01.2017.]

⁵² Hearn, Lafcadio. *Japan: An Attempt At Interpretation*. New York: The Macmillan Company, 1904., 25. lpp

Nepastāvot uzskatam par cilvēku pēcnāves dzīves kvalitātes atkarību no tā vai cilvēks ir pelnījis atalgojumu vai sodu, līdz ar to nepastāvot idejai par garu nokļūšanu kādā citā pasaulē ārpus tās, kuru apdzīvo dzīvie cilvēki, ir jāsecina, ka pirmatnējais senču kults uzskatīja, ka cilvēku gari pastāv līdzās cilvēkiem. Attīstot šo ideju Herns skaidro:

“Vispirms cilvēki uzskatīja, ka mirušie uzturas tikai un vienīgi savās kapavietās, no kurām tie dažreiz spēja izkļūt, lai apciemotu savas agrākās dzīvesvietas, vai arī lai parādītos cilvēku sapņos. To īstā dzīves vieta bija vieta kurā tie bija tikuši apglabāti – kaps, kapa kalns.”⁵³

Pikena un Herna idejas atšķiras: Pikens apgalvo, ka senču dvēseles un *kami* dvēseles ir tikušas nošķirtas jau kopš *shintō* pirmsākumiem, senču dvēselēm ieņemot konkrētu lomu līdz ar budisma ienākšanu Japānā. Savukārt Herns uzskata, ka sākotnēji nav pastāvējušas nekādas atšķirības starp senču gariem jeb spokiem un *kami*. Herna uzskati saskan ar Kuņio teikto par faktiski neesošajām atšķirībām cilvēku prātos starp *kami* un senčiem. Tomēr darba autore sliecas piekrist Pikena idejai par nošķirtām dvēselēm, konceptam, kas it īpaši parādās līdz ar budisma ienākšanu Japānā.

Kā piemēru savai teorijai Pikens min novērojumu Hirošimas prefektūrā:

“No 1963. gada līdz 1970. gadam Kultūras Antropoloģijas Pētījumu centra (Šindzuku, Tokija) filmēšanas komanda veica pētījumu Tojamacu ciemā (Džinseki-gun, Hirošima). Novērojuma laikā tika atklāts, ka gada laikā tika veikti noteikti rituāli, ar kuru starpniecību tika pielūgta uguns un zeme, gadalaiki, senči un rīsu produkcija. *Myo* ir šī ciema sociālās dzīves pamata iedalījums. Pirms rīsu dēstu stādīšanas tiek veikts rituāls, kas aicina rīsu sargātāju *kami* ienākšanu rīsu laukos. Šie *kami* tiek aicināti kāpt lejā no kalniem un doties uz lauku mājām, un daži no tiem patiesībā ir mirušo ciemata iedzīvotāju gari, kas pēc nāves ir nomitinājušies kalnos. Tādējādi kalnu *kami* dzīvo kopā ar senču gariem. Lai gan trīspadsmit gadus pēc nelaiķu nāves viņiem tiek piešķirts *kami* status, tie joprojām tiek nodalīti no kalnu *kami*.”⁵⁴

Pikens apraksta arī citu rituālu Tojamacu ciematā, kas ir balstīts senču pielūgšanā – vasaras saulgriežos ciema vecāko padomes dalībnieki savus senčus “ievieto” pārnēsājamās svētnīcās un dodas pie katra *myo*, kur tie uzklausa lūgšanas un saņem ēdienu. Tādējādi vienā ciemā ir iespējams novērot rituālus, kuri ir cieši saistīti gan ar *kami* pielūgšanu, gan ar senču kultu.

---

⁵³ Ibid., 26. lpp

⁵⁴ Picken, Stuart. *Kami And Ancestors: Death In The Japanese Tradition*. Cultural & Area Studies, Ethics, Religion & Philosophy, History. April 14, 2016. <https://think.iafor.org/kami-ancestors-death-japanese-tradition/> [Skatīts 10.01.2017.]

Viens no galvenajiem stūrakmeņiem japāņu nāves tradīcijā un viens no neredzamajiem japāņu sociālās sistēmas balstiem ir senču pielūgšana. Japāņu sabiedrības uztraukums par to senču garu labklājību caurvij to vēsturi un ir sastopams katrā Japānas kultūras aspektā. Un tas kalpo par senču un *kami* dvēseļu atšķirību apstiprinājumu.⁵⁵

Tātad, *šintō* reliģijā ir iespējams izšķirt *kami* kā dievību un to dvēseļu pielūgšanu un senču kultu. Visticamākais senču kulta rašanās iemesls ir bijusi mīlestība un respekts pret aizgājušajiem, kā arī vēl neattīstījušies uzskati par pēcnāves dzīvi, liekot mirušo dvēselēm uzturēties dzīvo pasaulē, sākumā garu apdzīvoto vietu limitējot ar kapenēm, vēlāk ar dzimtas mājām un *kami* apdzīvotām vietām.

Budismam ienākot Japānā 6. gadsimta vidū šīs samērā abstraktās idejas par senču gariem un to kā ar tiem komunicēt ieguva konkrētas aprises un rituālus. Abām reliģijām asimilējoties, budisms pārņēma bēru rituālus un rituālus saistītus ar senču kultu, savukārt *šintō* jau daudz vēlāk ieviesa *kamidanas* (神棚) jeb *kami* plauktu tradīciju nošķirot senču *kami* un dievību *kami*.

Kā piemēru, *šintō* un budisma sinkrētismam darba autore sniegs Midzuki Šigeru⁵⁶ adaptēto stāstu par izsalkušajiem spokiem (skatīt 4. attēlu pielikumā), kas ir ņemts no viņa “Spoku enciklopēdijas”⁵⁷.

“Starp sešām budisma pasaulēm ir atrodama viena, kas izskatā līdzinās asinspiritij un kurā mājā izsalkuši spoki un nezvēri.

Pirmā pasaule ir izsalkušo spoku pasaule un tie, kas pēc nāves ir nokļuvuši tajā, ir nolemti pārtapšanai par dēmoniem. Kā piemēram, ir dēmons, kura vārds ir “ēst un vemt” – tas nespēj sagremot ēdienu, un tiklīdz ir ko apēdis, tā sajūt vēlmi to izvemt.

Par izsalkušo spoku kļūst tādi cilvēki, kuri dzīves laikā ir vieni paši mielojušies ar pašiem labākajiem ēdieniem, liedzot tos baudīt saviem laulātajiem biedriem un bērniem. Un salīdzinot izsalkušo spoku valstību ar elli, ir jāsaka, ka šajā valstībā ciešanas laikam ejot nesamazinās.

Zvēru pasaulē nokļūst tie cilvēki, kuri ir miruši nelaicīgā nāvē, nerasniedzot savus mērķus, vai tie, kuri nāves brīdī ir izteikuši nosodījumu vai jutuši aizvainojumu pret nākamajām paaudzēm. Tiek uzskatīts, ka viņi pārdzimst par zvēriem – zirgiem, govīm,

---

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Midzuki Šigeru (水木しげる Mizuki Shigeru) (1922. – 2015.) ir japāņu grāmatu un mangu autors. Viņa darbu galvenais temats ir Japānas spoku un garu pasaule, lai gan viņš ir izdevis arī mangas formāta memūrus par savu laiku armijā Otrā pasaules kara laikā.

⁵⁷ Midzuki Šigeru sastādītā “Spoku enciklopēdija” sevī ietver senas teikas par spokiem, stāstiem ir pievienoti arī attēli. Darbu ir iespējams uzskatīt par Janagitas Kuņio darba par japāņu garu pasauli modernu interpretāciju.

aitām, suņiem, cūkām un vistām, putniem, savvaļas zvēriem, kukaiņiem un zivīm, un vēl kādiem 3 vai 4 miljoniem dažādu radību.”⁵⁸

Lai gan Midzuki Šigeru atstāstītā teiksma skaidri atsaucas uz budisma ideoloģiju, tā ir iekļauta stāstu kolekcijā par Japānas gariem un spokiem un šobrīd ir uzskatāma par Japāņu folkloras nevis konkrēti budisma daļu.

Lai gan arī pirms budisma ienākšanas Japānā *šintō* ideoloģijā ir sākušas parādīties idejas par aizsauli kā vietu, kas ir nošķirta no dzīvo cilvēku pasaules – kā to ir iespējams novērot stāstā par Idzanami un Idzanagi -, tas ir budisms, ka senču kulta tradīciju pārvērš no sadzīvošanas ar senču gariem uz rūpēšanos, lai senču gari kļūtu par apgaismotām būtnēm.

Viena no retajām šintō un šamanisma tradīcijām, kas ir saglabājusies līdz mūsdienām ir mirušo senču laulības, kuras visbiežāk tiek veiktas gadījumos, ja mirušais ir bijis gados jauns cilvēks, kurš vēl nebija paspējis piepildīt savas dzīves vēlmes, piemēram, apprecēties vai radīt bērnus. Tādos gadījumos mirušie var parādīties savu dzīvo ģimenes locekļu sapņos ar lūgumu atrast viņiem kādu ar ko salaulāties, atsevišķos gadījumos par jau iepriekš norādot ar ko šīs laulības būtu jāveic. Šī tradīcija kļuva samērā populāra pēc Otrā pasaules kara, jo tajā traģiskā nāvē bojā gāja daudzi jaunieši.⁵⁹

2.1. BUDISMA IENĀKŠANA JAPĀNĀ UN TĀ ATTĪSTĪBA

Japānas budisms, tāpat kā budisms, kas ir sastopams lielā daļā Austrumāzijas valstu ir Mahajanā budisms (大乘 daidžō) jeb lielie rati, kam raksturīgs ir pašizliedzīgi un līdzcietīgi bodisatvu tēli (Japānā divas svarīgākās bodisatvas ir Džizō⁶⁰ (地藏) un Kannon⁶¹ (觀音)) kā arī Lotusa sūtras svarīguma uzsvēršana. Līdz ar budisma parādīšanos un iesakņošanos Japānas kultūrā, Japānā parādās idejas par karmu (因緣 innen) un pārdzimšanu (生死 seiši).

---

⁵⁸ Midzuki Šigeru 水木しげる. Nihon yōkai taizen 日本妖怪大全. Japan, 2008., 802. lpp

⁵⁹ Schattshneider, Ellen. “Buy Me a Bride”: Death and Exchange in Northern Japanese Bride-Doll Marriage. *American Ethnologist*, Vol. 28., No. 4 (Nov., 2001), 854. – 800. lpp

⁶⁰ Džizō (地藏 jizō) ir japāņu nosaukums bodisatvai, kuras nosaukums sanskritā ir *Ksitigarbha*. Tā pienākums ir bērnu, grūtnieču, ugunsdzēsēju, svētcēlotāju un abortēto mazuļu sargāšana.

⁶¹ Kannon (觀音) ir japāņu nosaukums bodisatvai, kuras nosaukums sanskritā ir *Avalokitesvara* un tā ir pazīstama kā žēlsirdības un līdzcietības dieviete. Tā palīdz cilvēkiem uz zemes un visos karmas pārdzimšanas lokos.

Divas galvenās budisma skolas ir Mahajanas un Teravādas budisms. Budas⁶² (skatīt 5. attēlu pielikumā) dzīves laikā viņa mācības netika pierakstītas, bet gan iegaumētas un nodotas orālā veidā. Tādēļ pēc viņa nāves radās jautājums par mācības tālāko izplatīšanu, kā arī pareizas informācijas tālāku nodošanu. Sanāksme, kura mūsdienās ir pazīstama kā Pirmā Budistu padome, tika sasaukta 3 mēnešus pēc Budas nāves un uz to tika ielūgti tikai 500 slavenākie arahanti.⁶³ Par padomes prezidentu tika izvēlēts Svētais Maha Kassapa. Savukārt Svētais Ananda, kuram bija bijis tas gods noklausīties visus Budas stāstījumus un kurš bija apveltīts ar lielisku atmiņu, tika izvēlēts šo stāstījumu atstāstīšanā.⁶⁴

Pirmā Budistu padome ir īpaša ar to, ka tā apkopoja un sakārtoja budisma svētos rakstus, kuri kopš tā laika tiek nodoti no vienas mūku paaudzes nākamajai saglabājot orālo tradīciju.

Teravādas tradīcija pamatojas uz senākajiem budistu rakstiem - kanoniskiem tekstiem pali valodā (Pali Canon Tipitaka - angļu val.).⁶⁵ Tā nosaukuma burtiskais tulkojums no pali valodas nozīmē "Veco doktrīna" un tas ir pazīstams arī kā Hinajana budisms jeb mazie rati, kas ir pretmets Mahajanas budismam. Iedalījums lielie un mazie rati pastāv jau kopš pirmajām lielajām šķelšanās budistu vidū, bet mūsdienās šie apzīmējumi tiek izmantoti bez negatīvām asociācijām.⁶⁶

Teravādas budisma praksei var nodoties ikviens, lūdzot Trīs patvērumus un Piecus uzvedības noteikumus no mūka vai mūķenes budistu klosterī, vai arī pieņemot tos pats. Patvērumu pieņemšana ir apņemšanās dzīvot saskaņā ar Gudrības, Patiesības un Tikumības principiem, izmantojot Budas mācību un piemēru. Savukārt pieci uzvedības noteikumi ir mācību noteikumi, kuriem jācenšas sekot ikdienas dzīvē. Tie ir: atturēšanās no dzīvu būtnu nogalināšanas, atturēšanās ņemt to, kas nav dots, atturēšanās no sliktas seksuālās uzvedības, atturēšanās no skarbas un melīgas runas un atturēšanās no apreibinošu vielu lietošanas.⁶⁷

Šī budisma skola ir plašāk pazīstama arī ar Četrām Budas patiesībām:

1. *dukkhas* patiesību, ka dzīve ir caurvīta ar neapmierinātību un visa veida vilšanās,

---

⁶² Budas īstais vārds ir Sidharta Gautama Shajamuni (566. p.m.ē. – 476. p.m.ē.) un viņš ir budisma pamatlicējs. Piedzimis kā princis, viņš saprata, ka bagātība un laiska dzīve nevar sniegt īstu laimi, un nodevās meditācijai, lai izzinātu garīgo pasauli, vēlāk sasniedzot apgaismību.

⁶³ Arahant definīcija ir "būt [ ] vērtam" un pirms budisma iesakņošanās ar to apzīmēja augsta ranga ierēdņus. Budismā šis vārds apzīmē cilvēkus, kuri ir sasnieguši augstāko apgaismības pakāpi jeb Nirvānu.

⁶⁴ Buddha Dharma Education Association & BuddhaNet. *Life of the Buddha part 2: The First Buddhist Council*. http://www.buddhanet.net/e-learning/buddhism/lifebuddha/2_321bud.htm [Skatīts 05.04.2017.]

⁶⁵ Latvijas Teravādas budisma biedrība. *Teravādas budisms*. http://www.anjali.lv/lat/par_budismu/teravadas_budisms [Skatīts 05.04.2017.]

⁶⁶ Buddha Dharma Education Association & BuddhaNet. *Theravada*. <http://www.buddhanet.net/e-learning/buddhistworld/whats-thera.htm> [Skatīts 05.04.2017.]

⁶⁷ Latvijas Teravādas budisma biedrība. *Teravādas budisms*. http://www.anjali.lv/lat/par_budismu/teravadas_budisms [Skatīts 05.04.2017.]

2. *dukkhas* iemeslu patiesību, ka šo neapmierinātību iemesls ir visu veidu alkas,
3. *dukkhas* pārtraukšanas patiesību – lai pārtrauktu šīs vilšanās un neapmierinātību, ir jāatbrīvojas no alkām,
4. patiesību par ceļu, kas ved uz *dukkhas* pārtraukšanu jeb astoņu posmu ceļu.⁶⁸

Astoņu posmu ceļa veiksmīga izpilde garantēja cilvēka gara nokļūšanu Nirvānā un astoņas īpašības, kuras bija jāattīsta šajā ceļā ir pareizs skatījums, pareiza apņemšanās, pareiza runa, pareiza rīcība, pareizs iztikšanas veids, pareizi centieni, pareizs rūpīgums un pareiza koncentrēšanās.⁶⁹

Teravādas budisms ir īpaši plaši izplatīts Taizemē, Mjanmā (Birmā) un Šrilankā, ne tik plaši - Kambodžā, Laosā, dienvidrietumu Ķīnā (Šan un Tai etniskās grupās), Vjetnamā (Khmer Krom etniskajā grupā) un dažās citās Āzijas valstīs (Bangladešā, Nepālā, Singapūrā utt.), kā arī mūsdienās daudzviet Rietumu pasaulē.⁷⁰

Ir pieņemts uzskatīt, ka mūsdienās pazīstamais Mahajanas budisms ir cēlies no Mahasanghikas sektas, no kuras ir nākuši tā pirmie piekritēji. Dažu dekāžu laikā kopš šīs jaunās sektas dibināšanas tai bija izdevies iegūt vērā ņemamu spēku un popularitāti, pateicoties tās biedru entuziasmam un aizrautībai. Viņi adaptēja pastāvošos mūku dzīves noteikumus, tādējādi revolucionizējot Budistu mūku ordeni, kā arī veica izmaiņas un radīja jaunas sūtru un vinaju jeb likumu interpretācijas, atsakoties no atsevišķām daļām, kuras bija tikušas pieņemtas Pirmajā padomē.⁷¹

Mahajanas budisma galvenā iezīme ir bodisatvas – cilvēki, kuri ir sasnieguši apgaismību, bet nolēmuši nedoties uz Nirvānu, tā vietā palīdzot vadīt citus cilvēkus uz to, vēlāk sasniedzot augstāko Budas pakāpi. Visplašāk tas ir izplatīts Dienvidkorejā, Ķīnā un Japānā.

Galvenie aspekti, kas nošķir Teravādas un Mahajanas budismu ir izpratne par bodisatvām, valoda, kurā tiek mācīti budisma svētie raksti, attieksme pret nāvi, tempļu un lūgšanu nolikums, kā arī tas cik lielā mērā katra budisma skola ir ietekmējusies no vietējām reliģijām. Mahajanas budisma skolas uzsvāru liek uz bodisatvu sniegto palīdzību cilvēkiem sasniegt apgaismību un tas savus svētos rakstus māca vietējās valodās, atšķirībā no Teravādas budisma, kas pieturas pie pali valodas izmantošanas. Mahajanas budisms arī īpašu uzsvāru liek uz mācībām un idejām par nāvi, kas ir īpašs šī maģistra darba aspektā, kā arī šī budisma

⁶⁸ Buddha Dharma Education Association & BuddhaNet. *Theravada*. <http://www.buddhanet.net/e-learning/buddhistworld/whats-thera.htm> [Skatīts 05.04.2017.]

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Latvijas Teravādas budisma biedrība. Teravādas budisms. http://www.anjali.lv/lat/par_budismu/teravadas_budisms [Skatīts 05.04.2017.]

⁷¹ Buddha Dharma Education Association & BuddhaNet. *The Mahayana.: The Great Vehicle*. <http://www.buddhanet.net/e-learning/history/b3schmah.htm> [Skatīts 05.04.2017.]

atzara skolās nereti ir sastopamas daudz noteiktākas idejas par pareizu tempļu izskatu un apmeklējumu, un lūgšanām. Tāpat Mahajanas budisms ir lielā mērā ietekmējies un asimilējies ar vietējām reliģijām, kamēr Teravādas budisms ir saglabājis agrīnā budisma tradīcijas.

1.2.1. JAPĀNAS BUDISMA IZVEIDE

Par oficiālo budisma ienākšanas periodu Japānā ir pieņemts uzskatīt mūsu ēras 6. gadsimta vidu, atsevišķos avotos parādoties tādiem gada skaitļiem kā 552.⁷² un 538.⁷³ Japānas Budisma asociācija par pareizo budisma ienākšanas gadu uzskata 538. gadu, kad Korejas pussalā esošās Baekdže karalistes valdnieks Japānas imperatoram Kimmei dāvāja skaistu Budas attēlu, svētos rakstus, kā arī ornamentus.⁷⁴ Parādoties jaunajai reliģijai radās nesaskaņas spēcīgāko klanu starpā, tomēr imperators sliecās atbalstīt Soga klana⁷⁵ viedokli, ka budisms nevis kaitētu valsts kultūrai, bet gan padarītu to bagātāku.

Savukārt “Nihongi” atstāstītajā notikumu versijā, kura, kā norāda Ričards Bovrings (Richard Bowering) vairāk atspoguļo nevis 6. gadsimta notikumus, bet 8. gadsimtam izdevīgu attieksmi pret 6. gadsimta notikumiem⁷⁶, ir novērojama daudz lielāka pretestība vērsta pret budisma ienākšanu Japānā. Kā piemēram, tiek minēts, ka imperators Kimmei nodeva Budas attēlu Sogas klana pārvaldībā, lai redzētu vai šīs jaunās reliģijas praktizēšana ko izmainīs klana dzīvē. Drīz pēc tam, kad Sogas klans bija sācis veikt budistu lūgšanas Budas priekšā, viņa pārvaldītajā teritorijā izcēlās epidēmija, kas prasīja daudzas dzīvības. Tika nolemts, ka epidēmijas izraisītāji ir *kami*, kuri ir neapmierināti ar Budas pielūgšanu, tādēļ tika nolemts iznīcināt Budas attēlu un līdz ar to nākušās svētās lietas.⁷⁷

Aptuveni četrdesmit gadus vēlāk, jeb 593. gadā par Jamamoto, kā tobrīd tika dēvēta mūsdienu Japāna, jauno pārvaldnieku kļuva teiksmām apvītais reģents princis Šōtoku (対し 正徳 taishi shōtoku) (574. – 622.), kurš bija princeses Suiko brāļadēls (skatīt 6. attēlu pielikumā). Japānā pazīstams arī kā “Budisma tēvs”, savas valdīšanas laikā viņš pasludināja

---

⁷² Bowering, Richard. *The Religious Traditions of Japan 500 – 1600*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005., 16. lpp

⁷³ Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Soga klans (蘇我氏 Soga uji) 8. gadsimta vidū kļuva par spēcīgāko klanu Jamamoto valstī un pārvaldīja imperatora īpašumus, tādējādi uzturot ciešu kontaktu ar ārzemniekiem. Uzskatot, ka budisms pastāv daudzās kulturālās zemēs, viņi nolēma, ka to vajadzētu piekopt arī Japānai, tādēļ tas kļuva par pirmo budistu klanu valstī.

⁷⁶ Bowering, Richard. *The Religious Traditions of Japan 500 – 1600*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005., 20. lpp

⁷⁷ Aston, William George. (tr.) *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697. Volume II*. London: The Japan Society, 1896., 66. – 76. lpp

budismu par valsts reliģiju, kā arī tiek uzskatīts, ka viņš ir sastādījis dažas no atzītākajām vēstures hronikām un bijis konstitucionālās valdības aizsācējs.

Šōtoku piederēja Sogas klanam un bija imperatora Yōmei otrais dēls. Kad politisku mahināciju iespaidā viņš tante Suiko kļuva par imperatori, viņš kļuva par kronprinci un vēlāk arī reģentu, ieņemot šo pozīciju līdz pat savai nāvei 622. gadā. Stājoties amatā, Šōtoku uzreiz deva pavēli atsākt sūtīt cilvēku grupas uz Ķīnu – tradīciju, kas bija tikusi pārtraukta 5. gadsimtā. Līdz ar to tika atvērtas durvis kultūras, ekonomikas un politikas apmaiņai starp abām valstīm. Pēc viņa vēlmes uz Japānu tika atvesti neskaitāmi ķīniešu mākslinieki, rokdarbnieki un strādnieki. Tika pārņemts arī Ķīniešu kalendārs, kā arī izveidota jauna lielceļu sistēma un uzcelti vairāki budistu tempļi.⁷⁸

Budisms, kurš nonāca Japānā, jau bija ticis ietekmēts no Ķīnas un Korejas kultūras, iegūstot īpašības, kas to krasi nošķir no tā budisma, kas sākotnēji bija radies Indijā. Kā viena no galvenajām īpatnībām var tikt minēta konfuciānismā iespaidā radusies striktā kārtība un regulācijas. Jāpiebilst, ka princis Šōtoku popularizēja ne tikai budismu, bet arī konfuciānismu, kas vēl vairāk sasaistīja šīs divas ideoloģijas Japānā. Līdz ar viņa valdīšanas paņēmieniem un politiskajām manipulācijām Jamamoto valsts pārvaldes sistēma sāka līdzināties Ķīnas politiskajai sistēmai un Konfūcija idejas par padevību un pakļāvību iesakņojās ne tikai politiskajā, bet arī reliģiskajā sfērā.

604. gadā izdotajā konstitūcijā princis Šōtoku pasludināja:

“Trīs dārgumi, kuri ir Buda, budistu likums un budistu garīdzniecība, būtu jātur augstākajā godā, jo tie ir visu dzīvo būtņu pēdējais patvērums. Ir tikai daži ļaudis, kuri ir pārāk slikti, lai spētu iemācīties (viņu) patiesību.”^{79:80}

Kā reliģija budisms sākotnēji bija pieejams tikai augstākajiem sabiedrības slāņiem, jo ar to saistītie teksti bija pieejami tikai Ķīniešu valodā. Tas bija tādēļ, ka šajā laikā vēl nebija radīta speciāli japāņu valodai atbilstīga rakstītā valoda. Pēc prinča Šōtoku nāves par Yamato valsts līderi kļuva imperators Šomu, kurš pavēlēja budistu tempļu celtniecību visās Japānas provincēs, pasludinot Tōdaidži tempļi Narā par to galveno ēku.⁸¹

Budistu tempļi tika izmantoti ne tikai kā kultūras centri vai pielūgsmei domātas vietas, bet arī kā skolas, slimnīcas, bērnu nami un veco ļaužu patvēruma vietas. Savukārt mūki bija arī skolotāji, ārsti, inženieri un celtnieki. Tas kalpoja par iemeslu, lai valdība

⁷⁸ *Taishi Shōtoku. Japanese Regent and Author.* Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Taishi-Shotoku> [Skatīts 05.04.2017.]

⁷⁹ Aston, William George. *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697. Volume I.* London: The Japan Society, 1896., 128. – 133. lpp

⁸⁰ Trīs dārgumi ir jāsaprot kā Buda, dharma un sangha.

⁸¹ Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan.* http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

atbalstītu un veicinātu budistu institūcijas un pašus mūkus, kā garīgi tā finansiāli, ļaujot viņiem veiksmīgāk sadarboties ar valdību un civiliedzīvotājiem.⁸²

Sākot ar Naras laikmetu bija novērojama budisma šķelšanās, sākotnēji mūkiem iedaloties 6 skolās: Hosso, Sanron, Kegon, Kuša, Ricu, Džodžicu. Šīs skolas nāca no Ķīnas un neskatoties uz atšķirīgajiem nosaukumiem, atradās zem viena tempļa jumta. Heian periodā Japānā parādījās vēl divas budisma skolas – Tendai un Šingon -, kuras drīz aizstāja Naras periodā pastāvējušās skolas.

Tendai budisma dibinātājs ir Dengjō Daiši Saičō (伝教大師最長 Dengyō Daishi Saichō) (766. – 822), un ir izteiktas versijas, ka starp viņa senčiem ir bijuši arī Haņ dinastijas imperators. 13 gadu vecumā viņš devās uz Kokubundži templi un kļuva par mācekli, savukārt 14 gadu vecumā viņš tika iesvētīts budistu priesteru kārtā, iegūstot iesācēja titulu kā arī savu jauno vārdu Saičō. 20 gadu vecumā viņš kļuva par pilntiesīgu priesteri Narā, bet apzinoties laikmetīgo lietu varu pilsētas robežās, devās uz Hiei kalnu, netālu no viņa dzimtās vietas, un nodevās sevis pilnveidošanai ar budisma mācību palīdzību. 788. gadā, kad ap viņu jau bija sapulcējies ievērojams skaits sekotāju, Seičō nolēma dibināt Heiziandži templi Hiei kalnā, kas sludinātu Tendai mācības. Templī tika novietota izgrebta Yakuši Njorai jeb medicīnas budas statuļa un iedegta liesma, kura turpina degt vēl šodien.⁸³

Tendai budisms lēnām izpelnījās arī imperatora galma interesi un Seičō ieguva atļauju doties uz Ķīnu, lai mācītos pie Tendai budisma skolotājiem, kā arī iegūtu zināšanas par Tīrās Zemes budismu, Zen budismu un ezotēriku. Pēc atgriešanās Japānā, viņš sāka noliegt agrāk pastāvējušās budisma skolas, īpaši Hosso un Sanron mācības, tā vietā sludinot Ekajana doktrīnu⁸⁴, kura apgalvoja, ka visām dzīvajām būtnēm ir bija vienādas iespējas sasniegt apgaismību, tādējādi radot iespēju samierināt budismu un *šintō*.⁸⁵

Viena no svarīgākajām izmaiņām Japānas budismā, kuru ieviesa Seičō, ir ideja par visu budisma sektu apvienošanu un budisma praktizēšanu Mahajanas tradīcijā, jo iepriekš par priesteriem kļūt bija varējuši tikai tie, kuri sekoja Hinajanas budismam. Pēc vairākiem nesekmīgiem mēģinājumiem panākt Mahajanas budisma atzīšanu, neilgu laiku pēc Seičō nāves, imperators parakstīja dekrētu ļaujot Tendai budisma skolai sekot Mahajanas mācībai.

---

⁸² Ibid.

⁸³ Tendaikjō. Ičigū o terasu. 天台宗。一隅を照らす <http://www.tendai.or.jp/oshie/index.php> [Skatīts 03.05.2017.]

⁸⁴ Vārds ekajana nozīmē “vienu ceļu” vai “vienu ratu”. Ekajana doktrīna neizdala cilvēkus pēc tā kuram ceļam viņi seko, pasludinot, ka apgaismību var sasniegt visi. Tendai budismā esošā Ekajana doktrīna balstās uz *Saddharmapundarika* sūtras, kuras mācībai savas dzīves laikā lielu uzmanību bija pievērsis princis Šōtoku.

⁸⁵ Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

Savukārt Šingon budisma skolas dibinātājs ir Kūkai (744. – 835.), kurš nāca no aristokrātu ģimenes un kopš mazotnes tika mācīts konfuciānisma stilā, līdz iestājoties universitātē viņš saprata, ka šāds dzīves stils nebija domāts viņam (skatīt 7. attēlu pielikumā). Kūkai drīz pameta savas mācības un pārcēlās uz daudz nomaļāku vietu, pavadot tur ilgu laiku un studējot budistu un arī citu reliģiju raktus. Viņu aizrāva ezotēriķa un budismā Kūkai atrada skaidru ceļu uz apgaismību un atbrīvošanos no alkām, kas sevī ietvēra ķermeņa trenēšanu un personīgo pieredzi, nevis tikai teorētiskus tekstus. Tomēr viņš atteicās pievienoties kādai no pastāvošajām budisma skolām, jo tās visas lika neizmērojami lielu uzsvāru uz svēto tekstu iegaumēšanu un rituāliem, bez jebkādas teorijas par šiem rituāliem.⁸⁶

Visvairāk Kūkai vēlējās savienot šādus konceptus – rituālu ar pieredzi, un doktrīnu ar teoriju. Lai varētu to izdarīt viņš studēja vairāku pazīstamo budistu skolu mācības, kā arī devās uz Ķīnu, lai paplašinātu savas zināšanas. Kūkai ieviesa arī 10 posmu budisma doktrīnu salīdzināšanas shēmu, kuras augšgalā, protams, atradās Šingon budisms kā visu budisma skolu un mācību apvienotājs. Šie posmi bija:

1. Pirms budisma posms. Posms, kurā cilvēku vēlmes motivē dzīvnieciskas alkas, bez jebkādiem morāliem apsvērumiem. (Parastie cilvēki, elles iemītnieki, izsalkušie spoki, briesmoņi, kā arī titāni un dievības, kuru liktenis ir ierobežots (*samsari*)⁸⁷.)
2. Pirms budisma posms. Posms, kurā esošie cilvēki balstās uz ētiskiem principiem, kas vada sociālo kārtību, bet pastāv bez jebkādiem reliģiskiem mērķiem. (Konfuciānisma un budisma paraugs nespeciālistiem.)
3. Pirms budisma posms. Posms, kurā tiek veikti reliģiski rituāli un pielūgtas dievības, lai pārvarētu uztraukumu un iegūtu pārdabiskas spējas, vai nemirstību, vai sasniegtu paradīzi. (Taoisms, dažādas hinduisma un brahmanisma formas.)
4. Eksoteriskā Hinajanas budisma posms. Posms pie kura pieder Buda un viņa tiešie mācekļi, kā arī *Abhidharmas*⁸⁸ mācekļi, kā arī Kuša skola.
5. Hinajanas budisma posms. Posms, kuru sasniedzot tiek izprasta pašreizējās dzīves un lietu nepastāvīguma nozīme, viss kas ir jāizprot, lai neradītu jaunu karmu. Tomēr tie, kuri atrodas šajā posmā padodas savtīgumam, nespējot sasniegt pilnu apgaismību. (Sautrantikas skola un Džodžitsu skola.)

---

⁸⁶ *Kūkai*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/kukai/> [Skatīts 04.05.2017.]

⁸⁷ *Samsari* tulkojumā no sanskrita nozīmē “klejotājs”, par *samsari* sauc kādu, kurš neatrodas uz “ceļa”. Tas ir kāds, kurš ir pārāk pieķēries ikdienišķajai dzīvei un netiecās pēc atbrīvošanās.

⁸⁸ *Abhidharma* ir ļoti seni budistu teksti, kuri cenšas paplašināt un attīstīt budistu ontoloģiju un teorijas par apziņu. Tajos ir ļoti detalizēti aprakstīti eksistences principi un prāta mehānismi. Tos ir iespējams saukt par budistu psiholoģijas pamatiem.

6. – 9. posms ir Mahajanas budisma posmi, no tiem 9. ir eksoteriskā Mahajanas budisma posms. Šie posmi ietver bodisatvas, kuras vēlas sasniegt apgaismību, kā arī palīdzēt to sasniegt citiem, saprotot saikni starp gudrību un līdzjūtību. (Attiecīgajā kārtībā Hosso, Sanron, Tendai un Kengon skolas.)

10. Esotēriskā budisma posms, kas sevī iekļauj Šingon budisma skolu. Šis posms ir uzskatāms par pašu augstāko budisma posmu, jo tas paļaujas nevis tikai uz teoriju un doktrīnām, bet arī uzsver mācību pielietojumu dzīvē. Šis posms nevis sacenšas ar iepriekšminētajiem, bet gan iekļauj tos sevī.⁸⁹

Šī klasifikācija tika piedāvāta arī imperatoram un Šingon budisms sāka ieinteresēt imperatora galmu un augstmaņus, vienlaicīgi atsakoties pakļauties valdošā slāņa ietekmei uz budisma mācību. Parastie cilvēki nevēlējās sekot šīm budisma skolām, jo bez tiešas valdības pārvaldes tās strauji kļuva korumpētas un mūki nelikās piekropjam rituālus un tradīcijas, kuras piedienējās to statusam.

Kamakuras periods ir pirmais, kas pieredzēja budisma pāriešanu no augstmaņu reliģijas uz visu sabiedrības slāņu pieņemtu reliģiju. Perioda sākumā notiekošajai varas maiņai sekoja haoss un vispārēja vilšanās notiekošajā, kā arī vēlme atdzīvināt ticību. Kamakuras periods ir pazīstams ar tādiem ietekmīgiem budisma līderiem kā Honen (1133. – 1212.), Šinran (1173. – 1262.), Eisai (1141. – 1215.), Dogen (1200. – 1253.) un Ņičiren (1222. – 1282.). Atšķirībā no iepriekšējiem budistu skolu dibinātājiem, viņi visi krasi nostājās pret budisma kā elitāras reliģijas pastāvēšanas un pastāvēja uz ticību Mahajanas budismā esošajām bodisatvām un apziņu, ka ikviens cilvēks ir spējīgs sasniegt apgaismību un kļūt par budu, ja vien tiem pietiek ticības tai.⁹⁰

Lai gan visas šīs skolas savus pamatus ņēma no Tendai budisma, tās katra mainīja kādu tā aspektu, radot jaunas idejas un mācības. Vēl vairāk Honen, kurš 1175. gadā dibināja Džodo jeb Tīrās Zemes budisma skolu, bija mācījies Tendai budismu Hiei kalnā, savukārt Šinran, Džodo Šin skolas dibinātājs, bija Honen mācekļis. Varētu teikt, ka šī laika jaunās budistu skolas īstenībā bija nesen radīto skolu un mācību attīstītājas un turpinātājas. Abas šīs budisma sekas balstījās uz ticību Amida Budam un Namu Amida Budam⁹¹.

Šinran tik ļoti ticēja tam, ka budismam būtu jābūt pieejamam visiem cilvēkiem, ka viņš atteicās no sekošanas gan Hinajanas, gan Mahajanas ceļiem, kuri tobrīd bija obligāti visiem mūkiem, tā vietā viņš apprecējās un sāka dēvēt sevi par viss zemiskāko cilvēku uz

⁸⁹ *Kūkai*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/kukai/> [Skatīts 04.05.2017.]

⁹⁰ Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

⁹¹ Namu Amida Buda jeb precīzāk Namu Amida Butsu (南無阿弥陀仏 namu amida butsu) nozīmē Amida Budas dievināšanu simbolizējot Amida budas un tās pielūdzēja saplūšanu.

visas pasaules. Ar šādu rīcību viņš vēlējās sevi pēc iespējas vairāk identificēt ar parastajiem cilvēkiem, lai spētu glāb pats sevi un ļaut citiem atrast ceļu, kas vestu prom no ciešanām.⁹²

Eisai un Dogan bija Zen budisma aizsācēji Japānā. Eisai arī bija mācīties Tendai budismu Hiei kalnā un vēlāk devies uz Ķīnu, lai turpinātu mācības, kur viņš atklāja, ka Tendai budisms bija sācis savu norietu, to aizstājot Zen budismam, kura galvenā ideja balstījās uz cilvēku pilnveidošanos, t.i., meditēšanu, kuras mērķis ir iegūt gudrību, kas nediskriminē un apgaismību.⁹³ Lai sasniegtu šo apgaismību tiek izmantota *koan* metode, kas savā būtībā ir problēmu un jautājumu risināšana. Daži *koan* jautājumi ir, piemēram, “Kāda izskatījās tava seja, pirms tava māte dāvāja tev dzīvību?”, “Kur tu atrodi, kad tavš ķermenis ir ticis kremēts un tavi pelni izkaisīti vējā?”. Uz šiem jautājumiem atbilde ir jāsniedz nekavējoties, nevis pielietojot kādus loģiskus secinājumus, jo Zen savā būtībā nav filozofiskas dabas treniņš, bet gan dzīvesveids.⁹⁴

Eisai dibinātā Zen skola tika nosaukta par Rinzai Zen, savukārt Dogan – Sōtō Zen un abas skolas pastāv arī mūsdienās. Dogan ir bijis ievērojams ar savu neiecietību pret tobrīd valdošo klanu un atteikšanos sniegt tam atskaites par savas skolas darbību. Sōtō Zen no Rinzai Zen atšķiras ar to, ka tā vietā, lai visas pūles pieliktu apgaismības sasniegšanai, Sōtō Zen skolas sekotāji vēlas izbaudīt katru momentu, un tā *koan* jautājumi nav tik strukturēti un formāli, tā vietā skolotājiem bieži izmantojot dinamiskus un spontānus jautājumus.⁹⁵

Ņičiren nodibināja Ņičiren budisma skolu, kas balstījās uz Lotusa sūtras un ir pirmā budisma sekta, kas ir tīri japāniska nevis pārņemta no Ķīnas. Ņičiren uzskatīja, ka nepārtraukti atkārtojot frāzi “Lai slavēta Lotusa sūtra” japāņu valodā “Namu mjoho renge kyo” ir iespējams saplūst ar Budu un sasniegt apgaismību. Viņa mācība, lai gan balstīta detalizētās zināšanās budistu svētajos rakstos un tradīcijās, bija paredzēta dialoga radīšanai starp Lotusa sūtras sekotājiem un neticētājiem. Sekojot Tendai idejai par “trīstūkstoš pasaulēm vienas domas laikā”, viņš uzskatīja, ka cilvēks jebkurā brīdī ir spējīgs pieredzēt elli, savukārt atmodinot Lotusa sūtras spēku, cilvēks varēja pieredzēt apgaismību. Ņičiren doktrīna paredzēja arī šoguna, imperatora un visu Japānas iedzīvotāju mudināšanu pievērsties Lotusa sūtrai.⁹⁶

---

⁹² Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

⁹³ *Japanese Zen Buddhism Philosophy*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/japanese-zen/> [Skatīts 05.05.2017.]

⁹⁴ Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

⁹⁵ Sōtōshū 宗投宗。Rekiši 歴史. <http://www.sotozen-net.or.jp/soto/history> [Skatīts 25.04.2017.]

⁹⁶ *Nichiren Buddhism*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/easia/nich.html> [Skatīts 25.04.2017.]

Lai gan Kamakuras periodā Japāna bija tikusi apvienota un spējusi aizstāvēties pret diviem mongoļu iebrukumiem, tā piedzīvoja pagrimumu un sabrukumu nākamajā gadsimtā, un kārtējo reizi tika pakļauta civilajiem kariem un haosam, kas nospieda parastos iedzīvotājus. Tas veicināja cilvēkus meklēt mieru reliģijā un ļoti populāra kļuva Kannon jeb Nebeidzamās līdzietības bodisatvas pielūgšana. Tomēr iestājoties Muromači periodam, Japāna atkal tika apvienota un jaunā valdība atbalstīja vairāku tempļu un klosteru celtniecību. Šajā periodā plauka budisma kultūra un ķīniešu mūki Japānu iepazīstināja ar glezniecību, kaligrāfiju, tējas ceremoniju, ziedu kārtošanu un dārzkopību.⁹⁷

Šajā laika posmā Tendai un Šingon skolas, kuras jau kopš pirmsākumiem pilnībā nepakļāvās valsts pārvaldei, kļuva daudz patstāvīgākas un vairāk atgādināja militārus un politiskus spēkus nevis reliģiskas organizācijas. Savukārt Zen skolas kļuva par pajumti tiem mūkiem, kuri vēlējās neiesaistīties laicīgajās afērās, bet gan nodoties reliģijai un meditācijai. Kad Momojamas perioda sākumā Oda Nobunaga⁹⁸ gāza Ašikagas valdību, viņš aktīvi nodarbojās ar budisma institūciju apspiešanu, baidoties no viņa pretinieku atbalstošo galveno tempļu un klosteru augošā spēka. Oda vairāk sliecās atbalstīt nesen ieviesto kristietību, bet tikai tīri politisku apsvērumu dēļ.⁹⁹

Arī Tojotomi Hidejoši¹⁰⁰, kurš pārņēma varu pēc Odas nāves, iestājās pret budismu, tomēr, kad 1603. gadā Tokugava Iejasu¹⁰¹ nodibināja Tokugavas jeb Edo periodu, viņš pavēlēja nopostīto budistu tempļu atjaunošanu un ieviesa striktu kontroli pār budistu tempļu vadīšanu. Iejasu, lai gan ticēja budistu doktrīnām, nevēlējās ļaut tempļiem un priesteriem vairo savus spēkus un vērpt politiskās intrigas. Tomēr, lai apmierinātu budistu vēlmes, Iejasu viņiem piešķīra arī zināmas privilēģijas un sāka to tempļus izmantot kā valsts pārvaldes mehānismu.

Iejasu aicināja budistus uz viņa sanāksmēm, kā arī aicināja budistu skolotājus mācīt viņam budisma nianšes. Viņš pauda vēlmi pievienoties Tendai sektai un būvēja krāšņus tempļus savā jaunajā galvaspilsētā, kā arī tempļu darbiniekiem tika doti jauni pienākumi – viņi kļuva par sava veida spiegiem, kuriem vajadzēja novērot cilvēkus, kuri tika apsūdzēti

---

⁹⁷ Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

⁹⁸ Oda Nobunaga (織田信長) (1534. – 1582.) viens no trīs japānas apvienotājiem, slavens ar savu straujo raksturu un stratēģisko domāšanu.

⁹⁹ Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

¹⁰⁰ Tojotomi Hidejoši (豊臣秀吉 Toyotomi Hideyoshi) (1537. – 1598.) bija Oda Nobunagas padotais, kurš uzkalpojās līdz viņa labās rokas statusam. Kā viens no trim Japānas apvienotājiem, viņš bija pazīstams kā Karojošo valstu perioda pārtraucējs.

¹⁰¹ Tokugava Iejasu (徳川家康 Tokugawa Ieyasu) (1543. – 1616.) bija viens no trim Japānas apvienotājiem, kurš pateicoties savai stratēģiskajai domāšanai bija spējīgs nodibināt Tokugavu jeb Edo periodu.

kristietības piekopšanā.¹⁰² Vēl vairāk budistu tempļus sāka izmantot kā reģistrācijas birojus, kuros visiem vajadzēja reģistrēt kā bērnu dzimšanu un laulības, tā arī nāves un bēres, un katra ģimenei bija savs ģimenes templis, kurā nodot visu informāciju.¹⁰³

Lai gan Tokugavas perioda sākumā *šintō* nebija īpaši lielas teikšanas, to tomēr pirms tam bija sponsorējis Tojotomi Hidejoši, kurš samuraju vidū tika uzskatīts par bruņnieciskuma paraugu. Tikai retais samurajs spēja rast dvēseles mieru budisma mācībās vai bija gana ieinteresēts Konfūcija tekstu studēšanā. *Šintō*, ar nelielu noslieci uz filozofiju, nenoteiktu, bet dziļu reliģiozitāti un domu loģiskumu, bija spējīgs daudz spēcīgāk piesaistīties japāņu lepnumam un apmierināt viņu prātus, nepieprasot, lai tā sekotāji pieņemtu kādas sekas nosaukumu.¹⁰⁴

Meidži periodā, kad pēc 800 gadu ilga laika perioda Japānas imperators atkal kļuva par valsts vienīgo vadītāju, *šintō* nevis budisms kļuva par valsts reliģiju. Tas tika darīts apzināti, jo sekojot *šintō* tradīcijai Japānas imperators bija tiešs saules *kami* Amaterasu pēctecis, t.i., dievs starp cilvēkiem, un šis koncepts bija ļoti izdevīgs cilvēku labvēlības iegūšanai un nodrošināšanai gatavojoties industriālajai revolūcijai un Pirmajam Pasaules karam.

Budisms tika pilnībā nošķirts no *šintō* un 1868. gadā tas tika aizliegts ar likumu. Vairāki tempļi un mākslas darbi tika vai nu iznīcināti, vai nu pārdoti un liela daļa budistu priesteru un mūku bija spiesti atgriezties laicīgajā dzīvē. Lai gan vēlāk šis aizliegums tika atcelts, spēkā bija stājušies strikti likumi, kuri iedalīja budismu konkrētās skolās un tikai aizliegta jauna budisma sektu veidošana.¹⁰⁵

1.2.2. SENČU KULTS JAPĀNAS BUDISMĀ

1.2.2.1. BUCUDANA VĒSTURE UN IZMANTOŠANA

Viens no galvenajiem Japānas budisma senču kulta aspektiem ir *bucudans* (仏壇 butsudān) jeb katra mājās esošs altāris pie kura tiek veikti senču kulta rituāli, tas ne tikai ļauj dzīvajiem uzturēt attiecības ar mirušajiem, bet arī rada saikni ar jaunākajām un vecākajām paaudzēm, piemēram, altāra priekšā stāstot senčiem par neseniem atgadījumiem.¹⁰⁶

---

¹⁰² Lloyd, Arthur. *The Buddhism of the Tokugawa Period. The Creed of Half Japan*. California: Evinity Publishing Inc, 2009., 370. – 371. lpp

¹⁰³ Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

¹⁰⁴ Lloyd, Arthur. *The Buddhism of the Tokugawa Period. The Creed of Half Japan*. California: Evinity Publishing Inc, 2009., 371. lpp

¹⁰⁵ Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

¹⁰⁶ Rambelli Fabio. *Home Buddhas: Historical Processes and Modes of Representation of the Sacred in the Japanese Buddhist Family Altar (Butsudan)*. Japanese Religions, Vol. 35 (1 & 2): 63. lpp

Bucudana rašanās nav saistīta ar kādu templi vai specifisku budisma sektu, bet gan ar 686. gadā izdotu imperatora Tenmu (天武天皇) dekrētu, kas paredzēja katrā mājā izveidot budistu templim līdzīgu konstrukciju, ar Budas attēlu un svētajiem rakstiem, un tam ziedot ēdienu, lai nomierinātu garus, kuri pēc imperatora domām bija atbildīgi par tajā laikā notiekošajām dabas katastrofām.¹⁰⁷

Tā kā tajā laikā bija ierasts dabas un cilvēku radītas katastrofas pamatot ar *kami* neapmierinātību, nav jābrīnās, ka kā problēmas risinājums varēja tikt uzskatīts rituālu biežuma un tempļu skaita paaugstināšana. Un viens no vieglākajiem veidiem kā to nodrošināt, bija pavēlēt nevis cilvēkiem doties uz tempļiem, bet gan tempļus atvest pie cilvēkiem.

Protams ir grūti novērtēt cik lielā mērā šī pavēle tika uzklausīta, tomēr bija novērojama budistu tempļu celtniecības augšana aristokrātu un augstmaņu ģimeņu īpašumos, kā arī pastāv citi zinoši pieņēmumi par to *bucudana* rašanās iemesliem un attīstību, piemēram, ārējā altāra (持仏堂 jibutsudō) (skatīt 8. attēlu pielikumā) pakāpeniska pārvešana uz iekštelpām (仏間 butsuma) (skatīt 9. attēlu pielikumā), vēlme Kioto galvenā tempļa izskatam līdzvērtīgu altāri izstādīt mājās vai *hidžiri* (聖 hijiri) jeb klaiņojošā ārsta (šamaņa) tempļa, kuru viņš pārnēsāja uz muguras, atveidošana mājas apstākļos.¹⁰⁸

Janagita Kuņiō piedāvā versiju, kurā senču pielūgšanas rituāli ir pastāvējuši tūkstošiem gadus, un neskatoties uz to, ka katrā reģionā ir pastāvējuši atšķirīgi rituāli, gandrīz visur bija iespējams atrast paaugstinātus mājsaimniecības gariem atvēlētus paaugstinātus plauktus. Laikam ejot šie plaukti attīstījās līdz kļuva par ko līdzīgu mēbelēm, kuru galvenā funkcija bija kalpošanai par skatuvi izstādītajām ar budismu saistītajām statujām un ikonām.¹⁰⁹

Interesants ir arī paša vārda rakstīšanas veids un tā nozīme. Mūsdienās ir pierasts *bucudanu* rakstīt izmantojot hieroglifus 仏 un 壇 ar tiem saprotot Budas altāris, lai gan īstenībā “dan” hieroglifs apzīmē klientu, vai šajā gadījumā sekotāju. Piemēram, šis hieroglifs ir arī sastopams vārdā, kas burtiskā tulkojumā nozīmē “ģimene, kura atbalsta templi” jeb

---

¹⁰⁷ Nelson, John. *Household Altars in Contemporary Japan Rectifying Buddhist “Ancestor Worship” with Home Décor and Consumer Choice*. *Japanese Journal of Religious Studies* 35(2), (p.305-330). Nazan: Nazan Institute for Religion and Culture. 2008., 309. lpp

¹⁰⁸ Nelson, John. *Household Altars in Contemporary Japan Rectifying Buddhist “Ancestor Worship” with Home Décor and Consumer Choice*. *Japanese Journal of Religious Studies* 35(2), (p.305-330). Nazan: Nazan Institute for Religion and Culture. 2008., 310. – 312. lpp

¹⁰⁹ Ibid.

danka 檀家.¹¹⁰ Tātad *bucudans* savā būtībā norāda, ka tā lietotājs nepārprotami pieder kādai budistu sektai, nevis vienkārši apzīmē vietu, kurā tiek izstādīta Budas statuļa.

Bucudana (skatīt 10. attēlu pielikumā) priekšā tiek lasīti budistu svētie raksti, izteikti lūgumi senčiem, paziņoti svarīgi ģimenes notikumi (pirmās algas saņemšana, kāzas, paaugstināšana amatā, nāve, u.c.), tika dāvāts ēdamais un dzeramais senčiem, kā arī dāvāti ziedi, sveces un vīraki. Senču pielūgšana (先祖儀礼 *senzo girei*) un lietu dāvāšana (先祖供養 *senzo kuyō*) senčiem bija galvenās *bucudana* funkcijas.¹¹¹

Rituāli tiek veikti katru dienu, īpašu uzmanību tiem pievēršot īpašos gadījumos un svētkos. Rituāls parasti sāktos ar zvana ieskandināšanu, kas simbolizē vienotību un gudrību. Tad uz īpaša šķīvja tiktu uzlikti rīsi un novietoti pretī Budas reprezentācijai, kura parasti atradās altāra augstākā plaukta vidū. Tam seko lūgšanu lasījums, rituālu beidzot vēlreiz noskandinot zvānu.¹¹² Īpašos gadījumos *bucudana* priekšā stājās priesteris, lai lasītu no svētajiem rakstiem.

Šādi gadījumi, piemēram, ir īpaši atzīmējamās nāves gadskārtas. Pēc mirušā pelnu apbedīšanas vai nodošanas templim, tā radniekiem tiek iedota koka plāksnīte *ihai* (位牌), uz kuras ir rakstīts mirušā pēcnāves vārds. Tā tiek ievietota *bucudanā* un 49. dienā pēc nāves dienas tiek ieturēta speciāla ceremonija, kuru var noturēt gan mājās pie altāra, gan templī. Tas notiek 49. dienā, jo pastāv ticība, ka 49 dienas pēc nāves mirušā karma iegūst jaunu formu. Līdzīgas atceres ceremonijas tiek veiktas vai nu katru gadu, vai nu 3., 7., 13., 17., 23. un 33. nāves gadadienā.¹¹³

Bucudana izskats, simboli un rotājumi sākotnēji atšķīrās atkarībā no tā, kurai budistu sektai piederēja attiecīgā ģimene. Pastāvēja uzskats, ka priesteri stājoties priekšā altārim, kurš neatbilda viņu sektas priekšstatiem, nespētu ar svēto rakstu lasījumu un lūgšanām pilnībā apmierināt senčus par kuriem ģimene gādāja, jo viņš pats nejustos apmierināts. Bija iespējami gadījumi, kad svēto rakstu lasīšana tiktu arī atteikta šādos gadījumos.¹¹⁴

---

¹¹⁰ Rambelli, Fabio. *Home Buddhas: Historical Processes and Modes of Representation of the Sacred in the Japanese Buddhist Family Altar (Butsudan)*. Japanese Religions, Vol. 35 (1 & 2): 64. lpp

¹¹¹ Nelson, John. *Household Altars in Contemporary Japan Rectifying Buddhist "Ancestor Worship" with Home Décor and Consumer Choice*. *Japanese Journal of Religious Studies* 35(2), (p.305-330). Nazan: Nazan Institute for Religion and Culture. 2008., 313. lpp

¹¹² Brewster Wray, Tina. *Butsudan: Japanese Buddhist Family Shrine*. *White River Journal*. July 1999.

¹¹³ Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_part1.html [Skatīts 05.05.2017.]

¹¹⁴ Nelson, John. *Household Altars in Contemporary Japan Rectifying Buddhist "Ancestor Worship" with Home Décor and Consumer Choice*. *Japanese Journal of Religious Studies* 35(2), (p.305-330). Nazan: Nazan Institute for Religion and Culture. 2008., 311. lpp

Visbiežāk sastopamais *bucudana* veids ir *dzuši* (厨子 *zushi*), kas savā izskatā atgādina nelielu no koka darinātu sekciju ar divām durvīm, aiz kurām ir vairāki plaukti. Ir izskanējušas idejas, ka moderno *bucudanu* oriģinālais modelis ir Tačibanas kundzes *dzuši* (立花さんの厨子 *Tachibana san no zushi*) (skatīt 11. attēlu pielikumā) vai Tamamuši *dzuši* (玉虫厨子 *Tamamushi zushi*), kuri abi ir tikuši darināti 7. gadsimtā un šobrīd glabājas Hōrjūdži tempļi.¹¹⁵ Tomēr pastāv vairākas reģionālas variācijas un mūsdienās ir sastopami arī Rietumu stilā darināti *bucudani*, kuri lieliski iederas interjerā, kā arī pārnēsājami *bucudani* un speciāli *bucudani* mājdzīvniekiem.

Bucudana iekšienē atrodas 3 plaukti, uz kuriem novietotie priekšmeti atrodas hierarhiskās attiecībās. Uz augšējā plaukta atrodas platforma uz kuras tiek novietots tempļa galvenā altāra miniatūra replikācija, tāpat uz šī plaukta atrodas Budas attēls un attēli, kurus katra budistu sekta uzskata par pašiem svarīgākajiem. Kā piemēru ir iespējams minēt Tendai skolu, kura pieprasa Budas attēlam kreisajā pusē novietot tās Japānas atzara dibinātāja Saičō attēlu un labajā pusē ķīniešu mūku un Tendai dibinātāja Zhiji attēlu.¹¹⁶

Uz otrā plaukta tiek novietotas mirušo koka plāksnītes, svētie teksti, gaismas avots, ģimenes reģistrs un dāvanas. Savukārt pats apakšējais plaukts kalpo par tiešāko senču un dzīvo kontakta veidošanas vietu. Uz tā tiek novietoti viņu ziedojumi un citas lietas, kuras viņiem ir nepieciešamas, lai sazinātos ar saviem senčiem.

Atgriežoties pie *bucudana* nosaukuma oriģinālās nozīmes, 2002. gadā Taņiguči¹¹⁷ par *bucudaniem* rakstīja sekojoši:

“*Bucudans* nav tieši saistīts ar senču kultu, jo tā galvenā vērtība ir kā vietai, kurā mājō Buda. Īstenībā, senči fiziski nemaz neatrodas tajā, lai gan cilvēki var brīvi ticēt, ka tā tomēr ir. Tomēr *bucudana* īstais saimnieks ir Buda, kura tajā ir tikusi iesvētīta.”¹¹⁸

Bucudana nosaukums pats par sevi ir saistīts ar Budu un Budas izstādīšanu nevis senču kultu. Vēl vairāk, Budisma tradīcija nebalstās uz senču pielūgšanu, gluži pretēji, tā varētu tik saukta par tās pretmetu. Tomēr budismam bija jāpakļaujas šai cilvēku ticībai, ko tas arī izdarīja, adaptējot savas tradīcijas.

---

¹¹⁵ Rambelli, Fabio. Home Buddhas: Historical Processes and Modes of Representation of the Sacred in the Japanese Buddhist Family Altar (Butsudan). *Japanese Religions*, Vol. 35 (1 & 2): 64. lpp

¹¹⁶ Ibid., 65. lpp

¹¹⁷ Taņiguči Kōdži (谷口幸璽 *Taniuchi Kōji*) ir Šingon priesteris, kurš 2002. gadā sarakstīja *bucudana* lietošanas instrukciju.

¹¹⁸ Taniguchi Kōji 谷口幸璽. *Butsudan no hanashi 仏壇のはなし*. Kyoto: Hōzōkan, 2002. 25. – 27. lpp

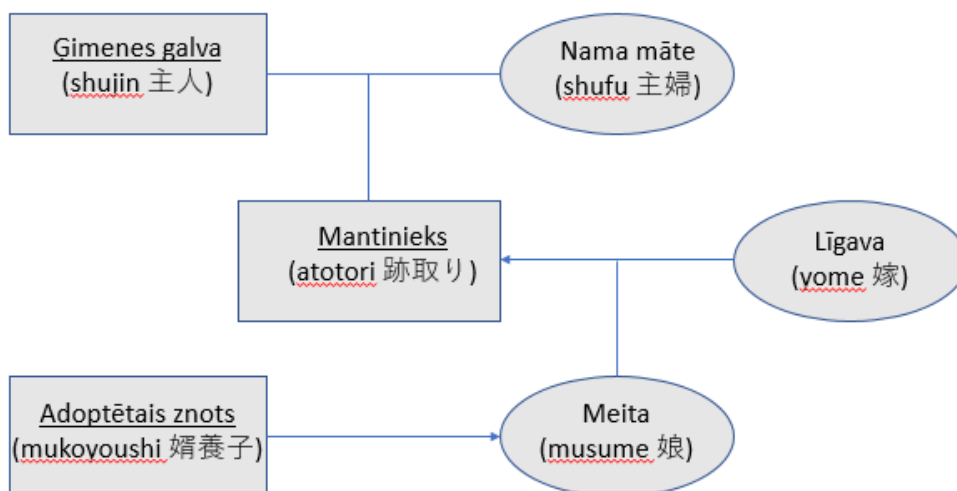
Lai gan viedokļi par to vai *bucudans* savā primārajā nozīmē ir paredzēts kā Budas mājvieta katras ģimenes mājā, vai arī kā saziņas veids ar senčiem, ir skaidrs, ka mūsdienās tā nozīme vairāk ir saistīta ar senču kulta rituāliem, par ko tiks runāts šī darba 2. daļā.

1.2.2.2. ĢIMENES UN SENČU STRUKTŪRAS PRINCIPS

19. gadsimta beigās Japānas valdība popularizēja viena konkrēta ģimenes modeļa pastāvēšanu uz kuru ir balstīta arī izpratne par senču kulta organizēšanu – patriarhāls modelis, kur ģimenes galvenā līnija tika turpināta caur vecākajiem dēliem, jaunākajiem dēliem veidojot jaunu ģimeni un meitām tiekot ieprecinātām jaunās ģimenēs. Pirms 19. gadsimta šis konfuciānisma strukturētais modelis bija izplatīts samuraju ģimeņu vidū, kā arī imperatora ģimenē, nosakot skaidru pēctecību un mantojuma tiesības, tomēr līdz ar Japānas industrializācijas sākumu, valdība vēlējās ne tikai izveidot vienotu ģimenes modeli, bet arī izmantot šo strikto struktūru, lai aicinātu jaunākos dēlus un meitas doties strādāt pilsētās kā brīvo darba spēku.

Tomēr Mērija Vaita (Merry White) savā esejā “Izmaiņas un dažādība Japāņu ģimenēs” piemin, ka pat ievērojot šo ģimenes veidošanas struktūru, bija iespējams veikt izņēmumus, kā piemēram, ja vecākais dēls kāda iemesla dēļ nebūtu spējīgs mantot ģimenes pārvaldes pozīciju, tad mantojuma tiesības var tikt piešķirtas jaunākajam dēlam. Savukārt, ja dēlu nebija, tad meitu bija iespējams salaulāt ar “*mukojōshi*” (婿養子 *mukojōshi*) – adoptētu znotu – kurš kļūtu par mantotāju un ģimenes vārda turpinātāju. Galvenais šajā ģimenes modulī bija viena vienīga mantinieka noteikšana.¹¹⁹ (routledge, 131)

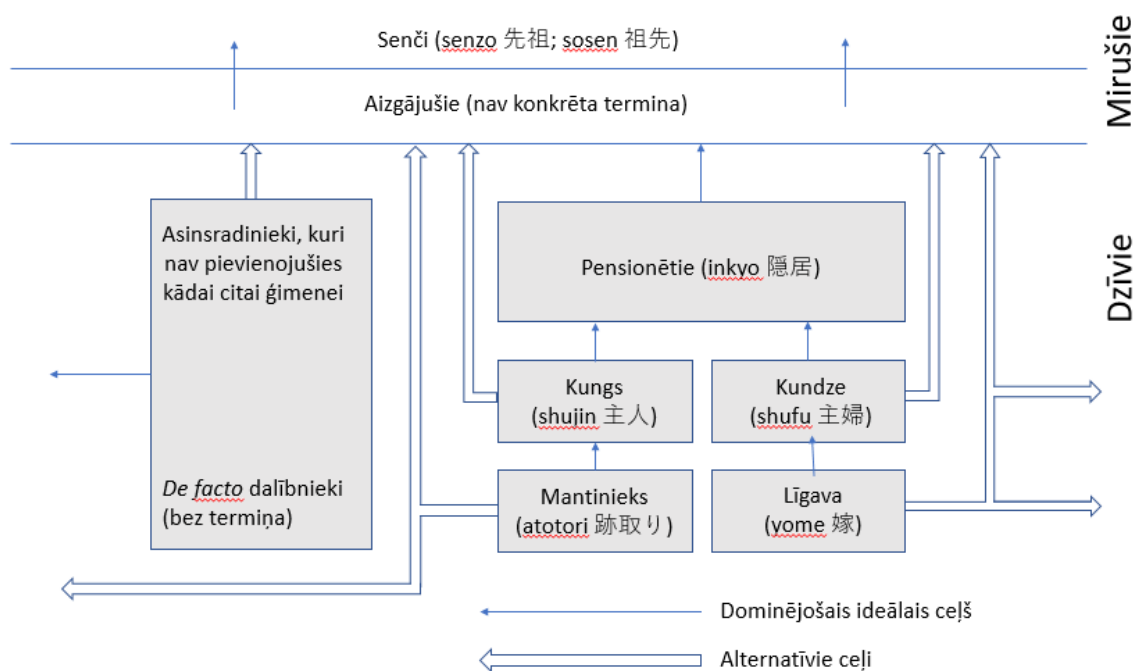
Šo pieņemto ģimenes modeli var apskatīt 1. shēmā, kur ar bultām ir norādīts, kurš loceklis ir ieprecējies pastāvošajā ģimenē, lai nodrošinātu patriarhālu mantošanas kārtību.

¹¹⁹ Bestor, Victoria Lyon (ed.), Bestor, Theodore C. (ed.), White, Merry. *Change and Diversity in the Japanese Family*. Routledge Handbook of Japanese Culture and Society. London: Routledge, 2011., 131. lpp

1. shēma. Tradicionālā ģimenes struktūra.

Līdzīgs princips tiek ievērots arī senču kulta struktūrā, kur vecākais dēls vai adoptētais znots ir atbildīgi par senču altāra uzturēšanu un dzimtas turpināšanu, kamēr meitas tiek pievienotas viņu vīru ģimenes altārim un jaunākie dēli veido jaunu ģimenes altāri, atsevišķos gadījumos turpinot iesaistīties arī savas dzimtas ģimenes senču kulta rituālos. Deivids Plats¹²⁰ (David W. Plath) piedāvā šādu senču kulta struktūru.

2. shēma. Mājsaimniecības lomas un kļūšana par senčiem.¹²¹

Šajā struktūrā ir attēlots gan dominējošais ideālais ceļš kādu katram ģimenes loceklim būtu jāveic, lai kļūtu par senci, gan iespējamie alternatīvie ceļi, kurus gribēti vai negribēti var šie cilvēki var veikt. Plata galvenā ideja ir vertikāli strukturēta sistēma, kur trīs dzīvo paaudzes nomaina viena otru, t.i., kungs un kundze, kuri ir atbildīgi par visu ģimenes dzīves ritējumu “aiziet pensijā”, savus titulus nododot mantiniekam un viņa līgavai (tobrīd jau sievai), kuru pienākums ir atkal gādāt jaunu mantinieku, kurš vēlāk ieņemt viņu lomu. Tas viss atbilst plaši pieņemtajam japāņu ģimenes modulim.

Norādītie alternatīvie ceļi pārsvarā attiecas uz pāragrām nāvēm, t.i., nāvei pirms jaunā statusa ieņemšanas (līgava). Kundzes gadījumā viens no alternatīvajiem ceļiem paredz nespēju dāvēt mantinieku, kas liktu viņai atgriezties savā dzimtā un zaudēt jebkādu saistību ar laulātā mājsaimniecību un senčiem. Un mantinieka aiziešana uz citu mājsaimniecību ir

¹²⁰ Deivids Plats (David W. Plath) (1930. -) ir amerikāņu pētnieks un antropologs, kura darba joma pārsvarā ir saistīta ar Japānu, lielākoties pievēršoties Japānas modernajai sabiedrībai.

¹²¹ Plath, David. *Where the Family of God Is the Family: The Role of the Dead in Japanese Households*. *American Anthropologist*: April 1964 Volume 66, Issue 2. 305. lpp

pieļaujama gadījumos, kad ģimenes galva neuzskata vecāko dēlu par spējīgu turpināt klana pastāvēšanu, iespējams dēļ fiziskām vai garīgām nepilnībām.

Interesantais Plata sastādītajā shēmā ir veids kādā viņš iedala mirušos – aizgājušajos, senčos un nepiederošajos, citiem vārdiem sakot, nesen mirušajos indivīdos, aizmirsto senču kopumā un tajos, kuri neiederas tradicionālajā shēmā. Savukārt Dennis Klass¹²² japāņu mirušos iedala šādās progresējošās kategorijās: nesen mirušajos (shirei 死霊 vai shiryō 死霊), jaunajās budās (nīhotoke 二位仏), budās (hotoke 仏), senčos (senzo 先祖) un *kami*.¹²³

Aizgājušie sastāv pārsvarā no nesen mirušo mājsaimniecībai piederošo cilvēku dvēselēm, un tām pievienojas to cilvēku dvēseles, kuras nepieder mājsaimniecībai, bet kuras tie ir vēlējušies godāt. Plats uzsver mājsaimniecībā esošās saiknes – tās biedriem obligāti tiks veikti rituāli, bet tiem, kuri tai nepieder tie tiks veikti tikai, ja dzīvi palikušie to vēlēšies.¹²⁴

Aizgājušie ir tie mājsaimniecības locekļi, kuru attēli un plāksnes tiek izliktas butsudana un kā galvenais kritērijs, kas tos nošķir no senčiem ir “kāda dzīvā locekļa spēja atpazīt aizgājēju kā indivīdu”.¹²⁵ Tādējādi aizgājušie ir tā mirušo kategorija, kurai ir visciešākās saiknes ar dzīvajiem.

Dennis Klass šo ciešo saikni starp dzīvajiem un mirušajiem, īpaši nesenā pagātnē mirušajiem, raksturo kā japāņiem piemītošo savdabīgo sēru un nožēlas sajūtu:

“Cilvēki jūt ko līdzīgu vainas apziņai, bet tas ir kaut kas daudz sarežģītāks par to. Cilvēki jūt arī nožēlu par to, ka viņu pienākums ir just šo vainas apziņu. Lai gan šī sajūta ir pašpārmetums, savā ziņā tā ir arī aizvainojums, ko viņi jūt pret mirušo vai likteni.”¹²⁶

Šī sēru un nožēlas sajūta var tikt raksturota arī kā pienākuma sajūta, kuru dzīvie mājsaimniecības locekļi jūt pret aizgājušo un tā izpaužas rituālu veikšanā, kā arī mirušo aicināšana pievienoties dzīvajiem īpašos svētkos, kā piemēram, Jaunā gada svinībās un Vasaras saulgriežos. “Vēl svarīgāk, dzīvie palīdz mirušajiem svinēt viņu nāves gadadienu. Lai gan tradīcijas var būt atšķirīgas dažādās vietās, tās parasti ilgs līdz 50. gadadienai, vai līdz starp dzīvajiem nav palicis neviens, kas ir personīgi pazinis aizgājušo.”¹²⁷

---

¹²² Dennis Klass (1940. -) ir Vebstera Universitātes profesors, ar doktora grādu reliģiju psiholoģijā.

¹²³ Klass, Dennis (ed.), Silverman Phyllis R. (ed.), Nickman Steven (ed.). *Continuing Bonds: New Understandings of Grief*. New York: Taylor & Francis, 1996., 12. lpp

¹²⁴ Plath, David. *Where the Family of God Is the Family: The Role of the Dead in Japanese Households*. *American Anthropologist*: April 1964 Volume 66, Issue 2., 301. lpp

¹²⁵ Ibid., 303. lpp

¹²⁶ Klass, Dennis (ed.), Silverman, Phyllis R. (ed.), Nickman, Steven (ed.). *Continuing Bonds: New Understandings of Grief*. New York: Taylor & Francis, 1996., 15. lpp

¹²⁷ Plath, David. *Where the Family of God Is the Family: The Role of the Dead in Japanese Households*. *American Anthropologist*: April 1964 Volume 66, Issue 2., 302. lpp

Jāpiebilst, ka šo aizgājušo definīcijā Plats iekļauj kā budas tā *kami*, galveno uzsvāru liekot uz konkrētu saikni ar dzīvajiem.

Par senčiem Plats uzskata visus ierastos mājsaimniecības dalībniekus, kuri ir iegājuši aizmirstībā. Tie aizgājušie, kuri nav tieši saistīt ar mājsaimniecību, šajā stadijā tiek pievienoti senču klāstam kādā citā altārī vai arī kļūst par klīstošajām dvēselēm “bezpajumtniecēm”.¹²⁸

Atšķirībā no aizgājušajiem, senčiem parasti tiek veltīta viena kopīgā plāksne un, lai gan viņi joprojām piedalās visos rituālos un tiek aicināti apmeklēt dzīvos noteiktos svētkos, viņi netiek individualizēti un dzīvie cilvēki vairs nejut ar viņiem tik ciešu un noteikti saikni. Atsevišķos gadījumos kā atsevišķs sencis tiek nodalīts klana aizsācējs, īpaši tad, ja viņš ir bijis kāds atpazīstams varonis vai augstmanis, kura dižciltību vēlas izcelt viņa pēcteči.

1.2.2.3. *OBON UN OHIGAN*

Obon (御盆) jeb vienkārši *bon* (盆) ir budistu svētki, kurus svin vasaras vidū – atkarībā no reģiona tos var svinēt vai nu jūlija, vai nu augusta vidū. Agrāk šajā laikā tika svinēti tradicionāli *shintō* vasaras svētki (夏祭り *natsu matsuri*), bet tā kā tā laiks sakrita ar budistu *Urabon* (盂蘭盆) svētkiem, kurus svinēja mēness kalendāra septītā mēneša piecpadsmitajā dienā, laika gaitā tie sāka saplūst kopā. *Urabon* bija datums, kas atzīmēja musonu sezonu beigšanos, ļaujot mūkiem atsākt ceļošanu.¹²⁹ *Obon* ir iespējams saukt arī par laternu festivālu, jo hieroglifs *bon* nozīmē laterna.

Japānā to pirmo reizi svinēja 733. gadā, bet populārs tas kļuva tikai Heian perioda beigās jeb 12. gadsimta beigās.¹³⁰ Mūsdienās *Obon* ir mirušo svētki jeb mirušo atceres diena, lai gan sākotnēji tā tika svinēta piedāvājot ziedojumus mūkiem, tikai vēlāk ziedojumus sāka dāvēt arī izsalkušajiem spokiem, un mūsdienās ziedojumus ir pieņemts pasniegt tikai savas ģimenes senčiem, lai gan atsevišķas ģimenes joprojām ziedo arī tempļiem.¹³¹

Obon svētki notiek 3 dienu garumā, kuru laikā ģimene atgriežas savās dzimtas mājās un senču gari atgriežas dzimtas mājas altārī, kur viņiem tiek dāvāti ziedojumi. Neatņemama svētku sastāvdaļa ir *bonodori* (盆踊り) jeb *bon* deja kā arī lāpu izkāršana pie savām dzimtas mājām, lai senču gari spētu to atrast. Šie svētki ir arī laiks, kad visa ģimene kopā apmeklē savu senču kapavietas, tādēļ *Obon* ir viena no aizņemtākajām ceļojumu dienām, jo tā ir viena

¹²⁸ Ibid., 303. lpp

¹²⁹ Murayama K. Senzo o matsuru. 先祖を祭る. Osaka: Hikari no Kuni, 1994., 139. lpp

¹³⁰ Ashikaga, E. *The Festival of the Spirits of the Dead in Japan*. *Western Folklore*, 9 (3), 1950., 221. lpp

¹³¹ Danely, Jason. *Departure and return: Abandonment, Memorial and Aging in Japan*. US San Diego Electronic Theses and Dissertations. 2008. 132. lpp <http://escholarship.org/uc/item/1dv4s2nb#page-19> [Skatīts 18.04.2017.]

no retajām reizēm, kad attālie radi sapulcējas dzimtas galvenā atzara mājās.¹³² Lai gan *Obon* ir budistu svētki, tie tiek atzīmēti arī *Šintō* svētnīcu asociācijas mājaslapā kā vieni no *šintō* svētkiem, iespējams to lielās nozīmes dēļ.¹³³

Ohigan (お彼岸) ir ekvinokcijas nedēļa, kuras laikā ģimenes apmeklē savu senču kapavietas un tiek turēti budistu rituāli, šie svētki notiek gan pavasarī, gan rudenī. Lai gan svētki ilgs veselu nedēļu, tieši pati *higan* diena tiek uzskatīta par svētku kulmināciju. Nosaukums *higan* ir iespējams tulkot kā attālo krastu, kas tiek attiecināts uz dvēseles ceļojumu no šīs pasaules uz nākamo. Tā kā *higan* tiek svinēts tajā dienā, kad diena un nakts ir vienāda garuma, šie svētki reprezentē līdzsvara atjaunošanu un mērenību, kas palīdzēs dvēselei tās ceļā.¹³⁴

Līdzīgi kā *obon* svētkos, arī *higan* aicina sanākt kopā visu ģimeni un doties apmeklēt un aprūpēt aizgājušo ģimenes locekļu kapavietas. Meidži perioda laikā *higan* tika pasludinātas par nacionālajām brīvdienām, kas bija veltītas imperatora senčiem, bet 1948. gadā tās atguva savu nozīmi kā ekvinokcijas svinības.¹³⁵

---

¹³² Ibid. 133. lpp

¹³³ Association of Shinto Shrines. *Festival and Rituals*. <http://www.jinjahoncho.or.jp/en/festival/index.html> [Skatīts 29.04.2017.]

¹³⁴ Danely, Jason. *Departure and return: Abandonment, Memorial and Aging in Japan*. US San Diego Electronic Theses and Dissertations. 2008. 137. lpp <http://escholarship.org/uc/item/1dv4s2nb#page-19> [Skatīts 18.04.2017.]

¹³⁵ Melton, Gordon J. (ed.) *Obon and Higan. Religious Celebrations: An Encyclopedia of Holidays, Festivals, Solemn Observances, and Spiritual Commemorations*. Vol 1. A – K. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2011., 376. lpp

1.2. KRISTIETĪBAS IENĀKŠANA JAPĀNĀ UN TĀS ATTIECĪBAS AR SENČU KULTU

Laika periods no 1549. gada, kad Francisks Ksaverijs (Francisco Xavier) ieradās Japānā, līdz 1644. gadam, kad Mantio Koniši, pēdējais Japānā palikušais misionārs mira mocekļa nāvē, tiek dēvēts par “Kirišitan periodu” vai “Kirišitan gadsimtu”. Vārds kirišitan nāk no portugāļu vārda *kristao* un ir vēsturisks termins, kas kopš Ksaverija ierašanās Japānā līdz 1873. gadam, kad valdība aizliedza Kirišitan reliģiju, apzīmēja katoļu baznīcu un tās sekotājus.¹³⁶

Francisks Ksaverijs ir dzimis Ksaveriju pilī Sanguesas tuvumā, Navarrā¹³⁷, 1506. gada 7. aprīlī, un miris 1552. gada 2. decembrī Šangčuan¹³⁸ salā, netālu no Ķīnas krasta. 1525. gadā, pēc sagatavošanās studiju pabeigšanas savā dzimtenē Francisks devās uz Parīzi, kur iestājās Svētās Barbaras koledžā. Viņš iepazinās un nodibināja ciešu draudzību ar Pēteri Favre¹³⁹. Koledžā viņš iepazinās arī ar Ignāciju no Lojolas¹⁴⁰, kurš 1529. gadā tajā bija apmeties kā viesis, un jau kardināja plānus “Jēzus biedrības” dibināšanai. Ignācijs drīz ieguva Favre un Ksaverija uzticību, un viņi piedāvāja palīdzību organizācijas dibināšanā. Viņiem pievienojās Lainezs, Salmerons, Rodriguezs un Bobadilla, un 1534. gada 15. augustā septiņi biedri deva slaveno Montmartre¹⁴¹ zvērestu.¹⁴²

1541. gadā Francisks devās ceļā no Lisabonas ar mērķi sludināt kristietību Tālajos Austrumos. Izmantojot Goa kā savu nometnes vietu viņš ar savu misionāra darbību sasniedza pat Maluku salas. 1547. gadā viņš satika japāni Jadžirō (弥次郎 yajirō), kurš Malakā bija ieradies no Kagošimas. No Jadžirō Francisks uzzināja par augsti attīstīto civilizāciju Japānā un nolēma doties uz turieni, lai turpinātu savu sludināšanu Āzijā. Jadžirō tika iesvētīts Goa, Svētā Paula kolēģijā, līdz ar to kļūstot par pirmo kirišitanu. 1549. gadā Francisks kopā ar Jadžirō, diviem citiem japāņu kirišitaniem un viņa jezuītu biedriem ieradās Kagošimā.^{143;144}

¹³⁶ Miyazaki Kentarō. Roman Catholic Mission in Pre-Modern Japan. *Handbook of Christianity in Japan*. Leiden: Brill, 2003., 4. lpp.

¹³⁷ Navvara atrodas Spānijā un ir viens no tās autonomajiem apgabaliem. Franciska Ksaverija dzīves laikā tā bija Spānijai nepakļauta teritorija.

¹³⁸ Šangčuan sala (上川島 Shangchuan dao) ir pazīstama arī ar nosaukumu Svētā Džona sala un atrodas tuvu Ķīnas Dienvidaustrumu krasta līnijai.

¹³⁹ Svētais Pēteris Favre (Pierre Lefevre or Favre) (1506. – 1546.) viens no jezuītu kustības dibinātājiem, kanonizēts 2013. gadā.

¹⁴⁰ Svētais Ignācijs no Lojolas (St. Ignacio de Loyola) (1491. – 1556.) “Jēzus biedrības” un jezuītu kustības dibinātājs, kanonizēts 1622. gadā.

¹⁴¹ Montmartre ir vieta Parīzē, kurā 1534. gada 15. augustā tika dibināta “Jēzus biedrība”.

¹⁴² *St. Francis Xavier*. New Advent: Catholic Encyclopedia. <http://www.newadvent.org/cathen/06233b.htm> [skatīts 20.12.2016.]

¹⁴³ Miyazaki Kentarō. Roman Catholic Mission in Pre-Modern Japan. *Handbook of Christianity in Japan*. Leiden: Brill, 2003., 5.-6. lpp.

¹⁴⁴ Kagošima (鹿児島 Kagoshima) ir Kagošimas prefektūras galvaspilsēta un atrodas Kjūšū Dienvidos.

Savu pirmo gadu Japānā Francisks veltīja japāņu valodas apgūšanai un svarīgāko kristietības principu un īsu traktātu tulkošanai japāņu valodā, ar ko viņam palīdzēja Pablo no Santafē. Tiklīdz Francisks bija spējīgs runāt saprotamā japāņu valodā, viņš izmantoja šos tulkojumus savos sprediķos un pievērsa dažus cilvēkus savai reliģijai. Tomēr viņa darbošanās nepatika budistu mūkiem, kuri panāca viņa padzīšanu no pilsētas. Pēc Kagošimas pamešanas aptuveni 1550. gada augustā, Ksaverijs devās centrālās Japānas virzienā, un nodarbojās ar sludināšanu Japānas Dienvidos, un gada beigās viņš bija sasniedzis Kioto, tā brīža Japānas galvaspilsētu.¹⁴⁵

Griffis norāda, ka Ksaverijam nepiemita īpašas spējas svešvalodu mācībās, un viņš tā arī nebija spējīgs pilnībā apgūt kaut vienu svešvalodu, tādēļ savu sludināšanu viņš veica ar tulka palīdzību. Un runājot par Kagošimas pamešanu, Griffis norāda ne tikai budistu mūku neapmierinātību, bet arī *daimjō*¹⁴⁶ (大名 daimyō) skaudību, jo ierodoties portugāļu kuģim, viņu pretiniekiem tika piegādāti šaujamoči.¹⁴⁷

Mijadzaki Kentarō piebilst, ka Ksaverija tulkotājs bija Jadžirō, kurš prata portugāļu valodu, bet nebija pilnīgi brīvs tās pārvaldē, tādēļ viņa veiktajos tulkojumos bija atrodamas ļoti lielas kļūdas. Jadžirō bija spiets tulkot kristiešu terminoloģiju izmantojot budistu vārdus, piemēram, “kristiešu dogma” tika tulkota kā “kirišitanu budistu dogma”, “paradīze” kā “Tīrā zeme”. Vislielākās grūtības viņam sagādāja vārds Dievs, Dievs kā viens pilnīgs Dievs. Šāda koncepta Japānā nebija, tādēļ Jadžirō izmantoja aizguvumu no budistu Šingon sektas, kurā pastāvēja uzskats par vienu galveno dievību – Daiņiči. Tādējādi, lai gan Ksaverijs domāja, ka sludina ticību kristiešu Dievam, īstenībā viņš sludināja Budas pielūgšanu. Šo kļūdu viņš saprata atrodoties Jamaguči pilsētā un aicināja cilvēkus, lai tie nepielūgtu Daiņiči.¹⁴⁸

Pirms ierašanās Kioto Ksaverijs bija viesojies tikai dažās ostu pilsētās, kuras piederēja salīdzinoši veiksmīgiem daimjō. Un lai gan viņš bija dzirdējis par valsts nestabilitāti, kas bija radusies dēļ ilgstošām nesaskaņām varenāko daimjō starpā, Francisks domāja, ka Kito kā valsts galvaspilsēta būs ļoti krāšņa vieta. Neskaties uz vairākām bruņotu laupītāju bandām un karavīriem, viņš galvaspilsētu sasniedza neskarts, bet atrada tās ielas klātas noklātas ar drupām un mēsliem, un neapbedītiem līķiem; pilsēta bija izmisuma pilna. Ksaveriju

---

¹⁴⁵ St. Francis Xavier. New Advent: Catholic Encyclopedia. <http://www.newadvent.org/cathen/06233b.htm> [skatīts 20.12.2016.]

¹⁴⁶ *Daimjō* (大名 daimyō) vēsturisks termins ar kuru tiek apzīmēti feodālās japānas lielo zemes platību īpašnieki un lēņu devēji. Tulkojumā *daimjō* nozīmē lielais vārds.

¹⁴⁷ Griffis, William E. *The religions of Japan: from the dawn of history to the era of Meiji*. New York : C. Scribner's Son, 1895., 329. lpp

¹⁴⁸ Miyazaki Kentarō. *Roman Catholic Mission in Pre-Modern Japan*. Handbook of Christianity in Japan. Leiden: Brill, 2003., 6. lpp

nepieņēma nedz *šōguns*¹⁴⁹, nedz imperators. Un arī tajos pilsētas rajonos, kuros viņš centās sprediķot, cilvēki bija pārāk aizņemti ar apkārt valdošo kara stāvokli un vispārēju apjukumu, lai viņu uzklausītu. Tā divas nedēļas vēlāk viņš atkal devās dienvidu virzienā, uz Bungo, kur viņš strādāja pāris mēnešus, tomēr mazāk nekā divus gadus pēc ierašanās Japānā Francisks nolēma to pamest, un turpināt kristietības sludināšanu Ķīnā. Gadu vēlāk, 1551. gada 2. decembrī, viņš nomira Šangčuan salā.¹⁵⁰

Lai gan Griffis apgalvo, ka Ksaverijs Japānā nebija pavadījis pat divus gadus, un nomira 1551. gadā, Mijadzaki, kā arī oficiālā Jaunās Adventes sastādītā vārdnīca norāda, Ksaverija nāves datumu kā 1552. gada 2. decembri. Mijadzaki precizē arī Ksaverija vēlmi tikties ar imperatoru – viņš vēlējās saņemt oficiālu atļauju sludināt kristietību visā Japānā, tomēr redzot kāda postaža atradās galvaspilsētas vietā, viņš nolēma pamest Japānu.¹⁵¹ Neskatoties uz to, ka viņš Japānā bija pavadījis tikai divus gadus, viņš valstij vēltīja šādus vārdus:

“Tie cilvēki, kurus līdz šim mēs esam satikuši, ir vislabākie no visiem ar kuriem jebkad esam tikušies, un liekas, ka starp visām ķeceru tautām, mēs nesastapsim nevienu, kas līdzinātos japāņiem. Viņi ir cilvēki ar ļoti labām manierēm, labi visās nozīmēs, un nemaz nav ļaunprātīgi.”¹⁵²

Pametot Japānu 1551. gada novembrī Francisks vēlējās no sākuma atgriezties Indijā. Viņa vizīte Japānā bija ilgusi tikai divus gadus, jo viņš nespēja iemācīties tās valodu un viņa sprediķi nebija nesuši ievērojamus rezultātus. Tomēr viņa uzskats par japāņiem, kā tautu, kura ir daudz labāka par visām citām jaunatklāto zemju tautām, un kā tādu, kurai ir ļoti augsti attīstīts kultūras līmenis, kļuva par vienu no galvenajām vadlīnijām turpmākajam misionāru darbam Japānā. Ksaverijs bija burtiski veicis pirmos soļus kristietības izplatīšanai Japānā.¹⁵³

1581. gadā Japānā bija 200 baznīcas un 150 000 japāņu kristiešu. Divi daimjō bija pārgājuši kristietībā un ārzemju priesteri par savu atbalstītāju uzskatīja imperatora ministru Nobunagu¹⁵⁴ (信長織田 Nobunaga Oda), kurš nievāja un vērsās pret budistu priesteriem, tajā pašā laikā laipni uzņemot un sniedzot atbalstu kristiešiem, sniedzot tiem laukus, kuros celt

---

¹⁴⁹ Šōguns (將軍 shōgun) šōguns bija spēcīgākā klana galva, kuram piederēja pašam savi bruņotie spēki, un kurš bija īstais Japānas valdnieks, imperatoram atvēlot tikai simbolisku lomu.

¹⁵⁰ Griffis, William E. *The religions of Japan: from the dawn of history to the era of Meiji*. New York : C. Scribner's Son, 1895., 330. lpp.

¹⁵¹ Miyazaki Kentarō. *Roman Catholic Mission in Pre-Modern Japan*. Handbook of Christianity in Japan. Leiden: Brill, 2003., 6. lpp.

¹⁵² Boxer, Charles Ralph. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*. Berkeley: University of California Press, 1951., 37. lpp.

¹⁵³ Miyazaki Kentarō. *Roman Catholic Mission in Pre-Modern Japan*. Handbook of Christianity in Japan. Leiden: Brill, 2003., 6. lpp.

¹⁵⁴ Oda Nobunaga (信長織田 Nobunaga Oda) (1534. – 1582.) kopā ar Tojotomi Hidejoši un Tokugava Iejasu tiek uzskatīts par vienu no trim Japānas apvienotājiem.

dzīvojamās ēkas un baznīcas. Nobunaga izmantoja visus līdzekļus, lai palīdzētu šim jaunajam spēkam, kuru viņš uzskatīja ne tikai par viegli ietekmējamu politikā, bet arī kā izglītotu un morālu ieroci budistu priesteru lomas samazināšanai. Budisma bruņotie piekritēji bija izveidojuši armiju ar karogiem un nocietinājumiem. Nobunaga savukārt kā savas dzīves mērķi izvirzīja hierarhijas militāro spēku iznīcināšanu un priesteru pazemošana. Viņš vēlējās iznīcināt pastāvošo politikas un reliģijas apvienoto nezvēru, kas bija bijis tik liels nepatikšanu cēlonis Japānā. Tomēr Nobunaga tika noslepkavots 1582. gadā un ar to beidzās viņa cīņa par Japānas apvienošanu un kristiešu izskaušanu.¹⁵⁵

Arī turpmākajos gadsimtos kristietības un Japānas valdošo spēku attiecības ir bijušas saspīlētas, līdz Japānai tiekot apvienotai Tokugavu režīmā un tiekot izolētai no pārējās pasaules, kristietība tika aizliegta pilnībā radot “pagrīdes kristiešus”, kuri gadsimtiem ilgi ir palikuši pie savas ticības slēpjot to no apkārtējiem.

Kristietība un senču kults nekad nav bijušas tik savienojamas idejas kā budisms un *šintō*. Senču kults, kādu mēs to pazīstam mūsdienās, izveidojās balstoties *šintō* idejās par mirušo gariem un pārņēma tās savā ideoloģijā, tādējādi spējot iesakņoties Japānā. Savukārt kristieši gan 16. gadsimtā pirmo reizi ierodoties Japānā, gan mūsdienās, nespēj pilnībā atbalstīt senču kultu, kā arī nespēj to savienot ar kristiešu ideoloģiju.

Francis Ksaverijs ir atzinis, ka senču kults ir japāņu ticības stūrakmens un cements, kas satur kopā ģimenes saites. Viņš atskārta, ka visvairāk japāņiem rūpēja viņu mirušo glābšana un neļaušana viņiem jebkad nokļūt ellē, kas savukārt radīja problēmas misionāriem, jo bija jāatrisina jautājums par to kā glābt varētu tos, kuri jau ir miruši. Ksaverijs saprata, ka viņa spēkos nebija satuvināt šo ideoloģiju ar kristietību, bet tas, ka viņš atzina senču kulta pastāvēšanu, bija viņa devums Rietumu centieniem izprast japāņu reliģiozitāti.¹⁵⁶

Agrīnie protestantu misionāri pārsvarā uzsvēra atšķirības starp kristietību un japāņu reliģiju un tradīcijām, kas bija saistītas ar mirušajiem. Lielākā daļa no viņiem uzskatīja, ka šīs tradicionālās idejas bija jāatmet un jādod priekšroka īstajai kristietībai, uzsverot, ka Jēzus neglābs tos, kuri jau ir miruši.¹⁵⁷

Reida¹⁵⁸ veiktais pētījums 1991. gadā norāda, ka aptuveni 25% no visiem protestantiem Japānā mājās atrodas *bucudans*. Viņš atklāja, ka japāņu kristieši apmeklē baznīcu, lasa Bībeli un lūdzas, vienalga vai viņu mājās atrodas budistu altāris vai nē, kā arī

---

¹⁵⁵ Griffis, William E. *The religions of Japan: from the dawn of history to the era of Meiji*. New York : C. Scribner's Son, 1895., 331. lpp

¹⁵⁶ Bae Choon Sup. *Ancestor Worship and the Challenges it poses to the Christian Mission and Ministry*. Pretoria: University of Pretoria, 2007., 118. lpp

¹⁵⁷ Mullins, Mark. *Christianity made in Japan: a study of indigenous movements*. Honolulu: University of Hawaii. 1998., 135. lpp

¹⁵⁸ Deivids Reids (David Reid) (1927. -) ir autors un tulkotājs, kurš šobrīd ir sarakstījis 12 akadēmiskus darbus. to skaitā darbus par baznīcu vēsturi, vēsturiskām filmām un hronoloģijas.

dažu kristiešu vidū kristiešu un budistu ticība pastāv paralēli viena otrai un ne obligāti nonāk konfliktā viena ar otru. Kristieši, kuru mājās atrodas altāris vai kādi citi ar senču kultu saistīti artefakti daudz labprātāk piedalās rituālos, kuri ar to ir saistīti, arī ārpus mājām, savukārt tie kristieši, kuru mājās nav ne *bucudanu*, ne citu artefaktu, neizrāda lielu interesi piedalīties šādos rituālos.¹⁵⁹

---

¹⁵⁹ Bae Choon Sup. *Ancestor Worship and the Challenges it poses to the Christian Mission and Ministry*. University of Pretoria: Pretoria, 2007., 98. lpp

2. SENČU KULTA PROBLEMĀTIKA MŪSDIENU JAPĀNĀ

Mūsu ēras vēstures periodā senču kults lielākoties ir bijis cieši saistīts ar valdošajiem slāņiem. Tā pirmsākumiem nākot no *shintō* ticības *kami* un mirušo klejošanai dzīvo pasaulē, un attīstoties jau daudz konkrētākā ticības un reliģijas shēmā līdz ar budisma ienākšanu Japānā, senču kults savu pirmo kulmināciju sasniedza līdz ar bucudanu ieviešanu mājās un budismam un konfuciānismam no augstāko slāņu reliģijas un principiem kļūstot par visiem sabiedrības slāņiem pieejamiem un saprotamiem rituāliem.

Savu otro kulminācijas punktu senču kults sasniedza valsts *shintō* kulta pastāvēšanas laikā, kad visa japāņu sabiedrība bija spiesta pielūgt imperatoru un viņa senci Amaterasu. Lai gan līdz ar šo kustību senču kults savu vietu atkal ieņēma *shintō* ideoloģijā, attālinoties no budisma, kas tam bija piešķīris tā rituālus, šī reliģija bija mākslīgi veidota un, imperatoram atsakoties no sava dievišķā statusa, zaudēja jebkādu nozīmi.

Šī darba 2. daļā tiks apskatīta senču kulta problemātika mūsdienā Japānā atrodoties kaut kur starp reliģisko un laicīgo sfēru. Senču kulta piekopšanu modernajā Japānā valstī ir ietekmējuši politiski jautājumi – reliģijas relatīvā brīvība un cilvēku iesvētīšana *kami kārtā*. Savukārt senču kulta praktisko piekopšanu ir ietekmējuši tādi sociālekonomiskie jautājumi kā zema dzimstība un strauja sabiedrības novecošanās, kā arī izmaiņas konfuciānisma izveidotajā ģimenes struktūrā. Kā vēl viens ievērojams ekonomiskais jautājums, kas ietekmē senču kulta praksi ir bucudanu pārdošana un modernizācija, kas tos palēnām attālina no Budas altāra lomas.

2.2. RELIĢISKĀ BRĪVĪBA JAPĀNĀ

2.1.1. 1945. GADS UN RELIĢISKĀ BRĪVĪBA – IEMESLI UN SEKAS

1945. gada 15. augustā Japānas imperators Hirohito¹⁶⁰ radio translācijā pasludināja Japānas padošanos Antantes spēkiem un izstāšanos no Otrā pasaules kara.¹⁶¹ Ņemot vērā, ka karadarbības laikā sabiedrība bija pārliecināta par imperatora dievišķumu un Japānas valsts neuzvaramību, tas bija smags morāls trieciens jau tā kara nomocītajiem cilvēkiem. Savā uzrunā (skatīt 13. attēlu pielikumā) Japānas imperators lietoja šādus vārdus:

“Pienākumu tiekies pēc vispārējas labklājības un laimes visām nācijās, kā arī Mūsu padoto drošības un labklājības, Mūsu sirdīs ir ielikuši Mūsu imperiālie senči.....

---

¹⁶⁰ Imperators Hirohito īstajā vārdā Mičinomija Hirohito (道宮博仁 Michinomiya Hirohito) (1901. – 1989.) ir visilgāk valdošais imperators Japānas vēsturē, pie varas atrodies 62 gadus.

¹⁶¹ Imperatora Hirohito uzrunu valsts iedzīvotājiem ir iespējams noklausīties

<http://www.japantimes.co.jp/news/2015/08/01/national/history/master-recording-hirohitos-war-end-speech-released-digital-form/#.WRha.WjvIU> [Skatīts 10.04.2017.]

šādā gadījumā, kā lai Mēs glābjam miljonu padoto vai atbildam par saviem grēkiem Mūsu imperiālo senču iztukšoto garu priekšā?...Tad lai mūsu nācija lūkojas nākotnē kā viena ģimene kā šajā paaudzē, tā tajās, kas nāks pēc tās, ar joprojām pārliccinātu ticību tās svētās zemes neiznīkšanā un garajam ceļam, kas tai vēl mērojams.”¹⁶²

Imperatora uzrunā ir iespējams pamanīt skaidras atsaucis uz senču kultu, šajā gadījumā imperiālo senču kultu, kas bija galvenais stūrakmens valsts *šintō* funkcionēšanā – imperators kā Amaterasu tiešais pēctecis un dievs starp cilvēkiem, bija viegli propagandējama ideja, kas veicināja cilvēkus paļauties uz Japānas neuzvaramību karā. Uzrunā tiek pieminēta arī Japānas iedzīvotāju eksistēšana ne tikai kā vienai nācijai, bet gan kā ģimenei, vēl lielāku uzsvāru liekot uz kopīgo senču un visu japāņu radniecības izjūtu.

1946. gada 1. janvārī imperators Hirohito veica vēl vienu vēsturisku uzrunu, kuras laikā viņš atteicās no sava dievišķā statusa, apgalvojot, ka imperatori nav un nekad nav bijuši dievišķi (skatīt 14. attēlu pielikumā). Šo runu, gan nebija sarakstījis imperators, vai kāds no viņa galma, bet gan kāda vidusmēra Amerikāņu Okupācijas autoritāte.¹⁶³ Šī uzruna bija nepieciešama, lai Hirohito varētu turpināt ieņemt imperatora statusu, kamēr MakArturs¹⁶⁴ centās nodibināt jaunu Japānas pārvaldes režīmu – konstitucionālo monarhiju. Tika uzskatīts, ka daudz vieglāk to būtu veikt postenī atstājot tautā mīlēto imperatoru, nevis atklāti par valsts galvu ieliekto kādu strikti amerikāņiem labvēlīgu ierēdni.

Uzruna tika atskaņota ne tikai Kioto un Okinavā, bet arī Londonā un Vašingtonā. Tās autors leitnants Harolds Hendersons pie uzrunas bija strādājis vairākas dienas un pēc viņa paša stāstītā to pabeidza pusdienu pārtraukuma laikā centrālās Tokijas Daiči hotela gultā, domājot par to “kāda sajūta gan būtu, ja es būtu Japānas imperators.” Viņa sarakstītā uzruna sastāvēja no 2 paragrāfiem un vairījās no vienkārša un prasta paziņojuma, ka imperators ir parasts cilvēks, tā vietā runājot par jauniem pasaules ideāliem, kur cilvēciskums ir pārāks par nacionālismu un dieviem un kur nāciju saturošā saikne nenāk no idejām par japāņiem kā no dieviem nākošas nācijas, kura būtu pārāka par citām un kurai būtu lemts valdīt pār tām.¹⁶⁵

Ja Meidži konstitūcijā imperators tika dievišķots un visi viņa lēmumi tika saukti par pareiziem, tas jaunajā konstitūcijā, kura tika sastādīta 1946. gada 3. novembrī un stājās spēkā 1947. gada 3. maijā ir teikts:

---

¹⁶² *Imperial rescript*. Nippon Times [August 15, 1945.]

¹⁶³ Sebestyen, Victor. *1946: The Making of the Modern World*. London: Macmillan, 2014., 96. lpp

¹⁶⁴ Ģenerālis Duglas MakArturs (general Douglas MacArthur) (1880. – 1964.) bija Amerikas Savienoto Valstu armijas ģenerālis, kurš tika iecelts par galveno autoritāti Japānā, kamēr tā atradās Amerikas okupācijas režīmā (1945. – 1952.).

¹⁶⁵ Sebestyen, Victor. *1946: The Making of the Modern World*. Macmillan: London, 2014., 96. lpp

“1. Imperators būs valsts un cilvēku vienotības simbols, savu pozīciju ieņemot pateicoties cilvēku gribai, jo cilvēkiem pieder suverēnā vara.

1. Imperiālais tronis būs balstīts dinastijās un tā mantošana tiks noteikta saskaņā ar valdības izdoto Imperiālās mājas likumu.
2. Imperatoram veicot jebkādas darbības, kuras ir saistītas ar valsti, būs jāuzklausā Kabineta¹⁶⁶ ieteikumi un jāsaņūda Kabineta atļūda. Tādējūdi par tām atbildību uzņūmsies Kabinets.
3. Imperators valsts pūrvaldē spēs veikt tikai tās darbības, kuras tiks nosauktas šajā konstitūcijā un viņam nebūs varas pūr valdību.”¹⁶⁷

Imperatoram atsakoties no sava dievišķā statusa viņš zaudēja arī varu pūr valsti, un varētu teikt, ka Japānas pūrvalde atgriezās laikā, kad imperators bija tikai simbols, kamēr valsti pūrvaldīja spēcīgākie klani jeb *šōguni*, tikai šoreiz valsti pūrvaldīs partijas un Kabineti.

“18. Neviens indivīds netiks turēts jebkāda veida ieslodzījumā. Kalpošana, kas ir pretrunā ar personas brīvo gribu ir aizliegta, izņemot gadījumos, kad persona izcieš sodu.

20. Visiem cilvēkiem tiek garantēta reliģijas brīvība. Neviena reliģiska organizācija nesaņūms jebkādas privilēģijas no valsts, un nebūs uzskatāma par politisku autoritāti. Neviens indivīds nebūs spiests piedalīties reliģiskās darbībās, svinībās vai rituālos. Valsts un tās institūcijas nenodarbosies ar reliģisko izglītošanu vai kādām citām reliģiskajām aktivitātēm.”¹⁶⁸

Konstitūcija stājoties spēkā 1947. gadā šķietami tika sasniegta reliģiskā brīvība, kas oficiāli Japānā nebija pastāvējusi gadsimtiem, alternējot no valdošo klanu uzspiestā budisma līdz valsts *šintō* mākslīgajai izveidei, tomēr jautājums par to cik daudz un ko šī reliģiskā brīvība mainīja japāņu garīgajā dzīvē vēl joprojām ir aktuāls. Psiholoģija, tradīcijas un kultūra ir saistītas ar reliģiskās brīvības ierobežotību Japānā, bez tam ir atsevišķi gadījumi, kā piemēram Jasukuņi svētnīca, kur valsts pūrkāpj konstitūcijas minēto personas brīvību nepiedalīties reliģiskajās darbībās un netikt ieslodzītam, izņemot gadījumos, kad indivīdam ir jāizcieš sods.

Tomēr laicīgā vara un reliģija joprojām nonāk pretrunās un kļūst par saspīlētu jautājumu atkarībā no vadošās koalīcijas un sociālajiem jautājumiem. Piemēram, gandrīz bez jebkādām publiskām debatēm, vadošā koalīcija 1995. gada decembrī veica izmaiņas Reliģisko organizāciju likumā. Izmaiņas paredzēja atvēlēt valdībai lielāku teikšanu pūr reliģiskajām grupām, neskatoties uz to, ka vairums reliģisko organizāciju, sākot no Apvienotās Kristus

¹⁶⁶ Kabineti ir Japānas valdības izpildvaras turētāji.

¹⁶⁷ Nihonkoku kenpō 日本国憲法. <http://www.ndl.go.jp/constitution/etc/j01.html#s1> [Skatīts 10.05.2017.]

¹⁶⁸ Ibid.

baznīcas līdz Kioto budistu asociācijai. Starp izmaiņām bija arī punkts, kas paredzēja reliģisko organizāciju autoritātes pāriešanu no lokālās uz centrālo valdību, kā arī paplašināja valdības pieeju reliģisko organizāciju reģistriem.¹⁶⁹

Tāpat 1996. gada 24. janvārī laikrakstos parādījās ziņas, ka Demokrātu partija bija sākusi diskusijas par Fundamentāliem reliģiju likumiem. Tas ierosinātu uzlikt ļoti striktus ierobežojumus reliģiskajām aktivitātēm, piemēram, paredzot kriminālsodu par viena un tā paša cilvēka atkārtotu evaņģelizāciju.¹⁷⁰

2.1.2. JASUKUŅI SVĒTNĪCA

Imperators Meidži dibināja Jasukuņi svētnīcu (靖国神社 yasukuni jinja) 1869. gada 29. jūnijā, un sākotnēji tā bija domāta kā viena no vairākām svētnīcām veltīta Bošīn karā mirušajiem, bet 1879. gadā tā tika pārsaukta par Jasukuņi svētnīcu, kļūstot par šī veida svētnīcu galveno mītni. Svētnīcas primārais mērķis ir gādāt par to “lielisko” karavīru dvēselēm *eirei* (英霊), kuri mira cīnoties par Japānas valsts ideāliem. Lai izpildītu šo mērķi Jasukuņi ir atzinusi un iesvētījusi 2 466 000 dvēseles *kami* kārtā.¹⁷¹ Par *kami* tiek iesvētīti cilvēki tie mirušie, kuri ir atstājuši šo pasauli kopš 1853. gada, ne agrāk, un var būt piedalījušies tādos konfliktos kā Japānas – Krievijas karš, Japānas – Ķīnas karš, Pirmais un Otrais pasaules karš, u.c., kas atbilst dotajam laika periodam.

Jāievēro, ka Jasukuņi ir svētnīca nevis templis, tātad tajā iesvētītie cilvēki kļūst par *kami* nevis budām. Tāpat ir jāatzīmē, ka neskatoties uz to, svētnīcas rituāli, kuri ir veltīti mirušajiem norisinās budistu senču kulta tradīcijās ar lūgšanu un ēdienu dāvāšanu mirušajiem. Šāda veida iejaukšanās senču kulta un *shintō* attiecībās ir ievērojama, jo atkāpjas no pieņemtās normas, bet tajā pašā laikā tā atspoguļo Meidži laika valsts *shintō* kultu un reliģiskās uzmanības koncentrēšanu uz *kami*. Tomēr arī pirms Jasukuņi svētnīcas ir bijuši gadījumi, kad cilvēki, parasti imperatori, varēja tikt iesvētīti *kami* kārtā.

Iemesls kādēļ Jasukuņi svētnīca ir ļoti kontroversionāls temats ir tajā iesvētītie kara noziedznieki, kuri neskatoties uz pastrādāto tiek atzīti par *kami* jeb dievībām. Tomēr nedrīkst nepieminēt arī svētnīcas ciešo saikni ar imperiālo ģimeni un politiķu apmeklējumiem, kuri parasti izraisa lielu ažiotažu kaimiņvalstīs. Šajā nodaļā tiks apskatīti veidi kā Jasukuņi svētnīca ir piemērs nesaskaņām laicīgajā un garīgajā sfērā, t.i., iesvētīšanas un *kami* saikni ar

¹⁶⁹ Sumimoto Tokihisa. *Religious Freedom Problems In Japan: Background And Current Prospects*. The International Journal of Peace Studies. Autumn/Winter 2000 ISSN 1085-7494 Volume 5, Number 2

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Jasukuņi džindža 靖国神社. Jasukuņi džindža no kigen 靖国神社の期限。

<http://www.yasukuni.or.jp/history/detail.html> [Skatīts 20.03.2017.]

saspīlētajām attiecībām ar kaimiņvalstīm, kā arī ar mirušo karavīru iesvētīšanas *kami* kārtā iespējamo likuma par reliģisko brīvību laušanu.

1985. gada 15. augustā premjerministrs Jasuširo Nakasone (安代中曾根 Yasashiro Nakasone) pirmo reizi apmeklēja Jasukuņi svētnīcu, savukārt premjerministrs Džuničirō Koidzumi (純一郎小泉 Junichirō Koizumi) svētnīcu ir apmeklējis sešas reizes kopš 2001. gada. Šie konsekventie svētnīcas apmeklējumi izraisīja protestus Japānā, kuros visvairāk iesaistījās kritušo karavīru kristiešu un budistu radnieki, kā arī viņus atbalstošās reliģiskās organizācijas vislielākajam atbalstam nākot no Šin Budistu sektas. Pret šiem apmeklējumiem iestājās arī publika un pat Demokrātiskās partijas biedri. viņu tiesības uz reliģiju un reliģisko brīvību ir tikušas pārkāptas. Viņi pieprasīja kompensācijas par emocionālajām sāpēm, kuras šis apmeklējums viņos bija izraisījis.¹⁷² Pēc ilga tiesas procesa un lēmuma pārsūdzēšanas, politiķi tika atzīti par nevainīgiem.

Arī Šindzō Abe (心臓阿部 Shinzō Abe) ir apmeklējis Jasukuņi svētnīcu 2013. un 2016. gadā, savukārt 2017. gadā viņš ir nosūtījis rituālu koku kā dāvinājumu svētnīcai. Visos iepriekšminētajos gadījumos ziņas par Abes saikni ar svētnīcu ir izraisījušas ažiotažu kā mediju, tā sabiedrības acīs.¹⁷³ 2016. gadā svētnīcu apmeklēja arī aizsardzības ministre Tomomi Inada (朋美稲田), kuras vizīte ir īpaša ar to, ka tikai neilgu laiku pirms tam Abe un Amerikas Savienoto Valstu prezidents Baraks Obama bija devušies vizītē uz Perlhaboru.¹⁷⁴ Jasukuņi vizīte tik drīz pēc cieņas izrādīšanas Amerikā – šī rīcība tika uzskatīta par Japānas vainas atzīšanu un nožēlas paušanu – radīja iespaidu, ka Japāna tomēr neatzīst Otrā pasaules kara laikā izdarītos noziegumus.

Ir divi iemesli kādēļ mediji, Japānas sabiedrība un ārvalstis, it īpaši Ķīna un Dienvidkoreja, tik asi kritizē šādu politiķu rīcību. Galvenais iemesls ir jau minētā kara noziedznieku iesvētīšana *kami* kārtā, savukārt otrs iemesls izriet no pirmā – politiķu apzināta izvēle aizvainot kaimiņvalstis un tās provocēt uz kādu atbildes rīcību.

Atklātībā laisti dokumenti par Jasukuņi svētnīcu parāda, ka tā brīža Veselības un Labklājības ministrija ļoti aktīvi iesaistījās Japānas karos mirušo, tajā skaitā A klases kara noziedznieku, iesvētīšanā šajā svētnīcā. Valdības un svētnīcas ciešās attiecības būtu jāuzskata

---

¹⁷² Zachmann, Matthias. *Postwar Constitution and Religion*. Handbook of Contemporary Japanese Religions. Leiden: Brill, 2012., 236. lpp

¹⁷³ Wingfield – Hayes, Rupert. *Why Japan's Shinzo Abe went to Yasukuni Shrine*. BBC News, 26th December 2013. <http://www.bbc.com/news/world-asia-25518137> [Skatīts 10.03.2017.]

¹⁷⁴ Agence France-Presse. Japan defence minister prays at controversial Yasukuni war shrine day after historic Pearl Harbor visit. 29th December 2016. <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/12/29/japan-defence-minister-visits-yasukuni-war-shrinethat-honours/> [Skatīts 15.03.2017.]

par konstitūcijas pārkāpumu, it īpaši tādēļ, ka pirms Otrā pasaules kara beigām Jasukuņi svētnīca bija tiešā valsts pakļautībā. Tas pierāda, ka cilvēki, kuri bija iesaistīti šajā procesā, tajā skaitā Jasukuņi priesteri un ministrijas Kara upuru palīdzības sniegšanas birojs (kura darbinieki nereti bija bijušie bruņoto spēku komandieri), vai nu ignorēja, vai nu nebija zinājuši par šo principu.¹⁷⁵

Kara noziegumi sevī iekļauj smagus Ženēvas konvencijas pārkāpumus, kā arī citus nopietnus internacionālo un ne internacionālo konfliktu likumu un normu pārkāpumus, kuri ir norādīti Romas statūtā, kad tie tiek veikti kā plānots liela izmēra uzbrukums. Šie noziegumi ietver:

- slepkavību,
- sakropļošanu, cietsirdīgu izturēšanos vai spīdzināšanu,
- ķīlnieku sagūstīšanu,
- tīšu uzbrukumu novirzīšanu uz civiliedzīvotājiem,
- tīšu uzbrukumu novirzīšanu uz ēkām, kuras ir veltītas reliģijai, izglītībai, mākslai, zinātnei un labdarībai, kā arī kultūrvēstures pieminekļiem un slimnīcām,
- izlaupīšanu,
- izvarošanu, seksuālu paverdzināšanu, piespiedu grūtniecību vai jebkādu citu seksuālu vardarbību,
- jauniešu, kuri ir jaunāki par 15 gadiem, iesaukšanu armijā vai grupās.¹⁷⁶

1946. gadā notikušajā Tokijas tribunālā Japānas Impērijas līderi tika notiesāti par Otrā pasaules kara laikā paveiktiem trīs veida noziegumiem – A klases noziegumiem jeb noziegumiem pret mieru, B klases noziegumiem jeb kara noziegumiem un C klases noziegumiem jeb noziegumiem pret cilvēci.¹⁷⁷ Par A klases noziedzniekiem ir uzskatāmi tie cilvēki, kuri bija atbildīgi par bruņotā konflikta sākšanu vai tā plānošanu.

2014. gadā publicēts raksts Telegrāfā sniedz īsu ieskatu 14 Jasukuņi svētnīcā iesvētīto A klases noziedznieku noziegumos. Hideki Todžō (秀樹途上 Hideki Tojo) bija Ķīnā esošās Kvantung armijas ģenerālis un komandieris, kurš pievienojās karalaika Kabinetam un bija Japānas premjerministrs laika periodā no 1941. gada oktobra līdz 1944. gada jūlijam.

---

¹⁷⁵ The Japan Times. A view toward enshrinement. 10th April 2007.

<http://www.japantimes.co.jp/opinion/2007/04/10/editorials/a-view-toward-enshrinement/#.WRjL5WjvjIU>
[Skatīts 15.03.2017.]

¹⁷⁶ Internatioanl Crimes Database. *War Crimes*.

<http://www.internationalcrimesdatabase.org/crimes/warcrimes#p3> [Skatīts 22.04.2017.]

¹⁷⁷ Ibid.

Viņš ne tikai bija atbildīgs par karadarbību Ķīnā, bet kā premjerministram, viņam bija jāuzņemas tieša atbildība par negaidīto uzbrukumu amerikāņu flotei Perlhaborā.¹⁷⁸

Kendži Doihara (健司土居原 Kenji Doihara) ieņēma svarīgu lomu Manžūrijas okupācijā un vēlāk kļuva par Mančuku¹⁷⁹ valsts informācijas servisu pārvaldītāju. Viņš izmantoja ne tikai militāru spēku, bet arī naidīgu grupējumu kontroli, mudināja uz korupciju un bija atbildīgs par opija tirgu. Un Ivane Macui (岩根松井 Iwane Matsui), kurš 1937. gadā tika aicināts atgriezties no pensijas un iecelts par Šanhajas ekspedīcijas vienības komandieri. Viņš bija atbildīgs par uzbrukumu Nankinai, kas norisinājās 3 dienas. Kad pilsēta kapitulēja 1937. gada 13. decembrī, armija turpināja uzbrukumu, kas paņēma līdz pat 200 000 civiliedzīvotāju dzīvības. Uzbrukumu Nankinai tā brutalitātes dēļ dēvē arī par “Nankinas izvarošanu.”¹⁸⁰

Ir skaidri saprotams, kādēļ valstis, kuras Otrā pasaules kara laikā bija cietušas no Japānas agresijas, tik asi kritizē šāda veida kara noziedznieku kļūšanu par *kami*. Salīdzinot to ar situāciju Eiropā, atliek tikai iedomāties kā reaģētu kaimiņvalstis, Vācijai pasludinot Ādolfu Hitleru par svēto un valsts politiķiem ikgadēji apmeklējot viņa atdusas vietu.

Kara noziedznieku iesvētīšana nav vienīgā iesvētīšana pret kuru ir tikuši vērsti protesti. Tā kā vienlaicīgi tiek iesvētīts ļoti liels mirušo skaits, t.i., tiek uzskatīts, ka ir tikuši iesvētīti visi kritušie karavīri kopš 1853. gada, pastāv ļoti liela iespēja, ka ne visi iesvētītie karavīri ir vēlējušies piederēt jeb tikt ieslēgti šajā svētnīcā. Atsaucoties uz konstitūcijā minētajiem pantiem par brīvību nepiedalīties rituālos un cilvēku, šajā gadījumā mirušu cilvēku, nepamatotu neieslodzīšanu, ir viegli saskatīt, kur slēpjas otra problēma, kas skar cilvēku iesvētīšanu.

Lai gan Jasukuņi svētnīca ir galvenā karā kritušo iesvētīšanas vieta, tā nav vienīgā. 1988. gadā kāda kristiešu atraitne, kuras nelaiķa vīrs bija Pašaizsardzības spēku dalībnieks, protestēja pret sava vīra iesvētīšanu lokālā Gokoku svētnīcā. Iesvētīšanas procesu bija iniciējusi lokālā veterānu sabiedrība, kurai ar loģistikas jautājumiem palīdzēja Pašaizsardzības

---

¹⁷⁸ Ryall, Julian. *Yasukuni Shrine: the 14 'Class A' war criminals honoured by Japan*. 15th August 2014. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/11031805/Yasukuni-Shrine-the-14-Class-A-war-criminals-honoured-by-Japan.html> [Skatīts 22.04.2017.]

¹⁷⁹ Mančuku (滿州国 Manshūkoku) ir 1932. gadā Japānas dibināta konstitucionāla monarhija Ķīnā, Mongolijā, kuras pastāvēšanas mērķis bija Japānas spēku nostiprināšana kontinentā.

¹⁸⁰ Ryall, Julian. *Yasukuni Shrine: the 14 'Class A' war criminals honoured by Japan*. 15th August 2014. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/11031805/Yasukuni-Shrine-the-14-Class-A-war-criminals-honoured-by-Japan.html> [Skatīts 22.04.2017.]

spēku lokālais ofiss. Atraitne pieprasīja iesvētīšanas atcelšanu un viņas izciesto garīgo sāpju atmaksāšanu.¹⁸¹

1968. gadā protestantu mācītājs Cunoda Saburō kļuva par pirmo radnieku, kurš lūdza, lai viņa divi brāļi tiktu “izņemti” no iesvētītajiem Jasukuņi svētnīcā, bet šis lūgums tika noraidīts. Savu rīcību Jasukuņi priesteris Ikeda komentēja kā “karā kritušie ir tikuši iesvētīti saskaņā ar imperatora vēlmēm. Iesvētīšana tika veikta rūpējoties par cietušajām ģimenēm, tādēļ tā nevar tikt atgriezta.” Tātad pēc svētnīcas pielietotās loģikas, iesvētīšana pašos pamatos ir tikusi veikta saskaņā ar ģimenes vēlmēm.¹⁸²

Neapmierinātību ar šādām iesvētīšanas metodēm, ir pauduši ne tikai japāņi, bet arī kādreizējo Japānas koloniju iedzīvotāji, kuri nevēlas tikt asociēti ar Japānu un Jasukuņi svētnīcu. Tomēr arī mūsdienās mirušo iesvētīšana šādās svētnīcās tiek uzskatīta par vienvirziena procesu, kas svētnīcā patur gan koloniju iedzīvotāju, gan citu ticību pārstāvošo japāņu, gan kara noziedznieku garus.

Tā kā *shintō* tikai retos gadījumos iesvēta cilvēkus *kami* statusā, šiem izņēmumiem esot imperatoriem un jau minētajiem karā kritušajiem, var parādīties vēl viena problēma – mirušo plāksnīšu novietošana *bucudanos* un rituālu veikšana, kas ir saistīta ar senču kultu. Tā kā lielākā daļa no kritušo iesvētīšanas ir notikusi Meidži periodā, kad mākslīgi izveidotas valsts *shintō* bija atzīts par valsts reliģiju, tad jautājums par to vai sencis, kurš ir kļuvis par *kami*, vēl joprojām var tikt “pielūgts” ģimenes altārī. Ņemot vērā Demokrātu partijas izteikto ierosinājumu sodīt viena un tā paša cilvēka vairākkārtēju evaņģelizāciju, var secināt, ka pagaidām vēl nav izveidoti noteikumi, kas aizliegtu mirušajam atrasties gan *shintō* svētnīcā, gan budistu altārī.

2.3. SENČU KULTA PRAKSE MŪSDIENĀS

Kā tika minēts šī darba ievadā, statistikas dati par to, kurai reliģijai seko japāņi, un vai viņi vispār seko kādai reliģiskajai domai, ir ļoti pretrunīgi. Lielākā daļa japāņu dzimšanas brīdī tiek reģistrēti ģimenes budistu tempļī – tā ir tradīcija, kas pastāv kopš laikiem, kad budistu tempļi tika izmantoti visu cilvēku dzīves notikumu reģistrēšanai. No tā izriet, ka liela daļa japāņu pēc oficiāliem datiem ir budisti. Dati liecina, ka 2016. gadā 71.4% no japāņu populācijas identificējās kā budisti. Tie paši avoti apgalvo, ka 2016. gadā 83.9% no populācijas ir identificējušies kā *shintō* sekotāji.¹⁸³ Tā kā Japānā ir skaidri novērojams reliģiju

¹⁸¹ Zachmann, Matthias. *Postwar Constitution and Religion. Handbook of Contemporary Japanese Religions*. Leiden: Brill, 2012., 234. lpp

¹⁸² Naoko Shimazu (ed.), Tetsuya Takahashi. *Nationalisms in Japan*. New York: Routledge, 2006., 178. lpp

¹⁸³ *Japan*. ReligionFacts.com. 28 Oct. 2016. www.religionfacts.com/japan [Skatīts 10.01.2017.]

sinkrētisms, tas, ka dati pārsniedz 100% nav pārsteidzoši, bet tajā pašā laikā dati nav uzticami, jo arī tie cilvēki, kuri savu reliģisko piederību atzīmē kā *šintō* ne obligāti piekopj *šintō* rituālus.

Japānas radiopārraižu organizācija (日本舗装協会 Nihon hosō kyōkai) 1983. gadā veica nacionālu aptauju, lai noskaidrotu kuras lietas japāņiem patika visvairāk 「日本人の好きなもの」 (nihonjin no sukina mono), kuras ietvaros tika uzdots jautājums par mīļāko reliģiju 「好きな宗教」 (sukina shūkyō). Lai gan 2007. gadā tika veikta līdzīga aptauja, šoreiz tajā netika iekļauts jautājums par reliģijām. Pirmo vietu ieguva Īstā tīrās zemes budisma (浄土真宗 jōdoshinshū) sekta (14.9%), kura ir Tīrās zemes budisma sektas (浄土 jōdo), kura ieguva otro vietu (8.6%), atzars. Tai sekoja Šingon (8.3%) un Ničiren (8.2%) sektas, katolicisms (6.8%), Soto (6.5%) un Sōka Gakkai (創価学会)¹⁸⁴ (3.6%) sektas, protestantisms (3.5%), un tikai 9. vietā ierindojās tempļu *šintō* organizācija (2.7%).¹⁸⁵

Sagrupējot šos datus pēc galveno sektu piederības, ir iespējams secināt, ka Tīrās zemes budisms iegūst 23.5%, Ničiren iegūst 11.8% un kristietība 10.3% no aptaujāto simpātijām, savukārt apkopojot 20 populārākos atbilžu variantus un iedalot rezultātus 4 galvenajās kategorijās, rezultāti izskatās šādi:

- budismu izvēlas 49.9%,
- kristietību izvēlas 10.3%,
- *šintō* izvēlas 2.7%,
- jaunās reliģijas izvēlas 11.2%.

Jāpiebilst, ka lielākā daļa no jaunajām reliģijām ir saistītas ar budismu un piekopj senču kultu, tādējādi budisms kopumā varētu pat iegūt 60% no balsīm.

No šiem statistikas datiem izriet, ka neskatoties uz to, ka gandrīz 84% no japāņiem identificējas kā *šintō* sekotāji, sabiedrībā valda nelabvēlīga attieksme pret šo reliģiju, kas ir skaidrojama ar valsts *šintō* kultu un Otro pasaules karu ar ko tas tiek spēcīgi asociēts. Attieksme pret budismu ir pozitīva un sliecas sakrist ar piedāvāto skaitā lielo budistu populāciju Japānā. Tomēr nedrīkst aizmirst, ka gadījumos, kad pastāv iespēja izvēlēties ne

---

¹⁸⁴ Sōka Gakkai (創価学会) reliģiska kustība Japānā, kas tika dibināta 1930. gadā un tiek balstīta Ničiren mācībā. 1975. gadā tā dibināja pirmos internacionālos atzarus un šobrīd ir sastopama 192 valstīs.

¹⁸⁵ Nihondžin no sukina šūkjo ranking (NHK čōsa ban) 日本人の好きな宗教ランキング (NHK 調査版)。
http://sougouranking.net/ranking/religion_sukina/ [Skatīts 10.01.2017.]

tikai reliģisko piederību, bet arī atzīmēt sevi kā cilvēku, bez reliģiskās piederības, statistikas dati krasi mainās.

PEW pētījumu centrs¹⁸⁶ ir publicējis datus, kuri parāda japāņu reliģisko piederību, iekļaujot datus par cilvēkiem, kuri nepieder nevienai reliģiskajai grupai, un rezultāti ir šādi. 2010. gadā 57% no Japānas populācijas uzskata, ka viņi nepieder nevienai reliģiskajai grupai, savukārt 36.2% sevi dēvē par budistiem. Pārējās reliģijas nepārsniedz 2% barjeru.¹⁸⁷ Līdzīgi skaitļi ir sastopami arī citos avotos par reliģisko piederību Japānā.

Tātad ir iespējams veikt secinājumus, ka japāņi vienlaikus var sevi pieskaitīt vairākām reliģiskajām grupām, skaita ziņā ļoti atšķiras dati par cilvēkiem, kuri ir reģistrēti kādā reliģiskajā organizācijā un tiem, kas to praktizē vai ir labvēlīgi noskaņoti pret to. Liela daļa Japānas sabiedrības sevi uzskata par neticīgajiem, paužot labāku attieksmi pret budismu. Un pēc valsts *shintō* pastāvēšanas beigām, liela daļa japāņu ir novērsušies no aktīvas *shintō* praktizēšanas.

2.2.1. MŪSDIENU *BUCUDANS* – SENČI KULTS VAI INTERJERA DIZAINS

Cilvēku reliģiskās piederības apzināšanās ir svarīgs aspekts runājot par *bucudanu* izmantošanu mūsdienās. Kā ir ticis norādīts iepriekšējās nodaļās ir pastāvējis laika periods, kad *bucudanu* atrašanās katrā mājā un reģistrācija templī ir bijusi obligāta un noteikta ar imperatora ediktu. Mūsdienās, kad lielākā sabiedrības daļa, pat ja oficiāli ir reģistrēta kādā reliģiskajā organizācijā, nepiekopj reliģiskos rituālus un ir mainījusi domas par hierarhiju un ģimenes struktūru, rodas jautājums par *bucudanu* izmantošanu kā senču kulta rituālu objektu, vai dārgu interjera dizaina elementu, kurš tiek izmantots tikai atsevišķos īpašos gadījumos.

Konkurētspējīgais *bucudanu* tirgus kalpo par inovāciju un atsevišķos gadījumos arī radikālu konceptu izstrādes pamatu, atspoguļojot izmaiņas veidā kādā ģimenes un indivīdi komunicē ar senču gariem. Ražotāji vairs necenšas izpatikt un izpildīt galveno budistu skolu noteiktajām vadlīnijām par altāru stilu un funkcijām, tā vietā tās ražo un reklamē modernus altārus (現代仏壇 *gendai butsudan*), kuri ne tikai atrodas harmonijā ar moderno interjera dizainu, bet arī liek uzsvāru uz indivīda vēlmēm un garīgumu.¹⁸⁸

---

¹⁸⁶ PEW pētījumu centrs ir faktu glabātuve, kas informē cilvēkus par notikumiem, attieksmēm un prognozēm, kas ietekmē ASV un visu pasauli. Viņi nodarbojas ar aptauju veikšanu, demogrāfijas pētniecību, darbu analīzi un citām ar datu vākšanu un analizēšanu saistītām sociālās zinātnes nozarēm.

¹⁸⁷ PEW Research Center. *Global Religious Futures. Japan*.
http://www.globalreligiousfutures.org/countries/japan/religious_demography#/?affiliations_religion_id=0&affiliations_year=2010 [Skatīts 25.04.2017.]

¹⁸⁸ Nelson, John. *Household Altars in Contemporary Japan Rectifying Buddhist "Ancestor Worship" with Home Décor and Consumer Choice*. Japanese Journal of Religious Studies 35(2), (p.305-330). Nazan: Nazan Institute for Religion and Culture. 2008., 305. lpp

Pirms industriālās revolūcijas Japānas populācijas lielākā daļa dzīvoja lielās ģimenēs lauku reģionos. Hierarhijas sistēma, kura tika popularizēta 19. gadsimtā noteica ģimenes attiecības kā arī tās saikni ar senčiem. Ideālā gadījumā katra jaunā paaudze vecā *bucudana* karkasu kremētu ģimenes templī, lai nodrošinātu *bucudanā* esošo garu piesaistīšanos tempļa teritorijai.¹⁸⁹ Tātad vecākie dēli, kuriem būtu jāuzņemas atbildība par ģimenes senčiem iegādātos jaunu *bucudanu*, un arī jaunākie dēli iegādātos *bucudanu*, lai sāktu jaunu ģimenes atzaru ar saviem senčiem.

Lai gan sākotnēji *bucudani* atradās atsevišķās istabās sauktās *bucuma*, mūsdienā samērā ierobežotajās dzīves vietās, cilvēki nespēj atļauties *bucudanam* veltīt veselu istabu, tādēļ tie tiek novietoti ikdienas aktivitāšu pašā sirdī jeb dzīvojamajā istabā.¹⁹⁰ Jauniešiem pamatot dzimtas mājas un dodoties darba meklējumos pilsētās, ģimenes *bucudani* tiek atstāti vecāko paaudžu uzraudzībā tādējādi mainot ģimenes un senču attiecību dinamiku, kas tika apskatīta 1. nodaļā.

Laicīgā pasaule ir mainījusi arī pašu *bucudanu* izskatu un nozīmi. Lai gan to izskats un greznums jau kopš seniem laikiem ir bijis atkarīgs no ģimenes statusa un līdzekļiem, mūsdienās ir novērojama tendence *bucudaniem* kļūt arvien greznākiem, dārgākiem un modernizētākiem. No mājas altāriem, kuri kalpoja par saiknes saglabāšanu ar senčiem un ģimenes templi, tie ir kļuvuši par sava veida luksusa produktu, vairākām kompānijām sacenšoties par klientiem ar cenām, speciāliem piedāvājumiem, moderniem dizainiem, kā arī cenšoties piesaistīt ārzemju klientus. Un lai gan tādas izmaiņas, kā *bucudanu* karkasu izgatavošana no plastmasas, lai padarītu to vieglāku un vieglāk pārvietojamu, vai arī to dizainu padarīšana par labāk iederīgiem modernā dzīvoklī nevis veclaicīgā bucumā ir apsveicamas, ir daudzas citas izmaiņas, kuras ir tikušas veiktas tikai un vienīgi pircēju pievilināšanai.

Kameru attīstība nozīmēja attēlu ievietošanu *bucudanos* kopā ar *ihai* un daudzi cilvēki vēl dzīves laikā izvēlējās uzņemt fotogrāfiju tērpiem melnās drānās, lai to pēc tam varētu ievietot altārī. Attīstoties tehnoloģijām ir parādījušies arī video *bucudani* – altāri, kuri ir aprīkoti ar video atskaņotāju un ekrānu, kurš atskaņo nelaiķu dzīves momentus. Savukārt 1988. gadā laikrakstos parādījās ziņas par jauniem *bucudaniem*, kuri bija ļoti kompakti un viegli pārvietojami, ar durvīm, kuras var attaisīt izmantojot tālvadības pulti, automātiski iededzināmu elektrisko sveci un vīraku, kā arī atskaņotāju, kurš atskaņoja ierakstītas budistu lūgšanas.¹⁹¹

---

¹⁸⁹ Jeremy, Michael, Robinson, M. E. *The Butsudana and the Festival of Obon. Ceremony and Symbolism in the Japanese Home*. Manchester: Manchester University Press, 1989., 61. lpp

¹⁹⁰ Ibid., 60. lpp

¹⁹¹ Reader, Ian. *Religion in Contemporary Japan*. University of Hawaii Press: Honolulu, 1991., 92. lpp

Bucudani ir un iespējams vienmēr ir bijuši dārgākās mēbeles. 1987. gadā pilnībā nokomplektēta *bucudana* cena varēja būt no 3444 euro līdz 13 626 euro. Visdārgākā *bucudana* daļa bija tā karkass, kas maksāja 2891 – 12 289 euro, tātad karkasa cena bija vismaz 80% no visa *bucudana* cenas.^{192;193}

Mūsdienās *bucudana* karkasa cena, atkarībā no tā vai ir nolemts pirkt ekonomisko vai krāšņo versiju, var svārstīties no 82 eiro¹⁹⁴ līdz pat 18 236 eiro^{195;196} Akadzavachoyo (Akazawachoyo) kompānijas piedāvātais dārgākais *bucudans* maksā 50 871 eiro, tas ir darināts tradicionālajā stilā un ir apzeltīts.¹⁹⁷ Lielas preču sortiments, kas sevī ietver gan prastus plastmasas *bucudanus*, kas savā izskatā vairāk atgādina kompakto skapīti, kā arī lielus, greznus un izsmalcinātus *bucudanus*, kuri izmēra ziņā var tikt salīdzināti ar sekciju, garantē katra budisma praktizētājam iespēju iegādāties altāri savai ģimenei. Tādēļ ir iespējams apgalvot, ka pārsvarā *bucudani* joprojām saglabā savu lomu budismā un senču kultā, pielāgojoties tā īpašnieka iespējām un vajadzībām (skatīt 15. – 17. attēlu pielikumā).

Tomēr ir arī tādas kompānijas, kuras attālinoties no senču kulta formulē citus *bucudana* pielietojumus un nozīmi. Kā piemēram, Yagiken kooperācija¹⁹⁸ 2005. gadā atvēra *bucudanu* veikalu un galeriju Manhetenā. Kompānijas mārketinga direktors Ueda Jošitaka (上田義孝 Ueda Yoshitaka) skaidro, ka kompānija ir vēlējusies pārliecināt, ka *kujō* ir vispārpieņemta ticība, un atvēlot tam pietiekami ilgu laiku, noskaidrot vai Ņujorkieši atsauksies šai iniciatīvajai idejai. Apzinoties, ka pilsētnieku uzmanību pievērsīs pēkšņi atvēries piemiņas altāru veikals, daļa no tā telpām tika atvēlēta mākslas galerijai.¹⁹⁹

Kujō (供養 *kuyō*) ir mirušajiem veltīta piemiņas ceremonija, kuras koncepts 2001. gadā nonāca prožektoru gaismā. Tas ir kopīgs visām budistu sektām un kā jēdziens tas tiek plaši pielietots japāņu sabiedrībā, jo praktiski gandrīz jebkas, kas ir zaudējis savu dzīvības

---

¹⁹² Jeremy, Michael, Robinson, M. E. Ceremony and Symbolism in the Japanese Home. The Butsudan and the Festival of Obon. Manchester University Press: Manchester, 1989., 62. lpp

¹⁹³ Naudas maiņas vērtība ir ņemta pēc tās vērtības 1987. gada 31. decembrī.

¹⁹⁴ *Ekonomisks bucudans*. Sōka Gakkai Lielbritānijas atzars.

<http://www.sgi-uk.org/shop/shop/accessories/butsudan-japanese-white> [Skatīts 15.04.2017.]

¹⁹⁵ *Lietots apzeltīts bucudans ar automatizētām durvīm*. Nakyama Butsudan.

<https://www.nakayamabutsudans.com/collections/4-000-up-butsudans/products/6234-ebony-butsudan-with-automatic-doors> [Skatīts 15.04.2017.]

¹⁹⁶ Naudas maiņas vērtība ir ņemta pēc 2017. gada 15. maija datiem.

¹⁹⁷ *Fenix*. Akazawachoyo. <http://www.butsudan-sgi.com/category/select/cid/492/pid/11176> [Skatīts 15.04.2017.]

¹⁹⁸ Yagiken kooperācija (八木研株式会社 Yagi ken kabushikigaisha) ir viena no inovatīvākajām moderno *bucudanu* ražotājām un tirgotājām, ar vairāk nekā 150 dažādu altāru asortimentu un 54 ķēdes veikaliem Japānā.

¹⁹⁹ Nelson, John. *Household Altars in Contemporary Japan Rectifying Buddhist "Ancestor Worship" with Home Décor and Consumer Choice*. *Japanese Journal of Religious Studies* 35(2), (p.305-330). Nazan: Nazan Institute for Religion and Culture. 2008., 325. lpp

esenci, var tikt iemūžināts un godināts. To var attiecināt gan uz mirušiem zīdaiņiem, gan uz lēllēm vai adatā, zivīm vai mājdzīvniekiem, nocirstiem kokiem, u.t.t.²⁰⁰

Jagiken kooperācija uzskata, ka *kujō* koncepts ir universāls un to saprast un izjust var ne tikai japāņi, bet arī ārzemnieki. Tā ir atvadīšanās ceremonija no kāda vai no kaut kā, kas ir izpildījis savu darbu, vai sasniedzis savas dzīves beigas, tādēļ sajūtas un atmosfēra, kas nāk līdz ar šīm domām, ir saprotama visiem.

Vēl viena mārketinga stratēģija, kuru izmanto šī kompānija ir izvairīšanās no vārda *bucudans* lietošanas. Savā ikgadējā katalogā un reklāmās viņi turpina izmantot frāzi “modernie *bucudani*”, tomēr pašā kataloga iekšienē uzsvars tiek likts uz komunicēšanu ar senču gariem, izmantojot skaistu mēbeli, kura pēc izskata nemaz neatgādina standarta *bucudanu*.²⁰¹ Kompānijas mērķis ir reklamēt *kujō* un altārus, kā mēbeles bez skaidras reliģiskās piederības, lai piesaistītu pēc iespējas vairāk klientu.

Šajā brīdī, darba autore vēlas atgādināt, ka *bucudana* nosaukuma nozīme ir “Budā platforma” nevis bieži izmantotais “senču altāris”. Lai gan tas tiek izmantots rituālu veikšanai, kas ir saistīti ar senču kultu, tā pamatfunkcija ir būt vietai katrā mājās, kurā var mājot Buda.

Darba autorei Jagiken kompānijas pieeja *bucudanu* pārdošanā un tirdzniecībā liekas interesanta, bet tajā pašā laikā ļoti savāda. Japānā *bucudana* funkcijas ir pazīstamas visiem, tādēļ pat nesaucot to vārdā ir skaidrs, kurai reliģiskajai organizācijai tas pieder, un parastās situācijās par šāda veida mēbeli varētu interesēties tikai kādas budistu sekta pārstāvis. Vēl vairāk, rodas iespaids, ka kompānija cenšas *bucudanus* maskēt, lai varētu tos pārdot kā parastas mēbeles (skatīt 18. un 19. attēlu pielikumā)

Atbildot uz jautājumu vai mūsdienu *bucudani* ir vairāk saistīti ar senču kultu vai parastu interjera dizaina elementu, ir jāsecina, ka lielākoties *bucudani* joprojām kalpo budisma sektu un senču kulta vajadzībām. To cenas un dizaini variē, bet tikai retos izņēmuma gadījumos, kā Jagiken kooperācijas gadījumā, laicīgās sfēras ietekme – kapitālisms un internacionālisms – aizēno *bucudana* patieso nozīmi.

2.2.2. ĢIMENES DINAMIKAS IZMAIŅAS

Šī darba pirmajā daļā tika runāts par senču kulta struktūru, kas savā būtībā ir patriarhāla un hierarhiska, balstoties konfuciānisma tradīcijās. Tā ne tikai nosaka to cik ilgu laiku mirušie senči pavada katrā pēcnāves stadijā, bet arī nosaka kuri dzimtas locekļi tiks iekļauti konkrētajā senču altārī, tādējādi liekot dzīvajiem izpildīt vairākas prasības, kas ir

---

²⁰⁰ Ibid. 319. lpp

²⁰¹ Ibid. 319. – 320. lpp

saistītas ar dzimtas turpināšanu. Dažas no šīm prasībām ir rūpes par vecāko dzīvo paaudzi, veiksmīgas laulības un pēcnācēju radīšana, ka arī korekta rituālu izpilde.

Šajā nodaļā tiks apskatīts kā mūsdienu laicīgās sfēras – ekonomika un politika – ir ietekmējusi senču kultu, īpašu uzmanību pievēršot zemās dzimstības koeficientam, kā arī veco cilvēku un *bucudanu* attiecībām.

2.2.2.1. SENČU KULTS UN ZEMĀS DZIMSTĪBAS KOEFICIENTS

Senču kulta galvenā nozīme ir attiecību saglabāšana starp vecākajām un jau aizgājušajām paaudzēm un jaunākajām paaudzēm. Tādēļ ir skaidri saprotams, kādēļ zemā dzimstība Japānā var radīt un rada problēmas senču kulta turpināšanā – bez jaunākās paaudzes nevar pastāvēt arī senču kults.

Balstoties uz iepriekš izsecināto – vairāk nekā 50% no Japānas iedzīvotājiem atbalsta kādu no budisma sektām un aptuveni 30% no visas populācijas ir praktizējoši budisti. Tā kā senču kults ir ļoti svarīga budisma sastāvdaļa un to ir pārņēmis liels skaits jauno reliģiju, būtu pašsaprotami, ja notiktu centieni turpināt senču kulta tradīciju. Tomēr zemā dzimstība liecina par pretrunām, kuras rodas starp senču kulta praktizēšanu un sociālekonomiskajiem apstākļiem valstī.

Pēc Pasaules bankas datiem dzimstības koeficients Japānā pēdējā dekādē ir piedzīvojis zināmu kāpumu no 1.26 2005. gadā līdz 1.46 2015. gadā. Lai gan kāpums ir mazs, tas tomēr ir ievērojams, jo kopš 1973. gada, kad dzimstības koeficients bija 2.14, tas ir turpinājis kristies ar nelieliem izņēmumiem līdz pat 2005. gadam.²⁰² PEW pētījumu centrs piedāvā datus, kas dzimstības koeficientu iedala pēc reliģiskās piederības - attiecīgi 1.4 visām reliģijām, 1.3 budismam un 1.5 nereliģiozajiem cilvēkiem.²⁰³ Dati neliecina par īpašām izmaiņām dzimstības koeficientos skatoties no reliģijas viedokļa, tomēr ir interesanti noskaidrot, ko par senču kulta un dzimstības līmeņa sakarībām ir teikuši citi pētnieki, kā arī mēģināt izskaidrot, kādēļ laikā, kad cilvēki ir izglītoti par veidiem kā plānot ģimenes pieaugumu, daudzi cilvēki izvēlas neturpināt savu dzimtu.

Lī Mallrojs ir teicis:

“Ir skaidri redzams, ka ir kāds neatvairāms spēks, kas spiež uz reprodukciju, spēks, kas ir pārāks par pārāpdzīvotības efektiem un nožēlojamu masu nabadzības līmeni. Šis spēks ir nepieciešamība radīt pienācīgu vīriešu kārtas mantinieku, lai kaut viens no viņiem spētu izturēt slimības, nelaimes gadījumus, karus, sērgas vai badu, lai

²⁰² The World Bank. Fertility Rate, total (births per woman). <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=JP> [Skatīts 25.04.2017.]

²⁰³ PEW Research Center. *Global Religious Futures. Japan*. http://www.globalreligiousfutures.org/countries/japan/religious_demography#/?affiliations_religion_id=0&affiliations_year=2010 [Skatīts 25.04.2017.]

turpinātu nest ģimenes vārdu un veiktu pienākumus, kurus no viņa pieprasa senču kults – valsts universālā reliģija.”²⁰⁴

Lai gan viņš to ir teicis par 19. gadsimta Ķīnas sabiedrību, kā ir minējis Penrouzs (Ernest Francis Penrose) šis izteiciens var tikt attiecināts arī uz Japānas sabiedrību tajā laika periodā, jo abās valstīs ir sastopams spēcīgs senču kults un tās tika uzskatītas par valstīm ar samērā lielu dzimstības koeficientu. Savā esejā par to kā senču kults ietekmē bērnu skaitu ģimenē, Penrouzs atspēko visus argumentus, kuri varētu tikt lietoti, lai pamatotu kādēļ senču kults varētu paaugstināt dzimstību. Viņš runā par kontracepcijas trūkumu, abortiem, infanticīdu un vīriešu skaitlisko vairākumu, kā iemesliem kādēļ senču kulta pastāvēšana nevar tikt uzskatīta par iemeslu augstam dzimstības līmenim.

Lai apgalvotu, ka senču kults ir atbildīgs par augstu dzimstības līmeni ir jāpieņem, ka Ķīnā vai Japānā nepastāv kontracepcija un visi bērni, kas ir ieņemti, ir iznēsāti un izdzīvojuši dzemdībās. Tāpat ir jāizdara pieņēmums, ka šīs sabiedrības nav pazīstamas ar vai nenodarbojas ar abortiem un infanticīdu, lai gan ir zināms, ka abas sabiedrības ir pazīstamas ar tiem. Tāpat ir jāpieņem, ka senču kulta iespaidā lielāks uzsvars tiek likts uz vīriešu kārtas pēctečiem, kā rezultātā laikiem ejot rastos acīmredzams vīriešu skaita pieaugums un sieviešu skaita sarukums, kas nozīmētu, ka dzimstības līmenis samazinātos, jo pietrūktu sievietes, kuras var iznēsāt bērnus.²⁰⁵

Ņemot vērā, ka šie pretargumenti tika izteikti laikā, kad precīzi statistikas dati vēl nebija pieejami, darba autore vēlas pārbaudīt to patiesumu, t.i., par argumentu ņemot, ka senču kultam vajadzētu veicināt dzimstības koeficienta palielināšanos, lai nodrošinātu nākamās paaudzes, kuras turpinātu dzimtu, darba autore ņems mainīgos lielumus – kontracepcijas izmantošanu, abortu un infanticīdu veikšanu, kā arī sieviešu un vīriešu proporcionālo skaitu modernajā Japānā, un novērtēs vai šie argumenti var tikt izmantoti runājot par mūsdienu Japānu, kuras dzimstības koeficients ir ļoti zems.

Ap 2000. gadu 57% japāņu sieviešu izmantoja kāda veida kontracepcijas metodes.²⁰⁶ Lai gan šis rādītājs ir ievērojami zemāks nekā citās attīstītajās valstīs, tas tomēr parāda, ka vairāk nekā puse no seksuāli aktīvajām sievietēm ir informētas un izmanto kontracepcijas metodes. Aborti Japānā ir bijuši legāli kopš 1949. gada un 2007. gadā tika veiktas aptuveni 256 000 procedūras, kas nozīmē, ka gandrīz 10 no 1000 sievietēm vecumā no 15 līdz 49

---

²⁰⁴ Penrose, Ernest Francis. *The Increase of Population. Population Theories and Their Application: With Special Reference to Japan*. Food Research Institution, California: Stanford University Press, 1934., 111. lpp

²⁰⁵ Ibid., 111. – 114. lpp

²⁰⁶ United Nations. *The World's Women, 2000: Trends and Statistics. Women and Men in Families*. United Nations: New York, 2000., 32. lpp

gadiem ir veikusi abortu.²⁰⁷ Arī infanticīds un bērnu slepkavības, kuras veic vecāki, ir aktuāli jautājumi mūsdienu Japānā, īpaši ņemot vērā mātes – bērna slepkavības – pašnāvības (母子自殺 boshi jisatsu) biežumu. Savukārt runājot par vīriešu un sieviešu proporcionālo skaitu, pēdējie dati liecina, ka sieviešu proporcionālais pārkums lēnām aug katru gadu, 2016. gadā sasniedzot 51.36% no vispārējās Japānas populācijas.²⁰⁸

Līdz ar to ir jāsecina, ka senču kults, lai gan svarīgs cilvēku emocionālajā un garīgajā pasaulē, tomēr netiek pilnībā pārņemts un ievērots laicīgajā sfērā. Salīdzinot Penrouza aprakstītās Japānas un mūsdienu Japānas situācijas ir skaidrs, ka senču kulta pastāvēšana nevar tikt uzskatīta par svarīgu iemeslu bērnu dzimstības paaugstināšanās vai pazemināšanās procesos. Kontracepcija, aborti un infanticīds ir pastāvējis kā 19. gadsimta Japānā, tā mūsdienās, neskatoties uz krasajām izmaiņām bērnu skaitam valstī.

Kā norāda Mērija Vaita galvenais iemesls kādēļ ir mainījusies ģimeņu dinamika ir ekonomiskais un sociālais spiediens, kuru izjūt jaunās ģimenes, it sevišķi sievietes un mātes. Meidži periodā uzspiestais patriarhālais ģimenes modelis, paredzēja sievietēm izpildīt “labās sievietes lomu”, t.i., *ryōsai kenbo* (良妻賢母 ryōsai kenbo), kas tulkojumā nozīmē “laba sieva, gudra māte”.²⁰⁹ Tas nozīmē, ka sievietes loma tika definēta saistībā ar viņas vīru un bērnu, viņas pienākumam esot rūpēties par ģimeni paliekot mājās. Mainoties ekonomiskajiem apstākļiem 20. gadsimta sākumā un pēc Otrā pasaules kara arvien vairāk sievietes sāka iesaistīties darba tirgū, gan no pašu gribas, gan piespiedu kārtā. Kā rezultātā lēnām sāka celties pirmo laulību vecums un vecums, kurā tiek piedzemdēts pirmais bērns.

Nakano²¹⁰ veiktajā pētījumā, kurā viņa 3 gadu periodā intervēja 30 Tokijā dzīvojošas vidusskolu vai augstskolu absolvējušas sievietes, no kurām strādāja patstāvīgās darba vietās, dažas bija pašnodarbināto statusā, bet viena bija bezdarbiece.²¹¹ Pētījuma rezultāti liecināja, ka lielākā daļa no gados jaunajām sievietēm, t.i., vecuma grupā no 25. – 35. gadiem, vēlējās bērnus un ģimeni, savukārt sievietes, kuras bija sasniegušas 40. gadus, vairs nejutās spējīgas dibināt ģimeni, jo viņu vērtība laulību tirgū bija ļoti zema, salīdzinot ar jaunākām sievietēm. Lielākā daļa no intervētajām sievietēm pauda vēlmi pēc ģimenes, it sevišķi pēc bērniem, bet

---

²⁰⁷ Johnson, Robert. *Historical Abortion Statistics*, Japan. <http://www.johnstonsarchive.net/policy/abortion/ab-japan.html> [Skatīts 15.04.2017.]

²⁰⁸ Trading Economics. Japan - Population, female. <http://www.tradingeconomics.com/japan/population-female-percent-of-total-wb-data.html> [Skatīts 15.04.2017.]

²⁰⁹ Bestor, Victoria Lyon (ed.), Bestor, Theodore C. (ed.), White, Merry. *Change and Diversity in the Japanese Family*. *Routledge Handbook of Japanese Culture and Society*. London: Routledge, 2011., 132. lpp

²¹⁰ Lijne Nakano (Nakano Lynne) ir antropoloģe, kura ir veikusi vairākus lauka pētījumus saistītus ar vientuļajām sievietēm un laulībām Japānā un Honkongā, kā arī dažādām sociālām identitātēm šajās valstīs.

²¹¹ Nakano Lynne Y. *Single Women in Marriage and Employment Markets in Japan*. *Capturing Contemporary Japan – Differentiation and Uncertainty*. Honolulu: Hawaii University Press, 2014., 167. lpp

juta, ka laulības un rūpes par bērniem, kā arī par viņu pašu un viņu vīru vecākiem, neļautu viņām izveidot vai turpināt savu karjeru.

Tāpat Nakano norāda, ka sabiedrībā valda ļoti negatīvi uzskati par sievietēm, kuras nevēlas precēties un dzemdēt bērnus. Viņas tiek dēvētas gan par vientuļajiem parazītiem (ラサイトシングル parasaito shinguru), gan par suņiem zaudētājiem (負け犬 make inu), savukārt sievietes, kuras ir agresīvākas vīru meklējumos tiek sauktas par sievietēm gaļēdājām (肉食系男子 niku shoku kei danshi) un viņu aktivitātes ironiski tiek pielīdzinātas darba meklēšanas aktivitātēm lietojot terminu *konkacu* (婚活 konkatsu) jeb tā pilno versiju *kekkon kacudō* (結婚活動 kekkon katsudō), kas sastāv no hieroglifiem, kas nozīmē laulības un darbība. Darba meklēšanas procesu sauc par *šūšoku kacudō* (就職活動 shūshoku katsudō).

Ir iespējams secināt, ka lai gan senču kulta pastāvēšanai ir nepieciešams gādāt mantiniekus, kuri turpinās tradīciju un rūpēsies par aizgājušajiem, nav iespējams noteikt skaidras sakarības starp senču kulta pastāvēšanas ietekmi uz dzimšanas koeficientu, jo to vairāk ietekmē sociālekonomiskie procesi. Japānā, līdzīgi kā lielākajā daļā attīstīto valstu, dzimstības koeficients pēdējo 100 gadu laikā ir krities, tādēļ modernajai Japānai raksturīgais mazais bērnu skaits vairāk ir uzskatāms par modernu fenomenu nevis striktu un tieši vērstu procesu pret senču kultu.

2.2.2.2. VECIE CILVĒKI UN SENČU KULTS

Japāna šobrīd piedzīvo *šōšikōreika* (少子高齢化 shōshikōreika) jeb zemas dzimstības un populācijas novecošanās fenomenu, kas ietekmē ne tikai sociālekonomisko vidi, bet arī reliģisko gaisotni. Pirmo reizi Japāna tika iekļauta novecojošo sabiedrību sarakstā, kad 1970. gadā, kad cilvēku skaits, kuri bija 65 gadus veci un vecāki sasniedza 7% no populācijas. 2005. gadā veco cilvēku skaits Japānā sasniedza jau 20.1% jeb 25.7 miljonus.²¹² 2016. gadā tas bija palielinājies līdz 30.2% jeb 37.8 miljoniem iedzīvotāju.²¹³

Pievēršoties Japānas budistiem, kuri ir galvenie senču kulta praktizētāji, ir jānorāda, ka procentuāli lielākā budisma piekritēju daļa ir vecuma grupā no 60 līdz 74 gadiem, t.i. 25.2% no visiem budistiem. Nākamās lielākās budistu grupa ir vecumā no 45 līdz 59 gadiem,

²¹² Bestor, Victoria Lyon (ed.), Bestor, Theodore C. (ed.), Thang Leng Leng. *Aging and Social Welfare in Japan. Routledge Handbook of Japanese Culture and Society*. London: Routledge, 2011., 177. lpp

²¹³ Population Pyramid. Japan 2016. <https://www.populationpyramid.net/japan/2016/> [Skatīts 25.04.2017.]

sastādot 18.4% un cilvēki no 75 gadu vecuma – 17.2% no visiem budistiem. Budisma piekritēju vidējais vecums ir 55 gadi.²¹⁴

Šajā nodaļā tiks apskatītas pretrunas senču kulta pastāvēšanā un sabiedrības attieksmē pret veciem cilvēkiem, minot piemērus gan no pagātnes, gan mūsdienām, un jautājumi par vecāko paaudžu attieksmi pret pašu senču kultu. Nodaļas beigās tiks prognozēta senču kulta turpmākā attīstība, pēc tuvojošās paaudžu maiņas.

Viena no galvenajām pretrunām, kas parādās runājot par senču kultu un veciem cilvēkiem ir tradīcija, kas pastāvēja senajā Japānā – veco ļaužu, it īpaši sievietu pamešana likteņa varā, lai jaunākajām paaudzēm nebūtu jātērē līdzekļi rūpējoties par vecāko paaudzi, kas vairs nespēj veikt mājas darbus. *Obasutejama* (姨捨山 *oba sute yama*), kas burtiskā tulkojumā nozīmē “vecmammu pamešana kalnos”. Darba autore vēlas norādīt, ka pastāvot uzskatam, ka *kami* un senču gari uzturas kalnos, kā arī agrāko kapavieta izbūve kalnos sasaucas ar tradīciju atstāt savus gados vecos radniekus kalnos, vietās kur jau mīt to senči un *kami*.

Ir jānorāda, ka *obasuteyama* nav uzskatāma par vēsturisku notikumu pierakstu, lai gan selektīva nolaidība rūpēs par veciem cilvēkiem un viņu pamešana ir tikusi dokumentēta antropoloģiskos pētījumos visā pasaulē. *Obasuteyama* iespējams ir radusies apkopojot reģionālas tradīcijas paaudžu nošķiršanā vai arī no ticības kalnos mītošajiem gariem, bet pati *obasuteyama* nav uzskatāma par aktīvi praktizētu darbību Japānā, kuru varētu apstiprināt vēsturiski fakti. Tāpat tā nesaskan ar dzimumu lomām un mirstīgumu, kas ir ticis pierakstīts senajā Japānā.²¹⁵

Vispieņemamākais *obasuteyamas* parādības skaidrojums ir bada un sērgu laikā piedzīvotais izmisums, kas ir licis jaunākajām paaudzēm un ģimenes galvai rīkoties tā, lai izdzīvot spētu jaunākie un spēcīgākie, nolemjot vecāko paaudzi daudz skarbākam liktenim. Leģendas par gariem, kas uzturas dzīvo pasaulē un meklē atreibību nav retums un ir viens no iemesliem, kāpēc tiek dzīvie veic rituālus senču pielabināšanai un nomierināšanai, un kādēļ rituāli tiek noturēti arī nedzīvām būtnēm.

Pat pieņemot, ka šāda veida prakse būtu bijusi izplatīta nevis tikai parādītos atsevišķos stāstos, ir jāatzīst, ka mūsdienu attīstītajās valstīs šāda veida parādībai nevajadzētu pastāvēt. Kad 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā sāka parādīties valsts apmaksātas institūcijas, kuras palīdzēja veco ļaužu kopšanā, sabiedrība pauda savu sašutumu apgalvojot,

---

²¹⁴ PEW Research Center. *Global Religious Futures. Japan*. http://www.globalreligiousfutures.org/countries/japan/religious_demography#/?affiliations_religion_id=0&affiliations_year=2010 [Skatīts 25.04.2017.]

²¹⁵ Danely, Jason. *Ageing and Loss: Mourning and Maturity in Contemporary Japan*. London: Rutgers University Press, 2014., 11. lpp

ka vecāku un vecvecāku ievietošana šādās vietās būtu tas pats, kas *obasuteyama*. Tomēr gados pēc Otrā pasaules kara, demogrāfiskās un sociālkulturālās pārmaiņas šāda veida institūcijas ir padarījušas par pieņemamu izvēli.²¹⁶

Ideālais veco ļaužu dzīves modelis būtu kopā dzīvošana. Tradicionālajā japāņu dzīves posmā konceptā pensionēšanās gadi būtu laiks, kad vecākais dēls uzņemtos atbildību par saviem vecākiem un viņu dzīves pēdējiem gadiem. Šie gadi būtu paredzēti ģimenei ziedotā laika un darba augļu ievākšanai.²¹⁷ Šī tradīcija ne tikai iekļaujas konfuciānisma ideālās ģimenes modelī, bet arī atbilst senču kulta modelim, kas paredz paaudžu nomaīņu gan pirms, gan pēc nāves gados.

Tomēr, kā jau ir ticis minēts iepriekš, Japānai ienākot modernajā pasaulē no tika strauja jauno paaudžu pārcelšanās uz pilsētām, atstājot vecākās paaudzes lauku mājās. Pilsētu dzīvokļu un māju šauruma dēļ, vecākiem novecojot, ne vienmēr pastāv iespēja viņus pieņemt savā dzīves telpā un ne vienmēr viņi ir gatavi šķirties no saviem lauku īpašumiem. Situāciju pasliktina iespējamība, ka vecākā paaudze piedzīvos kādu slimību, kas aprūpi padarīs neizbēgamu un liks viņiem ievākties vai nu kopā ar viņu bērniem, vai nu griezties kādā institūcijā. Jaunākās paaudzes nevēlēšanās vai nevarēšana uzņemties pilnas rūpes par saviem vecākiem, kopā ar vecāku un vecvecāku bailēm no pamestības, tad arī rada laikmetīgās sfēras iejaukšanos senču kulta praksē.

Pēdējā gadsimta laikā Japānā ir stājušies spēkā vairāki likumi, kuri nosaka kāda palīdzība ir pieejama pensionāriem. Spēkā ir stājušās arī pensiju sistēmas, kuras rūpes par vecāko paaudzi izņem no to pēcnācēju rokām, liekot atbildību uzņemties visai strādājošajai sabiedrībai. 1874. gadā tika izdots akts par Palīdzība sniegšanu nabagajiem un 1929. gadā tika izdots likums par Nabago dzīves atvieglošanu, kas kalpoja par pamatu 1946. gadā izveidotajai publiskās palīdzības sistēmai. 1947. gadā tika izdots likums par Cilvēku ar psihiskiem traucējumiem apgādi, savukārt 1963. gadā stājās spēkā likums par Vecajiem cilvēkiem.²¹⁸

Lai gan tas atvieglo indivīdu dzīvi, pastāv iespēja, ka šāda veida pasākumi, var saspīlēt attiecības starp vecākiem, kuri ir pensionēšanās vecumā un nedzīvo kopā ar saviem bērniem, radot vēl lielāku atsvešinātības sajūtu.

Allens Danelijs savā disertācijā ir pētījis kā reliģisko rituālu piekopšana ietekmē vecos cilvēkus, un viņa secinājums ir šāds:

---

²¹⁶ Bestor, Victoria Lyon (ed.), Bestor, Theodore C. (ed.), Thang Leng Leng. *Aging and Social Welfare in Japan. Routledge Handbook of Japanese Culture and Society*. London: Routledge, 2011., 177. lpp

²¹⁷ Lebra Sugiyama Takie (ed.), Bethel, Diana Lynn. *Life on Obasuteyama, or, Inside a Japanese Institution for the Elderly. Japanese Social Organization*. University of Honolulu: Hawaii Press, 1992., 110. lpp

²¹⁸ Bestor, Victoria Lyon (ed.), Bestor, Theodore C. (ed.), Thang Leng Leng. *Aging and Social Welfare in Japan. Routledge Handbook of Japanese Culture and Society*. London: Routledge, 2011., 177. lpp

“Mīrušo atcere vecāka gadagājuma cilvēkiem ir svarīga, jo tā nodrošina ar kulturāli svarīgu veidu, kā cīnīties ar bailēm no pamestības. Šīs bailes ir saistītas ne tikai ar psiholoģisko, somatisko un sociālo pieredzi, kas nāk ar vecumu, bet arī ar zaudējuma sajūtu, kas nav nošķirama no atmiņām par savu jaunību.”²¹⁹

Vecie cilvēki, kuri procentuāli vairāk seko budismam un tā tradīcijām jūt ciešāku saikni ar senču kultu un kļūstot arvien vecākiem sliecas vairāk pievērsties rituālu izpildei. Šāds fenomens gan nav novērojams tikai Japānā, arī citās kultūrās veco ļaužu pastiprināta pievēršanās reliģijām nav pārsteidzošs, tomēr interesants ir fakts, ka cilvēki, kuri drīz paši iekļūs senču kārtā, pieķeras pašiem senčiem.

Jāpiemin, ka šajā kontekstā nedrīkst aizmirst arī *bucudanu* atrašanās vietu. Tradicionāli senču kulta ietvaros, atbildība par rituālu veikšanu pārietu bērnu rokās, vecākiem vēl esot dzīviem, bet jau pensionēšanās vecumā, kas nav jāsaprot ar mūsdienu pensionēšanās vecumu Japānā, kas ir 65 gadu vecums, bet gan ar vecumu, kad seniori jūta, ka ir pienācis laiks ģimenes vadīšanu nodot bērnu rokās. Tā kā *bucudans* parasti atrastos vecāku mājās, tad gadījumos, kad vecākais dēls būtu pārcēlies uz pilsētu, pastāv liela iespējamība, ka par *bucudanu* un rituāliem ap to atbildība būtu jāuzņemas vecajam pārim līdz pat viņu nāvei.

Veco ļaužu pieķeršanās senču kultam un tā solījumiem par atcerēšanos un apgādi, var likties pārspīlēti, tomēr Japāna ir otrā vietā pēc veco cilvēku pašnāvību skaita. Pirmo vietu ieņem Dienvidkorejas Republika. Veco ļaužu pašnāvības ir bijis aktuāls jautājums jau vairākas desmitgades, it sevišķi Japānā norisinoties straujam populācijas novecošanās procesam. Viņu pašnāvības vēstulēs bieži tiek minētas arvien augošās veselības problēmas, kā arī sociālā izolācija, īpaši jaunākajām paaudzēm izvācoties no ģimenes mājām un pārceļoties uz dzīvi pilsētās, atstājot vecākos radniekus vienus pašus.²²⁰ 2013. gadā cilvēki vecumā no 60 līdz 69 gadiem bija pirmajā vietā pēc pašnāvību skaita, savukārt cilvēki vecumā no 70 līdz 79 gadiem un tie virs 80 gadu vecuma ieņēma otro vietu.²²¹

Ir iespējams secināt, ka Japānā vienlaicīgi notiek divi pretēji procesi – jaunāko paaudžu brīvprātīga attālināšanās no ģimenes un vecāko paaudžu piespiedu izolēšana -, kuru rezultātā tiek izjaukta ģimenes harmonija un vecie cilvēki arvien vairāk pieķeras senču kultam, ar cerībām, ka kļūstot par senčiem, viņu bērni rūpēsies par viņu gariem. Tie, kuri jūtās izolēti un nespēj rast mierinājumu senču kultā, var izdarīt izvēli par pašnāvību, tādējādi izvairoties no savu bērnu apgrūtināšanas.

---

²¹⁹ Danely, Jason. *Departure and return: Abandonment, Memorial and Aging in Japan*. US San Diego Electronic Theses and Dissertations. 2008. 19. lpp <http://escholarship.org/uc/item/1dv4s2nb#page-19> [Skatīts 18.04.2017.]

²²⁰ Russell, R., Metraux, D., Tohen, M. *Cultural influences on suicide in Japan*. *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 2017; 71: 4. lpp

²²¹ *Ibid.*, 5. lpp

2.4. NĀKOTNES PROGNOZES

Lai prognozētu, kas senču kultu sagaida nākotnē, darba autore vēlas apkopot un analizēt jau iegūto informāciju par senču kulta problēmām saskaroties ar mūsdienu laicīgo sfēru.

Sākumā ir jāpievēršas Meidži periodā pastāvējušajam valsts šintō kultam un tā sekām. Šī kulta pastāvēšanas laikā cilvēki bija spiesti pielūgt gan imperatoru, gan viņa senčus, kā arī tika popularizēta ideja, ka visu cilvēku senči kādā brīdī kļūst arī par imperatora senčiem. Pēc Otrā pasaules kara beigām un imperatora atteikšanās no sava dievišķā statusa, kā arī pēc Hirošimas un Nagasaki traģēdijas un Japānas kapitulēšanas karā, sabiedrībā bija radies diezgan negatīvs uzskats par *kami* un to labvēlību. Šī nelabvēlīgā noskaņa ir pamanāma jau minētajā Japānas radiopārraižu organizācijas (NHK) veiktā aptauja, kuras dati liecina, ka 1983. gadā mazāk kā 3% no Japānas populācijas izvēlējās *šintō* kā savu mīļāko reliģiju.²²² Protams, pastāv iespēja, ka šie rezultāti ir tikuši kādā veidā ietekmēti, tomēr, ņemot vērā *šintō* statusu kā Japānas iezemiešu reliģijai, visticamākais izskaidrojums ir nevis tīša datu ietekmēšana, bet gan pēc kara laikā notiekoša attālināšanās no *šintō* tā negatīvo asociāciju dēļ.

Cilvēku attālināšanās no *šintō* un tuvināšanās budistu reliģijai nav pārsteidzoša, jo budisms pēdējās simtgadēs ir bijusi ļoti populāra reliģija. Tomēr, budisma simpatizēšana nenozīmē senču kulta tradīciju turpināšanu. Dzimstības koeficients budisma sekotāju vidū nav augstāks par vidusmēra rādītājiem,²²³ tāpat negatīvās asociācijas, kas seko *šintō* un imperatora senču kultam pārietu arī uz senču kultu, kas sevi saista ar budismu, tādējādi nav iespējams sacīt, ka pievēršanās budismam automātiski garantētu senču kulta sekotāju skaita palielināšanos.

Ir jāņem vērā arī budistu relatīvi augstais vidējā vecuma rādītājs, kas ir 55. gadi.²²⁴ Paredzot, ka pretrunas ar kurām senču kults sastopas laicīgajā sfērā turpinās pastāvēt arī nākotnē, un budistu sekotāju vidējais vecums turpinās augt, ir iespējams secināt, ka gan budistu, gan senču kulta sekotāju skaits strauji saruks turpmāko 100 gadu laikā.

Tomēr ir jāņem vērā, ka senču kulta ideoloģija ir dziļi iesakņojusies sabiedrības domā, tādēļ pastāv iespēja, ka laikam ejot tā sāks atgriezties pie šī rituālu un ideoloģiju kopuma, vienalga vai senču kulta praktizētāji sevi uzskatīs par šintō vai budisma sekotājiem.

---

²²² Nihondžin no sukina šūkjō ranking (NHK čōsa ban) 日本人の好きな宗教ランキング (NHK 調査版)。
http://sougouranking.net/ranking/religion_sukina/ [Skatīts 10.01.2017.]

²²³ PEW Research Center. Global Religious Futures. Japan.
http://www.globalreligiousfutures.org/countries/japan/religious_demography#/?affiliations_religion_id=0&affiliations_year=2010 [Skatīts 25.04.2017.]

²²⁴ Ibid.

NOBEIGUMS

Šintō ir Japānas iezemiešu reliģija, kuras saknes ir meklējamas animismā un elku pielūgšanā. Tās nosaukumu ir iespējams tulkot gan kā dievu ceļu, gan kā teoloģiju. Tās pamatā atrodas ticība *kami*, kas Rietumnieku izpratnē ir kaut kas starp dievībām un lietu gariem.

Šintō ir arī Japānā esošā senču kulta aizsācējs, pētniekiem uzskatot, ka šis kulta ir izveidojies laikā, kad cilvēkiem vēl nav bijis izveidojies priekšstats par aizsauli kā vietu, kas atrodas citā realitātē, tādējādi liekot mirušajiem senčiem turpināt uzturēties dzīvo pasaulē. Senču kulta radās, lai dzīvie varētu turpināt uzturēt kontaktu ar mirušajiem.

Lai gan daži pētnieki uzskata, ka sākotnēji *kami* un senču gari nav tikuši nodalīti, ir pierādījumi, kas liecina, ka šīs divas parādības vienmēr ir bijušas zināmā mērā nošķirtas, atsevišķos gadījumos pastāvot iespējai, ka mirušie senči būs spējīgi kļūt par *kami* noteiktu laiku pēc viņu nāves.

Budisms Japānā ir ienācis mūsu ēras 6. gadsimta vidū no Ķīnas caur Dienvidkorejas pussalu un pirmie tā sekotāji ir bijuši Sogas klana pārstāvji. Princis Šōtoku, kurš arī ir nācis no Sogas klana, ir uzskatāms par budisma tēvu Japānā. Līdz ar viņa valdīšanas paņēmieniem un politiskajām manipulācijām Jamamoto valsts pārvaldes sistēma sāka līdzināties Ķīnas politiskajai sistēmai un Konfūcija idejas par padevību un pakļāvību iesakņojās ne tikai politiskajā, bet arī reliģiskajā sfērā.

Līdz ar budisma ienākšanu senču kulta ieguva noteiktus rituālus un mājas altāri jeb *bucudanu*, lai gan precīzi bucudana rašanās iemesli nav nosakāmi. Tika izveidota arī tradicionālā ģimenes un senču struktūra, kas balstās uz konfuciānisma idejām par patriarhātu un hierarhiju.

1549. gadā Fransis Ksaverijs ieradās Japānā un kļuva par pirmo kristīgās reliģijas sludinātāju šajā Āzijas valstī. Lai gan kristietība ir uzskatāma par trešo lielāko reliģiju Japānā, procentuāli tās sekotāji sastāda tikai nelielu daļu no valsts populācijas. Galvenais iemesls, kādēļ kristietībai bija grūti iesakņoties Japānā ir tās dogmu nesaskaņas ar senču kultu, apgalvojot, ka mirušos vairs nav iespējams glābt.

Gadsimtu laikā notika *šintō* un budisma ideoloģiju apvienošanās un vairāku jaunu skolu izveidošanās abās reliģijās, līdz Meidži kļūšanai par imperatoru un valsts *šintō* dibināšanas, kas vairāk kalpoja kā valsts kontroles veids nevis reliģiska organizācija.

1946. gadā imperatora Hirohito atteikšanās no dievišķā statusa un nākamajā gadā spēkā stājusies konstitūcija, kura pasludināja reliģisko brīvību Japānā ir uzskatāma par

mūsdienu Japānas pagrieziena punktu ne tikai vēsturiskajā, bet arī garīgajā sfērā, tajā skaitā senču kulta piekopšanā.

Lai gan statistikas dati ir pretrunīgi, ir iespējams teikt, ka aptuveni 50% no Japānas populācijas atbalsta kādu budistu sektu un 30% aktīvi praktizē budismu, savukārt šintō piekritēju skaits ir strauji samazinājies, jo ar to tiek saistīts valsts *šintō* un Otrais pasaules karš.

Jasukuņi svētnīca ir svētnīca nevis templis, tātad tajā iesvētītie cilvēki kļūst par *kami* nevis budām. Neskatoties uz to, svētnīcas rituāli, kuri ir veltīti mirušajiem, norisinās budistu senču kulta tradīcijās ar lūgšanu un ēdienu dāvāšanu mirušajiem. Templī iesvētīto cilvēku radinieki ne vienmēr atbalsta šo rituālu veikšanu, bet tempļa galvenie priesteri noliedz iespējamību kāda cilvēka *kami* statusa noraidīšanu.

Senču padarīšana par *kami* Jasukuņi un tai līdzīgās svētnīcās iejaucas senču kulta izpildē. Svētnīcu par kontroversionālu padara arī tajā iesvētītie 14 A klases kara noziedznieki.

Ģimenes dinamikas izmaiņas sociālekonomisko apstākļu dēļ, kā rezultātā ir novērojams ļoti zems dzimstības koeficients un strauja sabiedrības novecošanās ir pretrunā ar senču kulta prasībām turpināt dzimtu un kultu. Tendence vecākajām paaudzēm dzīvot atsevišķi un turpināt rūpēties par *bucudanu* arī ir pretrunā ar senču kulta prasībām nodot *bucudanu* nākamajai paaudzei pēc vecākās paaudzes nolemšanas doties pensijā. Tāpat pretrunas rada veco cilvēku pašnāvību augstais skaits, kas ir izskaidrojams ar vientulību un bailēm no pamestības.

Nav iespējams pierādīt, ka senču kulta pastāvēšana veicinātu dzimstības palielināšanos. To vairāk ietekmē sociālekonomiskie apstākļi.

Procentuāli lielākā budisma piekritēju daļa ir vecuma grupā no 60 līdz 74 gadiem, t.i. 25.2% no visiem budistiem. Nākamās lielākās budistu grupa ir vecumā no 45 līdz 59 gadiem, sastādot 18.4% un cilvēki no 75 gadu vecuma – 17.2% no visiem budistiem. Budisma piekritēju vidējais vecums ir 55 gadi.

Sociālekonomiskā vide ir izmainījusi arī *bucudanu* nozīmi. Lai gan daudzas kompānijas piedāvā gan ekonomiskus, gan grandiozus *bucudanus* budisma sekotāju lietošanai, kompānijas kā Jagiken, ir pilnībā atkāpušās no *bucudanu* sākotnējās nozīmes un cenšas tos pārdot kā parastas mēbeles vai mēbeles nesaistītas ar budismu.

Ņemot vērā cilvēku novēršanos no *šintō* un budisma sekotāju vidējo vecumu, kā arī *bucudanu* nozīmes zaudēšanu, ir iespējams secināt, ka laika gaitā senču kults arvien vairāk zaudēs savu būtību un tā praktizētājus. Pastāv iespēja, ka senču kulta tradīciju ir iedragājusi valsts *šintō* uzspiestā imperatora senču pielūgšana un negatīvās asociācijas, kas šai praksei un Jasukuņi svētnīcai ir ar Otro pasaules karu.

Maģistra darba “Senču kults mūsdienu Japānā – pastāvošās pretrunas reliģiskajā un laicīgajā sfērā” tēzes ir:

- senču kulta pirmsākumi ir meklējami *šintō* tradīcijā, bet tā struktūra ir nākusi no budisma un konfuciānisma,
- *kami* un senči pārsvarā tiek nošķirti viens no otra, izņemot gadījumos, kad valsts nolemj kādu cilvēku iesvētīt *kami* kārtā,
- *bucudana* rašanās iemesli nav konkretizējami,
- *bucudana* nosaukums to padara par budistu artefaktu neradot inklināciju tā piesaistei pie senču kulta,
- mūsdienu ir pieejams plašs *bucudanu* klāsts, tomēr ir kompānijas, kas tos ražojot tīši attālinās no to budisma saknēm,
- valsts *šintō* sekta uzspiestā imperatora un viņa senču pielūgšana ir atbildīga par budisma popularitāti sabiedrībā,
- Jasukuņi un tai līdzīgo svētnīcu veiktā cilvēku iesvētīšana *kami* kārtā ir pretrunā gan ar Japānas konstitūciju, gan ar senču kultu,
- nav iespējams pierādīt, ka senču kulta pastāvēšana var ietekmēt dzimstības koeficientu, lai gan zems koeficients ir pretrunā ar senču kultu,
- sabiedrības straujā novecošanās un gados veco budistu īpatsvars apdraud turpmāko senču kulta pastāvēšanu,
- augstais veco ļaužu pašnāvību skaits un viņu bailes no vientulības un pamestības stiprina viņu vēlmi piedalīties senču kulta rituālos,
- jaunāko paaudžu atsvešinātība no vecākajām paaudzēm rada pamatu šaubām par to vēlmi turpināt senču kulta tradīcijas.

LITERATŪRAS SARAKSTS

AVOTI:

1. Aston, William George. (tr.) *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697. Volume I.* London: The Japan Society, 1896., 128. – 133. lpp
2. Aston, William George. (tr.) *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697. Volume II.* London: The Japan Society, 1896., 66. – 76. lpp
3. Daijinhon teikoku kenpō 大日本帝国憲法.
<http://www.ndl.go.jp/constitution/etc/j02.html> [Skatīts 10.05.2017.]
4. Nihon koku kenpō 日本国憲法. <http://www.ndl.go.jp/constitution/etc/j01.html#s1>
[Skatīts 10.05.2017.]

ZINĀTNISKĀ LITERATŪRA:

1. Ashikaga E. *The Festival of the Spirits of the Dead in Japan.* Western Folklore, 9 (3), 1950., 217. – 288. lpp
2. Bae Choon Sup. *Ancestor Worship and the Challenges it poses to the Christian Mission and Ministry.* Pretoria: University of Pretoria, 2007., 98. lpp
3. Bary Theodore de, Bluck Carol. *State Shinto.* Japan, Asia And the Rest. Sources of Japanese Tradition, Abridged: Part 2: 1868 to 2000. Columbia University Press: New York, 2006., 118. lpp
4. Bestor Victoria Lyon (ed.), Bestor Theodore C. (ed.), Thang Leng Leng. *Aging and Social Welfare in Japan.* Routledge Handbook of Japanese Culture and Society. London: Routledge, 2011.
5. Bestor Victoria Lyon (ed.), Bestor Theodore C. (ed.), White Merry. *Change and Diversity in the Japanese Family.* Routledge Handbook of Japanese Culture and Society. Routledge: London, 2011.
6. Boxer, Charles R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650.* Berkeley: University of California Press, 1951., 37. lpp.
7. Bowering Richard. *The Religious Traditions of Japan 500 – 1600.* Cambridge: Cambridge University Press, 2005., 16. – 20. lpp
8. Breen John, Teeuwen Mark. *A New History Of Shinto.* West Sussex: Willey – Blackwell Publishing, 2010. 220. lpp
9. Brewster Wray, Tina. *Butsudan: Japanese Buddhist Family Shrine.* White River Journal. July 1999.

10. Danely Jason. *Aging and Loss: Mourning and Maturity in Contemporary Japan*. London: Rutgers University Press, 2014., 11. lpp
11. Danely Jason. *Departure and return: Abandonment, Memorial and Aging in Japan*. US San Diego Electronic Theses and Dissertations, 2008. 19. lpp
<http://escholarship.org/uc/item/1dv4s2nb#page-19> [Skatīts 18.04.2017.]
12. Griffis, William E. *The religions of Japan: from the dawn of history to the era of Meiji*. New York : C. Scribner's Son, 1895.
13. Hearn Lafcadio. *Japan: An Attempt At Interpretation*. New York: The Macmillan Company, 1904.
14. Horne, Charles F. *The Sacred Books and Early Literature of the East*. New York: Parke, Austin, and Lispcomb, 1917.
15. Hozumi Nobushige. *Ancestor-worship and Japanese law*. Tokyo: Z.P. Maruya & co., ltd., 1901.
16. Jeremy Michael, Robinson M. E. *The Butsudan and the Festival of Obon. Ceremony and Symbolism in the Japanese Home*. Manchester: Manchester University Press, 1989., 62. lpp
17. Keene, Donald (ed.). *Anatholy of Japanese Literature: From the Earliest Era to the Mid-Nineteenth Century*. New York: Grove Press, 1955.
18. Klass Dennis (ed.), Silverman Phyllis R. (ed.), Nickman Steven (ed.). *Continuing Bonds: New Understandings of Grief*. New York: Taylor & Francis, 1996.
19. Lebra Sugiyama Takie (ed.), Bethel Diana Lynn. *Life on Obasuteyama, or, Inside a Japanese Instituion for the Elderly. Japanese Social Organization*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1992., 110. lpp
20. Lloyd Arthur. *The Buddhism of the Tokugawa Period. The Creed of Half Japan*. California: Evinity Publishing Inc, 2009., 370. – 371. lpp
21. Melton Gordon J. (ed.) *Obon and Higan. Religious Celebrations: An Encyclopedia of Holidays, Festivals, Solemn Observances, and Spiritual Commemorations*. Vol 1. A – K. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2011., 376. lpp
22. Miyazaki Kentarō. *Roman Catholic Mission in Pre-Modern Japan*, Handbook of Christianity in Japan. Leiden: Brill, 2003.
23. Mullins Mark. *Christianity made in Japan: a study of indigenou movements*. Honolulu: University of Hawaii. 1998., 135. lpp
24. Nakano Lynne Y. *Single Women in Marriage and Employment Markets in Japan. Capturing Contemporary Japan – Differentiation and Uncertainty*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2014., 167. lpp

25. Naoko Shimazu (ed.), Tetsuya Takahashi. *Nationalisms in Japan*. New York: Routledge, 2006., 178. lpp
26. Nelson John. *Household Altars in Contemporary Japan Rectifying Buddhist “Ancestor Worship” with Home Décor and Consumer Choice*. Japanese Journal of Religious Studies 35(2), (p.305-330). Nazan: Nazan Institute for Religion and Culture. 2008.
27. Penrose Ernest Francis. *The Increase of Population*. Population Theories and Their Application: With Special Reference to Japan. California: Stanford University Press, 1934., 111. – 114. lpp
28. Picken Stuart. *Kami And Ancestors: Death In The Japanese Tradition*. Cultural & Area Studies, Ethics, Religion & Philosophy, History. April 14, 2016. <https://think.iafor.org/kami-ancestors-death-japanese-tradition/> [Skatīts 10.01.2017.]
29. Picken Stuart. *Yoshida Shinto*. Sourcebook In Shinto. Shinto Thought To The Meiji Restoration. Westport: Greenwood Publishing Group, 2004. 165. lpp
30. Plath David. *Where the Family of God Is the Family: The Role of the Dead in Japanese Households*. American Anthropologist: April 1964 Volume 66, Issue 2. 300. – 317. lpp
31. Rambelli Fabio. *Home Buddhas: Historical Processes and Modes of Representation of the Sacred in the Japanese Buddhist Family Altar (Butsudan)*. *Japanese Religions*, Vol. 35 (1 & 2): 63-86
32. Reader Ian. *Religion in Contemporary Japan*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1991., 92. lpp
33. Russell R., Metraux D., Tohen M. *Cultural influences on suicide in Japan*. Psychiatry and Clinical Neurosciences 2017; 71: 2. – 5. lpp
34. Schattshneider, Ellen. *“Buy Me a Bride”: Death and Exchange in Northern Japanese Bride-Doll Marriage*. American Ethnologist, Vol. 28., No. 4 (Nov., 2001), 854. – 800. lpp
35. Sebestyen Victor. *1946: The Making of the Modern World*. London: Macmillan, 2014., 96. lpp
36. Sumimoto Tokihisa. *Religious Freedom Problems In Japan: Background And Current Prospects*. The International Journal of Peace Studies. Autumn/Winter 2000 ISSN 1085-7494 Volume 5, Number 2
37. Zachmann, Matthias. *Postwar Constitution and Religion*. Handbook of Contemporary Japanese Religions. Leiden: Brill, 2012., 234. - 236. lpp

AVOTI JAPĀNU VALODĀ:

38. Jasukuṇi džindža 靖国神社。Jasukuṇi džindža no kigen 靖国神社の期限。
<http://www.yasukuni.or.jp/history/detail.html> [Skatīts 20.03.2017.]
39. Midzuki Šigeru 水木しげる. Nihon yōkai taidzen. 「日本妖怪大全」. Osaka, 2008.,
 802. lpp
40. Murayama K. Sendzo o macuru. 「先祖を祭る」. Osaka: Hikari no Kuni, 1994., 139.
 lpp
41. Nihon no sō džinkō ņi šimeru, džindža hončō no šindža hiricu 日本の総人口に占め
 る、神社本庁の信者比率. SougouData.net. <https://goo.gl/141R4X> [skatīts
 10.01.2017.]
42. Nihon no šūkjō šindža va 2 okuri o koete 日本の宗教信者は2億人を超えて。
 SougouData.net. <https://goo.gl/Faz3vy> [skatīts 10.01.2017.]
43. Nihondžin no sukina šūkjō ranking (NHK čōsa ban) 日本人の好きな宗教ランキン
 グ (NHK 調査版) 。 http://sougouranking.net/ranking/religion_sukina/ [Skatīts
 10.01.2017.]
44. Sōtōšū 宗投宗. Rekiši 歴史. <http://www.sotozen-net.or.jp/soto/history>
 [Skatīts.25.04.2017.]
45. Šintō to va 神道とは . International shintō foundation.
http://www.shinto.org/wordjp/?page_id=2 [skatīts 10.01.2017.]
46. Taniguchi Kōji 谷口幸璽. Bucudan no hanaši 「仏壇のはなし」. Kyoto: Hōzōkan,
 2002. 25. – 27. lpp
47. Tendaikjō. Ičigū o terasu. 天台宗。一隅を照らす
<http://www.tendai.or.jp/oshie/index.php> [Skatīts 03.05.2017.]

INTERNETA RESURSI:

48. Association of Shinto Shrines. *Festival and Rituals*.
<http://www.jinjahoncho.or.jp/en/festival/index.html> [Skatīts 29.04.2017.]
49. Buddha Dharma Education Association & BuddhaNet. *Life of the Buddha part 2: The
 First Buddhist Council*.
http://www.buddhanet.net/e-learning/buddhism/lifebuddha/2_32lbud.htm [Skatīts
 05.04.2017.]

50. Buddha Dharma Education Association & BuddhaNet. The Mahayana.: The Great Vehicle. <http://www.buddhanet.net/e-learning/history/b3schmah.htm> [Skatīts 05.04.2017.]
51. Buddha Dharma Education Association & BuddhaNet. *Theravada*. <http://www.buddhanet.net/e-learning/buddhistworld/whats-thera.htm> [Skatīts 05.04.2017.]
52. *Ekonomisks bucodans*. Sōka Gakkai Lielbritānijas atzars. <http://www.sgi-uk.org/shop/shop/accessories/butsudan-japanese-white> [Skatīts 15.04.2017.]
53. Fenix. Akazawachoyo. <http://www.butsudan-sgi.com/category/select/cid/492/pid/11176> [Skatīts 15.04.2017.]
54. *Indigenous Japanese traditions*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/indjap.html> [skatīts 11.01.2017.]
55. Internatioanl Crimes Database. *War Crimes*. <http://www.internationalcrimesdatabase.org/crimes/warcrimes#p3> [Skatīts 22.04.2017.]
56. Japan Buddhist Federation & BuddhaNet. *Japanese Buddhism part 1: A Brief History of Buddhism in Japan*. http://www.buddhanet.net/nippon/nippon_partI.html [Skatīts 05.05.2017.]
57. *Japanese Zen Buddhism Philosophy*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/japanese-zen/> [Skatīts 05.05.2017.]
58. *Kūkai*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/kukai/> [Skatīts 04.05.2017.]
59. Latvijas Teravādas budisma biedrība. *Teravādas budisms*. http://www.anjali.lv/lat/par_budismu/teravadas_budisms [Skatīts 05.04.2017.]
60. *Lietots apzeltīts bucodans ar automatizētām durvīm*. Nakayama Butsudans. <https://www.nakayamabutsudans.com/collections/4-000-up-butsudans/products/6234-ebony-butsudan-with-automatic-doors> [Skatīts 15.04.2017.]
61. *Nichiren Buddhism*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/easia/nich.html> University of Cumbria. [Skatīts 25.04.2017.]
62. *Norito*. Basic Terms of Shinto. Encyclopedia of Shinto. Kokugakuin University. http://www2.kokugakuin.ac.jp/ijcc/wp/bts/bts_n.html#norito [skatīts 11.01.2017.]

63. *Ryobu shinto*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/ryobu.html> [Skatīts 10.03.2017.]
64. *Shinbutsu bunri*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/shin.html> [skatīts 11.01.2017.]
65. *State Shinto*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/state.html> [Skatīts 10.03.2017.]
66. *St. Francis Xavier*. New Advent: Catholic Encyclopedia. <http://www.newadvent.org/cathen/06233b.htm> [skatīts 20.12.2016.]
67. *Taishi Shōtoku. Japanese Regent and Author*. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Taishi-Shotoku> [Skatīts 05.04.2017.]
68. *Watar shinto*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/watar.html> [Skatīts 10.03.2017.]
69. *Yui-itsu Shinto*. Overview of World Religions. Division of Religion and Philosophy. University of Cumbria. <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/shinto/yui.html> [Skatīts 10.03.2017.]

STATISTIKAS DATI:

70. *Japan*. ReligionFacts.com. 28 Oct. 2016. www.religionfacts.com/japan [skatīts 10.01.2017.]
71. *Japan*. Central Intelligence Agency [US]. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html> [skatīts 10.01.2017.]
72. Johnson, Robert. *Historical Abortion Statistics, Japan*. <http://www.johnstonsarchive.net/policy/abortion/ab-japan.html> [Skatīts 15.04.2017.]
73. PEW Research Center. *Global Religious Futures. Japan*. http://www.globalreligiousfutures.org/countries/japan/religious_demography#/?affiliations_religion_id=0&affiliations_year=2010 [Skatīts 25.04.2017.]
74. Population Pyramid. Japan 2016. <https://www.populationpyramid.net/japan/2016/> [Skatīts 25.04.2017.]
75. The World Bank. Fertility Rate, total (births per woman). <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=JP> [Skatīts 25.04.2017.]

76. Trading Economics. *Japan - Population, female*.
<http://www.tradingeconomics.com/japan/population-female-percent-of-total-wb-data.html> [Skatīts 15.04.2017.]

LAIKRAKSTI:

77. Agence France-Presse. *Japan defence minister prays at controversial Yasukuni war shrine day after historic Pearl Harbor visit*. 29th December 2016.
<http://www.telegraph.co.uk/news/2016/12/29/japan-defence-minister-visits-yasukuni-war-shrinethat-honours/> [Skatīts 15.03.2017.]
78. *Imperial rescript*. Nippon Times [August 15, 1945.]
79. Ryall, Julian. *Yasukuni Shrine: the 14 'Class A' war criminals honoured by Japan*. 15th August 2014.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/11031805/Yasukuni-Shrine-the-14-Class-A-war-criminals-honoured-by-Japan.html> [Skatīts 22.04.2017.]
80. The Japan Times. *A view toward enshrinement*. 10th April 2007.
<http://www.japantimes.co.jp/opinion/2007/04/10/editorials/a-view-toward-enshrinement/#.WRjL5WjyIU> [Skatīts 15.03.2017.]
81. Wingfield – Hayes, Rupert. *Why Japan's Shinzo Abe went to Yasukuni Shrine*. BBC News, 26th December 2013. <http://www.bbc.com/news/world-asia-25518137> [Skatīts 10.03.2017.]

PIELIKUMS

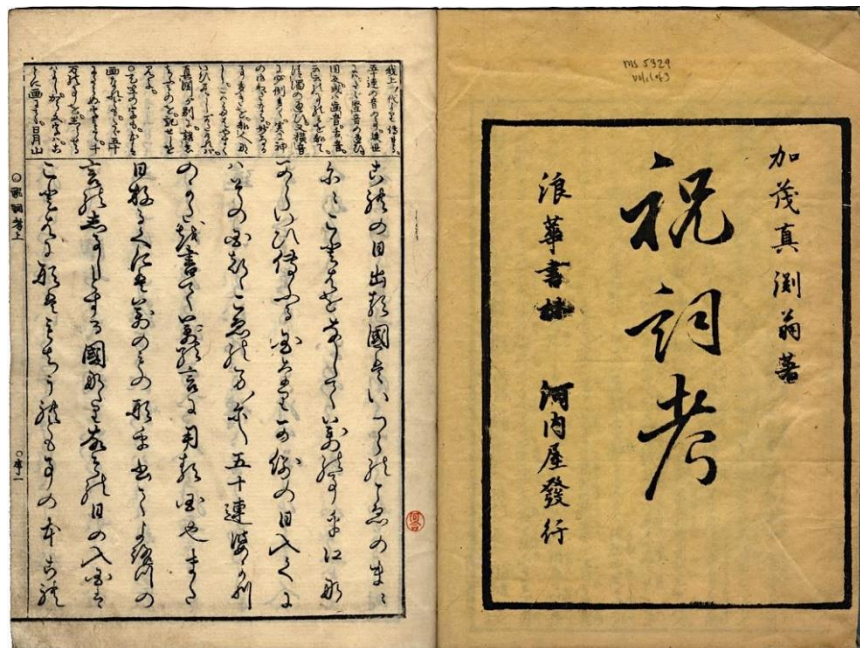
1. attēls. Idzanami un Idzanagi uz lidojošā debesu tilta.

Avots: <http://honoluluuseum.org/art/7213>

2. attēls. Saulės *kami* Amaterasu iznākšana no alas. (Publiskā domēna attēls)

Avots: <http://sacred-texts.com/shi/kj/index.htm>

MS 5329
Norito: Ritual Shinto prayers. Japan, 1800

3. attēls. *Norito* lūgšana 祝詞. 1800. gads.

Avots: <http://www.schoyencollection.com/23-religions/living-religions/23-21-shintoism/ritual-prayers/ms-5329>

4. attēls. Izsalkušie spoki, zvēri un asinspirts ainava. Midzuki Šigeru 水木しげる.

Avots: Midzuki Šigeru 水木しげる. *Nihon yōkai taizen* 日本妖怪大

5. attēls. *Daibucu* (大仏 daibutsu) statuļa Kamakurā.

Avots: <https://travelsonasmallisland.wordpress.com/2013/04/20/kamakura-daibutsu/>

6. attēls. Princis Šōtoku.

Avots:

<https://www.britannica.com/biography/Taishi-Shotoku>

7. attēls. Kūkai – Šingon budisma dibinātājs.

Avots:

<http://www.aikidosangenkai.org/blog/aikido-shihan-hiroshi-tada-budo-body-part-5/>

8. attēls. *Džibucudō* (持仏堂 jibutsudō) piemērs.

Avots: <http://abe-sin.com/kesiki/iwate/esasi1.htm>

9. attēls. *Bucumas* (仏間 butsuma) piemērs.

Avots: <http://www.ban-ba.jp/service/scene03.html>

10. attēls. *Bucudana* (仏壇 butsudan) piemērs ar Budas statuju, ziediem un rituāla piederumiem.

Avots:

<https://matome.naver.jp/odai/2142719983098861401/2142720302302043003>

11. attēls. Tačibanas kundzes *dzuši* (立花
さんの厨子 Tachibana san no zushi).

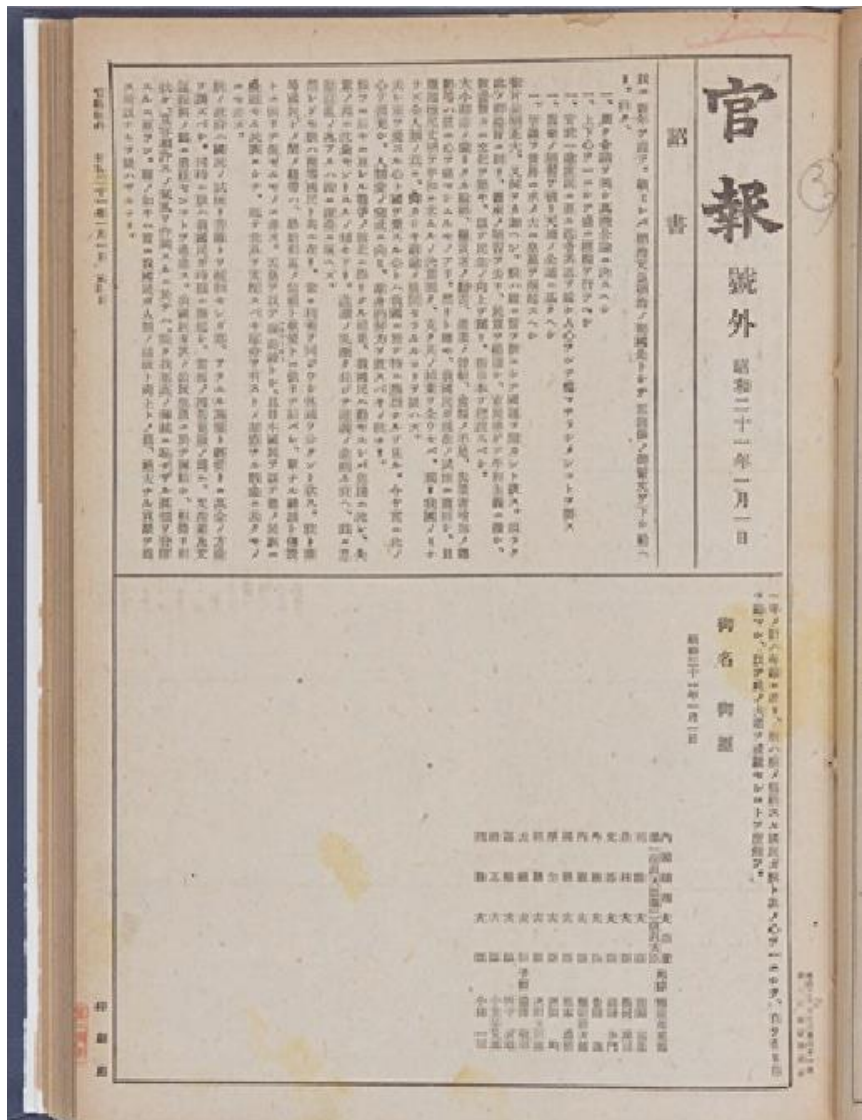
Avots: <http://www.tachibana-museum.jp/blog/?m=201211>

12. attēls. Tamamuši *dzuši* (玉虫厨子
Tamamushi zushi).

Avots: <http://www.horyuji.asia/entry9.html>

14. attēls. Imperatora Hirohito paziņojums par atteikšanos no dievišķā statusa.

Avots: <http://www.kirainet.com/declaracion-de-humanidad-%E4%BA%BA%E9%96%93%E5%AE%A3%E8%A8%80-ningen-sengen/>

15. attēls. Ekonomisks *bucudans*. Sōka Gakkai Lielbritānijas atzars.

Avots: <http://www.sgi-uk.org/shop/shop/accessories/butsudan-japanese-white>

16. attēls. Lietots apzeltīts *bucudans* ar automatizētām durvīm. Nakayama Butsudans.

Avots: <https://www.nakayamabutsudans.com/collections/4-000-up-butsudans/products/6234-ebony-butsudan-with-automatic-doors>

17. attēls. Fenix. Akazawachoyo.

Avots: <http://www.butsudan-sgi.com/category/select/cid/492/pid/11176>

18. attēls. Moderns *bucudans*. Jakigen kooperācija.

Avots: <https://1->

[butsudan.com/item/%E3%82%B0%E3%83%AC%E3%82%A4%E3%82%B7%E3%82%A2/](https://1-butsudan.com/item/%E3%82%B0%E3%83%AC%E3%82%A4%E3%82%B7%E3%82%A2/)

19. attēls. Moderns *bucudans*. Jagigen kooperācija.

Avots: <https://1->

[butsudan.com/item/%E3%82%B3%E3%83%AB%E3%83%8B%E3%83%BC%E3%83%81%E3%82%A7%E3%83%80%E3%83%BC%E3%82%AF/](https://1-butsudan.com/item/%E3%82%B3%E3%83%AB%E3%83%8B%E3%83%BC%E3%83%81%E3%82%A7%E3%83%80%E3%83%BC%E3%82%AF/)